

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Katedra ruských a východoevropských studií

Bc. Olga Brabcová

Osoby bez státní příslušnosti o případ Estonska

Diplomová práce

Praha 2011

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Osoby bez státní příslušnosti o případ Estonska

Autor práce: **Bc. Olga Brabcová**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Luboš Vec, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2011**

Hodnocení:

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Bibliografický záznam

BRABCOVÁ, Olga. *Osoby bez státní p íslu-nosti ó p ípad Estonska*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních v d, Katedra ruských a východoevropských studií, 2011. 108 s. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Lubo-TMvec, CSc.

Anotace

Diplomová práce š*Osoby bez státní p íslu-nosti ó p ípad Estonska* se zabývá postavením skupiny obyvatel, která nemá fládné ob anství. Po obnovení estonské nezávislosti do této skupiny spadalo více nejl 30% obyvatelstva, dnes je to mén nejl 10%. Tito lidé p i-li do Estonska po druhé sv tové válce, kdyfl bylo Estonsko sou ástí Sov tského svazu a nej ast ji se usazovali ve velkých pr myslových m stech na severovýchod zem nebo v Tallinnu. V t-ina z nich pracovala v ruskojazy ných kolektivech a s eston-tinou nep i-la do styku. Po obnovení nezávislosti se ale situace oto ila a imigranti byli nuceni adaptovat se na nové podmínky. Jediným oficiálním jazykem se stala eston-tina, p edimenzované pr myslové podniky byly t fce postiflené restrukturalizací a jifl nebylo tak snadné cestovat do Ruska jako d ív. Imigranti nezískali automaticky nárok na estonské ob anství, protofle Estonsko se ídilo doktrínou státní kontinuity, na základ které obnovilo mezivále né zákony a prohlásilo sov tské období okupací. Ob anství získali automaticky pouze lidé, kte í ho m li p ed rokem 1940 a jejich potomci. Ostatní museli projít naturaliza ním procesem, který zahrnoval zkou-ku ze státního jazyka a minimální dobu trvalého pobytu. Naturalizace zpo átku probíhala pom rn rychle, ale brzy se její tempo zpomalilo. Nová vlna zájmu o estonské ob anství p i-la se vstupem do Evropské Unie. Nyní je zájem minimální a to i p esto, fle se estonská vláda snaflí integra ními programy lidí bez státní p íslu-nosti p esv d it o jeho výhodách.

Annotation

Masters thesis š*People with undetermined citizenship ó the case of Estonia* describes the situation of the group of people who has no citizenship. When Estonian independence was renewed, the 30% of Estonian population had had no citizenship. Today it is less than 10%.

the Second World War when Estonia was part of Soviet industrial towns and in Tallinn. Immigrants worked in working collectives where the language of communication was Russian so they were not in touch with Estonian. When Estonia got the independence the situation changed and Russian speaking people were made to adapt to new conditions. The only official language became Estonian, huge industrial factories were closed and it was not easy to travel to Russia any more. Immigrants did not have the right to get Estonian citizenship automatically. Estonia renewed its pre-war laws on the basis of state continuity and declared the soviet period as occupation. The citizenship was gained automatically only by people who had had it before 1940 and their descendants. The rest had to naturalise ó they had to pass the exam of state language and had to fulfil the minimal period of permanent residence. Naturalisation was quite fast at the beginning but it slowed down soon. New interest of Estonian citizenship appeared before the entrance to European Union but now it is insignificant. The government tries to persuade those people about the advantages of the citizenship but it does not have many results.

Klí ová slova

Asimilace, diskriminace, Estonsko, eston-tina, imigranti, integrace, lidé bez státní p íslu-nosti, mezi-etnické vztahy, naturalizace, ob anství, obnovení nezávislosti, ruskojazy ná men-ina, ru-tina, státní kontinuita, Zákon o cizincích, Zákon o ob anství.

Keywords

Assimilation, citizenship, discrimination, Estonia, Estonian language, immigrants, integration, ethnic relations, Law on Aliens, Law on Citizenship, naturalization, people with undetermined citizenship, renewal of independence, Russian language, Russian speaking minority, state continuity.

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Osoby bez státní příslušnosti o případ Estonska

Prohlášení

Prohláším, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze 12. 1. 2011

Bc. Olga Brabcová

PDF Complete

*Your complimentary use period has ended.
Thank you for using PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Osoby bez státní příslušnosti o p ípad Estonska

Pod kování

Na tomto míst bych ráda pod kovala paní Blance Fulínové a paní Taja Nové z eské ambasády v Tallinnu, které mi velmi ochotn pomohly p i hledání respondent pro m j výzkum. Stejn tak bych cht la pod kovat v-em ostatním, kdo mi s hledáním respondent pomohli. Za zaslání podklad bych ráda pod kovala také panu Vadimu Poleukovi z Centra informací o lidských právech v Tallinnu. V neposlední ad bych samoz ejm ráda pod kovala svému vedoucímu práce, panu docentu TMecovi.

Obsah

Anotace	2
Annotation	2
Klí ová slova.....	3
Keywords	3
Prohlá-ení	4
Pod kování	5
1. Úvod	9
1.1. Zd vodn ní výb ru tématu	9
1.2. Metodologie	10
1.3. Kritika pramen a literatury.....	11
1.4. Hlavní teze	13
2. Úvod do problematiky	14
2.1. Historický úvod.....	14
2.1.1. Jazyk a území.....	14
2.1.2. Ruská men-ina v Estonsku	15
2.1.3. Demografický vývoj.....	17
2.1.4. Sov tská imigra ní politika	19
2.1.5. Mezi-etnické vztahy	21
2.2. Koncepce státní kontinuity	23
2.2.1. Mezinárodní právo obecn	24
2.2.2. Státní kontinuita ó p ípad Estonska.....	24
2.3. Cesta k obnovení nezávislosti a otázka ob anství ó pozadí vývoje	26
2.3.1. Od Estonského kongresu k <i>rezoluci o státním statutu Estonska</i>	26

nejvhodnější?	28
2.3.3.1. Právnická osoba a vyjednávání o konkrétní podobě zákona o občanství	29
2.3.4. Estonské a sovětské referendum	31
2.4. Estonská politická scéna po obnovení nezávislosti	32
2.4.1. Struktura estonských politických sil	32
2.4.2. Politické strany	33
2.4.3. Vlády v Estonsku mezi lety 1991-2007	36
2.5. Definice termínů spojených s estonským občanstvím	37
3. Zákony týkající se občanství do roku 1991	38
3.1. Meziválečné zákony týkající se občanství	38
3.1.1. První zákony o občanství	38
3.1.2. Zákon o občanství z roku 1938	39
3.2. Občanství mezi lety 1940 - 1991	40
3.2.1. Sovětské občanství	40
3.3. Obnovení platnosti zákona o občanství z roku 1938	41
3.3.1. Rozhodnutí o užití zákona o občanství	42
3.3.2. Je rozhodnutí v souladu mezinárodním právem?	44
3.3.3. Ústava z roku 1992 o estonském občanství	45
3.3.4. Zákon o požadavcích na znalost estonštiny pro žadatele o občanství	45
3.3.5. Dodatky k obnovenému zákonu o občanství	46
3.4. Zákon o občanství z roku 1995	47
3.4.1. Dodatky k zákonu o občanství z roku 1995	50
3.5. Zákon o cizincích	52
3.5.1. Debata před přijetím zákona o cizincích	52
3.5.2. Referendum o teritoriální autonomii	55
3.5.3. Zákona o cizincích	56

.....	59
.....	62
3.6. Zák on o místních volbách.....	65
4. Socioekonomický pohled.....	66
4.1. Hlavní úskalí socioekonomické ásti práce.....	66
4.2. Integrace.....	67
4.2.1. Integra ní programy estonské vlády.....	67
4.2.2. Pohled ruskojazy né men-íny.....	70
4.3. Jazyková otázka.....	72
4.4. Ekonomická situace.....	74
4.4.1. Vlastnictví majektu.....	76
4.5. Sociální status.....	77
4.5.1. šVýhodyø pro lidi bez státní p íslu-nosti.....	79
5. Období po šBronzové nociø.....	80
6. Záv r.....	81
Summary.....	83
Poufítá literatura.....	84
Seznam p íloh.....	93
P ílohy.....	94

1.1. Zdůvodnění výběru tématu

Ve své práci jsem se rozhodla v novat postavení lidí bez státní p íslu-nosti, kte í flíjí na území Estonska. Téma m zaujalo, protože tato skupina je na jednu stranu ozna ovaná za diskriminovanou, na druhou má výhody oproti zbytku populace. Omezení tématu na lidi bez státní p íslu-nosti, tedy na co nejmen-í ást rusky mluvící men-iny, mi umofní zabývat se tématem do hloubky. P vodn jsem m la v úmyslu zkoumat se celou ruskojazy nou men-inou v Estonsku, ale na základ obrovského množství informací, které jsem získala, jsem se rozhodla téma zúflit. Tm-í kategorií jsou lidé bez estonského ob anství, do které pat í také ob ané jiných stát , v estonském p ípad hlavn Ruska. Podle mého názoru je lep-í v novat se spí-e celému tématu ruskojazy né men-iny, nefl pouze dv ma jejím kategoriím. Problémy celé men-iny jsou jako celek podobné, ale jakmile se téma za ne drolit na men-í kousky, vyvstávají dal-í a dal-í rozdíly. Vyd lování skupiny šneob an ō (lidí bez estonského ob anství) je podle mého názoru zbyte né a bohuffel i asto ú elné. Pomáhá totiž zvy-ovat ísla lidí, které má Estonsko utla ovat, protože jim nedalo estonské ob anství.¹

Nabízí se i možnost srovnání situace s jinými státy, hlavn s Loty-skem. D leflitou roli pro pochopení situace lidí bez státní p íslu-nosti v Estonsku hraje práv vztah mezi Estonci a Rusy. Estonská povaha, vztah k zemi a uzav enost v í ostatním národnostem jsou faktory, které mají na integraci ruskojazy ných velký vliv. P estofe v Loty-sku je zákonodárství podobné, tak mezi-etnické vztahy jsou jiné. Rusky mluvící v Loty-sku jsou lépe integrování, ob národnosti mají mezi sebou mnohem více kontakt a vztahy jsou obecn lep-í. Estonská spole nost je výrazn rozd lená podle etnické linie a nezdá se, fl by se situace m la zm nit.

Co se týká asového omezení, jako za átek jsem zvolila rok 1991 a kon ím rokem 2007. Oba roky vymezují hlavní ást mé práce, ale na asové ose jsou v obou sm rech výrazné p esahy. D leflité jsou hlavn události sovs tské okupace a estonská mezivále ná republika. Estonské ob anství je propojené se státní kontinuitou, která zp sobuje kontinuitu

¹ P íkladem m fl být aféra kolem studie Vadima Pole-uka *Non-citizens in Estonia*, Legal information Centre for Human Rights, Tallinn, 2004. Pole-ukova kniha byla p edstavena na prezentaci v Moskv , kde byli p ítomní i oficiální p edstavitelé Ruské federace. Podle estonského ministra pro obyvatelstvo, Paula-Eerika Rummo, ale byly na prezentaci p edstaveny zavád jící informace, protože výraz šneob anéō (non-citizens, e) ó lidé bez estonského ob anství - mezinárodní právo nezná. V knize se uvádí, fl t chto lidí je v Estonsku 20% obyvatelstva. Podle ministra si potom ruská strana vytvá í o situaci Estonsku zkreslený obrázek. Zpráva o konfliktu zde: <http://www.moles.ee/05/Sep/22/news.php>. P ístup 7. 9. 2010.

du zabývat hlavn zákonem o ob anství z roku 1938 a
ech.

Rok 2007 jsem jako kone ný pro svou práci zvolila hlavn proto, fle výrazn zm nil atmosféru v estonské spole nosti a ukázal na nedostatky v oficiální státní politice. Tuto kone nou hranici, kterou jsem si vymezila, budu p esahovat v rozhovorech z roku 2010. Rozhovory se zabývají otázkou ob anství, která je dlouhodobá a nevztahuje se ke konkrétní události. Samoz ejm výpov di jsou áste n ovlivn né šBronzovou nocí², ale nejsou ovlivn né ve v-ech aspektech a zmínky o událostech dubna 2007 budu moci vyuffít pro krátké nastín ní budoucího vývoje.

1.2. Metodologie

Jako nejvhodn j-í metodu pro mou práci jsem zvolila chronologickou analýzu a to proto, fle mi umofl uje charakterizovat co nejvíce aspekt popisujících situaci lidí bez státní p íslu-nosti. Jsou to nap íklad historické pozadí vztahu obou etnik, vývoj estonského zákonodárství týkajícího se ob anství nebo charakteristika postavení lidí bez státní p íslu-nosti v estonském stát a spole nosti.

Rozhodla jsem se nepouffít fládný z transforma ních model , protofle se na tuto situaci t flko aplikují. Problém je hlavn v tom, fle od po átku není jasné, eho chce estonská vláda vlastn dosáhnout. Chce, aby se imigranti naturalizovali, aby odjeli ze zem , nebo aby p ijali ruské ob anství? Estonská oficiální politika se vyvíjí, jak je vid t na dvou vládních integra ních strategiích. A co vlastn cht jí lidé bez státní p íslu-nosti? Cht jí v bec být estonskými ob any? Nebo jim vyhovuje sou asný stav? Transformace je proces, který sm uje od po átku k danému cíli. V tomto p ípad ale není v bec jisté, co tím cílem je.

Z tohoto d vodu jsem zvolila rad ji tradi ní chronologické sledování problému a jeho charakteristiku. K tomu budu vyuffítvat jak primární, tak sekundární zdroje. Mezi primární prameny pat í hlavn legislativní akty Estonské republiky, které ur ují postavení t chto lidí a jejich práva a povinnosti. Právní pozadí vytvá í rámec, ve kterém se lidé bez státní p íslu-nosti pohybují, a proto je mu v mé práci v nován pom rn rozsáhlý prostor. Dal-í uffite né podklady poskytnou statistická data, v t-inou p ístupná ze stránek Estonského statistického

² šBronzovou nocí jsou nazývány nepokoje v dubnu 2007, které byly zp sobené p esunem pomníku padlým sovětským voják m z centra m sta. Pomník byl p esunut na vojenský h bitov, ale celá situace vyvolala demonstrace ruský mluvících a následn í nepokoje a rabování. Do nepokoj se zapojila hlavn ruskojazy ná mládefl. Zásah policie je ruský mluvícím obyvatelstvem považován za nep im ený.

kteřé probíhaly v roce 2000. Statistiky dokreslí vliv

Odborných textů zabývajících se tematikou ruskojazyčné menšiny a lidí bez estonského občanství je poměrně hodně. Tyto studie doplní již získané primární informace a pomohou mi pochopit souvislosti mezi zákony, statistikami a realitou.

Práci doplním o názory ruskojazyčných obyvatel, se kterými jsem měla možnost se v Estonsku setkat. Během své studijní cesty v únoru 2010 jsem se setkala s lidmi bez státní příslušnosti a s lidmi s estonským a ruským občanstvím. Vzorek obyvatel byl z několika estonských měst (Tallinn, Tartu, Kohtla-Järve, Jõhvi a Narva), ale i z venkova. Respondenty pro sondu jsem hledala přes známé, s pomocí české ambasády v Tallinnu, ale i formou inzerátu na tallinnské univerzitě. I sami respondenti mi mohli doporučit dobrovolníky pro rozhovor. Interview jsem provedla s každým, kdo měl zájem se mnou podělit o svůj názor, a to bez ohledu na občanství. Primárně jsem ale hledala lidi bez státní příslušnosti. Rozhovory byly anonymní, poznamenala jsem si pouze věk respondentů, bydliště a místo narození.

Uvědomuji si, že takto provedená sonda není reprezentativní. Respondenti nejsou mezi včasnými kategoriemi zastoupeni rovnoměrně. Nejsou zastoupeny všechny estonské regiony ani nebylo vyzpovídáno dostatečné množství dobrovolníků. U každého jsem si však zjistila základní informace o jeho vztahu k občanství a dle vody, pro ho již má nebo ještě nemá. Moje interview nebylo výrazně strukturované, jednalo se o formu rozhovoru, kdy jsem nechala respondenta mluvit o tom, co mu připadalo důležité. Přes všechny nedostatky se domnívám, že jsou výsledky sondy ilustrativní a mohou fungovat jako doplněk k analýze. Rozhovory mi navíc pomohly zaměřit se na problémy, které jsou pro lidi bez státní příslušnosti důležité.

1.3. Kritika pramenů a literatury

Co se primárních i sekundárních pramenů týká, setkala jsem se především s hlavními problémy. Prvním byla jednostrannost některých zdrojů, ať už se jednalo o zdroje estonské nebo ruské. Druhým byl fakt, že velká část prací se zabývá buď pouze ruskojazyčnou menšinou, nebo lidmi bez estonského občanství. Z obou výše zmíněných zdrojů jsem k pramenům a literatuře musela postupovat opatrně.

Sekundární literatura je velmi často jednostranná nebo alespoň mírně zkreslená. Estonské zdroje vyzdvihují úspěšnou integraci a přístup k ruskojazyčné menšině. Jen okrajově se zmíní o rozdílů společnosti a nespokojenosti mezi ruskojazyčným obyvatelstvem. Pokud se tak dle je, tak zdůrazní roli Moskvy. Typické jsou v tomto ohledu webové stránky

takový p ístup o ekávat), ale i estonská internetová
á doporu it jako velmi uflite ný zdroj.

Druhá strana názorového spektra je na tom podobn . ást ruské politické reprezentace se
vyjad uje o Estonsku jako o fa-ístickém stát , který provádí segregaci spole nosti podobnou
jihoafrickému apartheidu. V t-ina ruských autor , asto p vodem z Estonska, je umírn n j-í,
i kdyfl také velmi kritická. Stejné je to s estonským ruskojazy ným tiskem, který je v t-inou
k vládní politice v í lidem bez státní p íslu-nosti, také dost kritický.

Co se týká lidsko-právních organizací, tak ty mají v t-í sklon Estonsko kritizovat za
poru-ování lidských práv, cofil je dob e vid t na p ípad Centra informací o lidských právech.⁴
Sice podává korektní informace o situaci v Estonsku, ale zabývá se jen tím, co je -patn . Dává
doporu ení, co by m la estonská vláda je-t zlep-ít, ale neumofl uje srovnání. Nap íklad
kritizuje estonské zákony, fle neumofl ují lidem bez státní p íslu-nosti kandidovat do místní
samosprávy. Ufl se ale nezmní o tom, fle Estonsko je jedna z mála zemí, která t mto lidem
umofl uje v místních volbách volit. Ve výsledku pak tená dostává zkreslený obrázek a to
p esto, fle zprávy naprosté v t-iny mezinárodních organizací fládná závaflná a systematická
poru-ování lidských práv nenalezly.

Dobrý p íkladem toho, jak se m fle zp sob psaní o jednom a tom samém problému li-ít,
p edstavuje studie *Estonia: Interethnic relations as the issue of discrimination in Tallinn*.⁵
Autorem jednoho z p ísp vk je Andrus Saar, který je editelem sociologického centra SAAR
POLL. Jeho láněk, i kdyfl pojednává o diskriminaci rusky mluvících, vyzní pro Estonsko
mnohem lépe, nefl láněk Vadima Pole-uka. Rozdíl je hlavn ve výrazech, které kaflký
z autor pouflívá, protofle oba podávají pravdivé informace.

Druhým zmín ným úskalím je relevance zdroj . Mezi obrovským množstvím publikací je
sloflité nalézt ty, které se skute n vztahují k lidem bez státní p íslu-nosti. Otázky integrace,
men-inové politiky Estonska a identity rusky mluvících jsou pom rn dob e zpracované.
Mezi nimi je pot eba hledat ty relevantní pro mou práci. N které práce odd lují lidi bez státní
p íslu-nosti jako specifickou skupinu, jiné ji nechávají jako sou ást celé ruskojazy né
men-iny. Navíc není k dispozici literatura zabývající se pouze lidmi bez státní p íslu-nosti.

³ *Estonica*. Dostupné z WWW: www.estonica.org. P ístup 7. 1. 2011.

⁴ *Inimõiguste Teabekeskus (Centrum informací o lidských právech)*. Dostupné z WWW: <http://www.lichr.ee/>.
P ístup 7. 1. 2011.

⁵ Poleshchuk, V., Semjonov, A.: *Interethnic relations and unequal treatment v Estonia: Interethnic relations
and the isme of discrimination in Tallinn*, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2006. Dostupné
na <http://www.lichr.ee/main/assets/knigaengl.pdf>. P ístup 19. 12. 2010.

na již zmíněné Centrum informací o lidských právech, občanství. Jedná se o nevládní organizaci, která brání práva rusky mluvících. Ve většině případů postupuje korektně a její práce jsou na dobré úrovni.

Využívala jsem hlavně zdroje přímo z Estonska, které jsou v naprosté většině psané anglicky. Autoři jsou jak Estonci, tak rusky mluvící. Výhodou Estonska je široké využití internetu, takže většinou zdroj je možné najít na internetu a to včetně zákonů od obnovení estonské nezávislosti.

1.4. Hlavní teze

Kdo jsou vlastně lidé bez státní příslušnosti? Liší se nějak od ostatních rusky mluvících a vnímají sami sebe jako specifickou skupinu? Zásadní otázkou v tomto kontextu je otázka identity lidí bez státní příslušnosti, socioekonomická analýza jejich situace a vymezení jejich právního postavení. Lidé bez státní příslušnosti mají některé rozdílné charakteristiky, které z nich mohou dělat zvláštní skupinu. Tím hlavním, co je odděluje od zbytku společnosti, jsou estonské zákony. Kvůli zákonům nemohou tyto lidé vykonávat určité profese. Dále nemohou volit do *Riigikogu*⁶ a nemohou být voleni ani v místních volbách. Socioekonomická charakteristika je také trochu jiná, než u zbylých ruskojazyčných. Znamená to ale, že jsou zvláštní skupinou?

Údajná diskriminace ruskojazyčné menšiny, a obzvláště lidí bez státní příslušnosti, je neustále se vracejícím tématem. Je tomu tak i deset let poté, co zemi opustil Vysoký komisař Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Jedná se jen o politickou hru nebo jsou lidé bez státní příslušnosti opravdu tak diskriminovanou skupinou?

Téma lidí bez státní příslušnosti je komplexním problémem, kterým je možné zabývat se z mnoha úhlů pohledu. Stejně tak je možné vybrat si jednu z desítek otázek, které toto téma vyvolává. Vybrala jsem si dva hlavní problémy, které chci v celé práci podrobně rozebrat a pokusit se lépe osvětlit. Nemám ambice navrhovat řešení zamotané situace ani pokrýt všechny aspekty života lidí bez státní příslušnosti. Co se týká rozuzlení situace, má Estonsko před sebou ještě několik let, ne-li dokonce desítek let. K tomu je potřeba hlavně dialog, který musí probíhat zevnitř společnosti. S tím sice mohou odborné práce pomoci, ale pokud nebude v ní ležet samotná společnost, zásahy zvenčí nic nevyřeší.

⁶ *Riigikogu* je estonský parlament.

2. Úvod do problematiky

2.1. Historický úvod

2.1.1. Jazyk a území

Estonský vztah k rodné zemi se datuje jifl od druhého tisíciletí p ed na-ím letopo tem, kdy p i-ly na území dne-ního Estonska ugrofinské kmemy. Dlouhá tisíciletí, která zde flijí, mají vliv na hluboký vztah k zemi, ve které filili ufl jejich dávní p edci. Estonci si navíc svou p íslu-nost k ugrofinské jazykové rodin siln uv domují a jsou na ni py-ní.⁷ Hluboký vztah k zemi je jasn vid t i v estonské hymn *Mu isamaa, mu õnn ja rõõm* (*Má vlast, mé ští a radost*), která vznikla na po átku druhé poloviny 19. století. Jejím hlavním motivem je láska k rodné zemi.

Ve své psané historii byli Estonci afl do vzniku nezávislého státu v roce 1918 národem, který byl ovládán siln j-ími. A ufl to byli N mci, Tvédi nebo Rusové, vfdy to byl jiný, v t-í národ, který vládl. Estonci byli národem vesni an , cofl je-t posílilo vazbu na p du a rodnou zemi. St hování do m st spojené s pr myslovou revolucí nesahá hluboko do historie, kdyfl si uv domíme, jak dlouho jifl Estonci flijí na pob eflí Baltského mo e. I pozd ji, v období první republiky, bylo Estonsko agrárním státem a situaci zm nila afl sov tská éra. Vztah k p d a vlastní zemi stále p edstavuje významnou ást estonské identity, která je stav ná v protikladu proti nezako en nosti nových sov tských imigrant . P esto je estonský nacionalismus svázán hlavn s jazykem a zemí a etnicita nehraje p íli-velkou roli. Estonci byli jifl b hem národního obrození ochotni mezi sebe p íjmat i lidi jiných národností, pokud ti byli ochotní nau it se estonsky a p íjmout estonské vid ní sv ta. I pozd ji, po rozpadu Sov tského svazu byla v t-ina nacionalist ochotná p íjmout do nového státu jiné nefl ugrofinské národy, pokud by byli ochotni nau it se jazyk. Mezi lojalitou k novému státu a znalostí eston-tiny bylo ásto kladeno rovnítko.⁸

Zajímavé je, fle v eston-tin nelze p esn vyjád it toho, kdo má estonské ob anství, ale není etnický Estonec. šJazyk chápeø ob anství tak, fle kdo je estonským ob anem umí

⁷ Typickým p íkladem je láněk o estonském jazyce na serveru *Estonica*, cofl je encyklopedie o Estonsku, která je projektem Estonského institutu. láněk vyzdvihuje krásu a jedine nost jazyka. : *Estonica ó Estonia in a World context*. Dostupný z WWW: <http://www.estonica.org/en/Society/The_Estonian_Language/Estonian_in_a_world_context/>. P ístup 19. 12. 2010.

⁸ Smith, D., J., Pabriks, A., Purs, A., Lane, T.: *The Baltic states Estonia, Latvia and Lithuania*, Routledge, London and New York, 2002, str. 73.

nost jazyka s národností je evidentní. Výraz *šeesti* je fakt, že estonský občan je také Estonec. Pro estonského občana jiného než etnicky estonského pivo lze uřídit krkolomný výraz *šmitte-eestlaste eesti kodanikõ*, což znamená šestonský občan ne-estonského pivo.⁹

Toto vidění národního státu se zachovalo ještě z doby první republiky. V tomto modelu jsou sovětští imigranti vnímáni jako cizorodý element, který v zemi nemá historické kořeny. Výjimečnost jazyka, kterým na světě mluví jen něco málo přes milion lidí, z něj dělá jednotící prvek národa. Je přirozené, že obava o budoucnost národa a jazyka také jedním z katalyzátorů prodemokratických změn koncem osmdesátých let. Malý počet Estonců vedl k pocitu ohrožení vlastní existence, který je přítomen i po obnovení samostatnosti.¹⁰

V období sovětské okupace převládá mezi Estonci pocit, že ztrácí svou zemi, která jim špatně uflí několik tisíciletí. Paralely ke své situaci Estonci viděli u malých ugrofinských národů hýjících v rámci Ruska, které byly z velké části asimilovány do sovětské společnosti. Na druhou stranu ale mají Estonci před sebou i úspěšný příklad, kterým je Finsko, estonský štarší bratr. Zvláště v období sovětské nadvlády Estonci k Finsku vzhlířeli jako k modelu, kterého by také chtěli dosáhnout.

2.1.2. Ruská menšina v Estonsku

Ruská menšina je tradiční estonskou menšinou hýjící v zemi již dlouhá staletí. Ruští kupci obchodovali s územím dnešního Estonska již před příchodem německých rytířů a po založení prvních estonských měst se zde začali usazovat.

Více Rusů přišlo v 18. století v souvislosti s reformou pravoslaví v Rusku. Novopříchozí patřili k těm, kdo chtěli uchovat pravoslaví v jeho původní podobě a nechtěli se přizpůsobovat novým reformám. Starovrci, jak se nazývali, se usazovali v periferních částech carské říše, aby na sebe zbytečně nepřitahovali pozornost. V Estonsku to byla oblast jezera Peipsi (udského jezera), kde vytvořili kompaktní osídlení a hýřili se v něm jako rybáři. Postupně se integrovali do estonské společnosti a vytvořili specifickou národnostní skupinu.

V době národního obrození nebyli Rusové národností, v níž by se Estonci vymezovali. Jako největší konkurent estonské kultury byla chápána kultura německá a hlavně

⁹ Danjoux, O.: *L'etat c'est pas moi*, Department of Political Science, Lund University, 2002, str. 254.

¹⁰ Příkladem může být láneek Trivimiho Velliste, estonského ministra zahraničních věcí mezi lety 1992-1994. Velliste, T.: *Ethnic issues in Estonia: A personal view*, World Affairs. Washington: Winter 1995. Vol. 157, Iss. 3; str. 137. Přístupné v internetové databázi ProQuest. Přístup 19. 12. 2010.

1. N mecká –lechta flila na estonském území od dob do doby národního obrození byla šestonskáõ kultura kulturou šn meckouõ. Estonci byli venkovský národ, zatímco N mci flili ve m stech a vlastnili p du na vesnici. V polovin 19. století je-t nebyli Rusové chápáni jako hrozba pro estonský národ. Situace se pomalu za ala obracet po nastolení kurzu rusifikace na konci 19. století, ale obavy z ruského vlivu je-t zdaleka nedosáhly rozm r , kterých dosáhly v sov tské dob .

Po získání estonské nezávislosti ztratila n mecká komunita v Estonsku sv j rozhodující vliv, a p estofle stále budila obavy, jifl nep edstavovala zásadní bezprost ední hrozbu. Co se ruské men-iny týká, na území nového estonského státu flila relativn po etná komunita rusky mluvících. Krom jifl zmín ných starov rc , to byli Rusové za ekou Narvou a v oblasti Pe or, tedy na území, které Estonsko získalo po první sv tové válce. Dal-í skupinou byla šBílá emigraceõ, která se usadila hlavn ve m stech. Ruská men-ina ale byla –patn organizovaná, podobn jako dneska byla velmi fragmentovaná a flila v t-inou v nejzaostalej-ích venkovských ástech Estonska. D sledkem toho byl její vliv na celo-estonské záleflitosti malý a tehdy nezávislí a sebev domí Estonci se domnívali, fle proti ruskému kulturnímu vlivu jsou schopni se snadno bránit.

Zp sob, jakým p edstava národního nep ítele p e-la z N mc na Rusy (nebo Sov ty, mezi oby ejnými Estonci jsou ásto tyto výrazy zam nitelné), popisuje ve své práci Olaf Mertelsmann. Na základ studia pramen a rozhovor s pam tníky dosp l k záv ru, fle hlavním zlomem v konstrukci národního nep ítele byly deportace v roce 1941. P es –patné zku-enosti se sov tskou okupací, afl deportace zm nily ostraflitost k novému reflimu na nenávisť k n mu. Ta byla dále prohlubována chováním voják Rudé armády na estonském území po druhé sv tové válce, p ílivem sov tských imigrant , kolektivizací a novými deportacemi.¹¹ Traumatizující zku-enost, jakou byly první roky sov tské okupace, není snadné smazat. Zm na národních stereotyp m fle trvat n kolik desítek let, moflná i n kolik generací.

Sov tské období je doba, kdy se z ruské men-iny stala ruskojazy ná men-ina. Imigrantské ruskojazy né obyvatelstvo není jen ruského nebo slovanského pvodu, ale pat í sem i mnoho dal-ích národností bývalého SSSR. P evládají samoz ejm Rusové, ale v Estonsku flije i

¹¹ Mertelsmann, O.: *How the Russians Turned into the image of the šNational Enemyõ of the Estonians*, Pro Ethnologia 19: The Russian Speaking Minorities in Estonia and Latvia, Estonian National Museum, Tartu 2005, str. 43-58 a p edná-ky Olafa Mertelsmanna o estonských moderních d jinách na Univerzit v Tartu b hem zimního semestru 2007.

ní, co celou komunitu spojuje, je ruština a sovětská

2.1.3. Demografický vývoj

Před druhou světovou válkou bylo Estonsko etnicky nejhomogennějším státem v Pobaltí. V roce 1934 Estonci tvořili 88% jeho obyvatel, zatímco Rusové představovali 8,2% obyvatel Estonské republiky, tedy největší minoritu.¹² Po etnické příslušnosti všech menšin nepředstavoval pro estonský národní stát hrozbu, což byl také jeden z důvodů dobrých mezietnických vztahů mezi etniky a velkorysé menšinové politiky státu.

Vlivem druhé světové války a teritoriálních změn bylo Estonsko dokonce etnicky ještě homogennější. Před válkou byli Němci evakuováni do Německa a nacistická okupační moc nechala vyvraždit ty židy, kteří neutekli do Sovětského svazu. Z velké části etnicky ruské oblasti Pechora a území za Narvou byly připojeny k Ruské sovětské federativní socialistické republice. Vlivem všech těchto faktorů byla předválečná populace zredukována o 25% a Estonci tvořili 97,3% obyvatel Estonské sovětské socialistické republiky (ESSR).¹³

Etnická situace se dramaticky změnila v průběhu sovětské okupace. Za 40 let se do ESSR přistěhovalo více než 400 000 lidí, většinou ruskojazyčných přistěhovalců. V roce 1934 žilo na území tehdejší Estonské republiky 92 658 etnických Rusů a Ukrajinců a v roce 1989 jich bylo již 550 816 (Rusové, Ukrajinci a Bělorusové). Naopak polští Estonci klesli, a to díky emigraci, deportacím nebo nízké porodnosti. Z 992 520 v roce 1934 pošli klesli na 963 281 v roce 1989. V rámci ESSR tak Estonci tvořili pouze 61,5 % obyvatel.¹⁴ Z těchto dat vyplývá, že pro malý ugrofinský národ, který v hranicích svého státu nedosahuje ani milionu příslušníků, byl příchod několika stovek tisíc slovanských přistěhovalců existenční hrozbou.

První přistěhovalci přišli v letech 1945-50 (bylo jich kolem 241 000), většinou ze severozápadních oblastí Ruska, hlavně z Leningradské oblasti a Pskova. Jednalo se především o průmyslové dělníky a sovětský administrativní personál, často potomky Estonců, kteří se přestěhovali do Ruska na konci 19. století. V Estonsku bylo v důsledku války nedostatek pracovních sil a sovětská moc potřebovala loajální pracovníky. Postupně imigranti začali přicházet i ze vzdálenějších oblastí Ruska, Ukrajiny a Běloruska. Druhá velká vlna

¹² *Eesti õriline rahvaste esinajate kodu (Estonsko o domov rzných národností)*. c1994-2008. Dostupný z WWW: <http://www.miksike.ee/docs/lisakogud/tolerants/vahemused/vahemused_tekst.htm>. Přístup 7. 2. 2010.

¹³ Daatland, Ch., C., Svege, H. P.: *The Russian-speakers in Estonia* v Aarebrot, F., Knutsen, T. (ed.): *Politics and Citizenship on the Eastern Baltic Seaboard*, Nordic Academic Press, Kristiansand, 2000, str. 255.

¹⁴ Statistika je vytvořena na základě sčítání lidu z 12. 1. 1989. *Eesti õriline rahvaste esinajate kodu (Estonsko o domov rzných národností)*. c1994-2008. Dostupný z WWW: <http://www.miksike.ee/docs/lisakogud/tolerants/vahemused/vahemused_tekst.htm>. Přístup 7. 2. 2010.

vých p íst hovalc . Sov t-tí Estonci jifl byli vy erpáni
li podporování v tom, aby se do Estonska p est hovali.

V 80. letech se p íliv nových p íst hovalc zpomalil, ale v této dob se jifl procentuální pom r
Estonc v Estonsku snifloval a kařdád nová vlna p íst hovalc znamenala zhor-ení stavu.
Za ali také p ícházet imigranti ze vzdálených oblastí Ruska, asto se jifl nejednalo o Slovany,
ale o jiné etnické skupiny, jak nap íklad Tatary a Ba-kiry.¹⁵

Z ísel je patrné, fe pokud by vývoj pokra oval tímto tempem, dnes by se Estonci
pomalu stávali men-inou ve vlastní zemi. Pokud by kařdých deset let p íbývalo p íblifn
100 000 nových ruskojazy ných p íst hovalc (tedy p íblifn tolik, kolik za sov tské
okupace) a p íblifn 20 000 nových Estonc (cofl jsou ísla sice odpovídající sov tskému
vývoji, ale dnes jifl siln nadhodnocená), tak by dnes Estonc v ESSR flilo pouze 56%.¹⁶

K celkové p edstav mnořství sov tských imigrant je t eba po ítat také ty, kte í byli
do Estonska p ítahování vysokými platy a p íjeli si rychle vyd ílat a cht li se co nejd íve vrátit
dom . Jednalo se o krátkodobé d lníky, kterých bylo podle statistik v 80. letech více, nefl
t ch, kte í se zde cht li usadit. Na po átku 80. let bylo v Estonsku napo ítáno 90 odjezd na
100 p íjezd .¹⁷ Zvlá-t v prvních letech po druhé sv tov é válce p ílo do ESSR mnoho Rus ,
kte í na za átku 50. let, kdyfl se situace normalizovala, opustili zemi. Necítli se zde dob e,
hlavn kv li nenávisti estonské populace k sov tské moci, kterou reprezentovali.¹⁸ Na druhou
stranu to ale jsou práv ru-tí imigranti, kte í k Estonsku cítí v t-í pouto nefl ostatní národnosti.
Jedním z d vod , pro tomu tak je, je skute nost, fe flifl v Estonsku jifl relativn dlouho a
mnořství druhé a t etí generace imigrant je vy-í.¹⁹

¹⁵ *Fourth periodic report of States parties due in 1998 : Estonia: CERD/C/329/Add.2 (State Party Reprt) 5 July 1999* dostupné na <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/%28Symbol%29/CERD.C.329.Add.2.En?Opendocument>., odstavec 41. P ístup 13. 12. 2010 a Daatland, Ch., C., Svege, H. P.: *The Russian-speakers in Estonia í* , str. 255. Více viz p íloha . 3.

¹⁶ K hrubým výpo t m jsem pouřila data ze sov tských s ítání lidu v letech 1959, 1970, 1979 a 1989. *Eesti rahvastik rahva-loenduste andmetel I: Population of Estonia by population censuses*. 1995, str. 56. Dostupný z WWW: <http://www.stat.ee/26332>. P ístup 7. 2. 2010.

¹⁷ Misiunas, J., Taagepera, R.: *The Baltic States, years of dependence, 1940-1980*. University of California Press, Berkeley, Los Angeles, 1983, str. 206. Dostupné na WWW: <http://books.google.cz/books?id=FJewedGesMC&lpg=PP1&ots=r86-1ljT6j&dq=misiunas%20taagepera%20years%20of&pg=PA206#v=onepage&q&f=false>. P ístup 7. 1. 2011.

¹⁸ Mertelsmann, O.: *How the Russians Turned into the image of the š National Enemyö í* str. 55.

¹⁹ Daatland, Ch., C., Svege, H. P.: *The Russian-speakers in Estonia í* , str. 258 a 268. Podle statistik se mezi lety 1989-1995 snífíl po et N mc v Estonsku o 47,5%, fiid o 62,8%, Ukrajinc o 23,5%, B lorus o 22,1%, ale Rus jen o 13,8%. Zdá se, fe Rusové jsou nejzako en n j-í etnickou men-inou v Estonsku.

Politika

rusku bývá často srovnávána s politikou kolonizací ních velmocí. Na jednu stranu je sice pravda, že cílem sovětské moci bylo šrozpustit estonský národ pomocí slovanských příslušníků, ale šlo také o to zásobovat pracovní silou celosvazové průmyslové podniky vznikající na území dříve agrárního Estonska. Ze sovětského úhlu pohledu se jednalo o pomoc v rozvoji zůstale země²⁰ a samotné Estonsko nebylo schopné dodat dostatečné množství pracovníků pro obrovské továrny. Nevládní Estonci mluvili rusky, což by navíc způsobilo komunikační problémy a bylo tedy jednodušší přivést pracovní sílu z jiných, rusky mluvících oblastí.

Preferenci ruštiny jako jazyka šmezi-etnické komunikace š byla v rámci obrovského impéria přirozená, ale pro Estonce znamenala ohrožení jejich jazyka a identity. Není náhodou, že jakmile to bylo politicky možné, vyhlásil Estonský nejvyšší sovětský jazykový zákon, který prohlásil estonštinu jediným oficiálním jazykem.²¹ Do té doby byla například v úřadech povinná pouze ruština, zatímco estonštinu byla volitelná. Pro Estonce znamenalo naučit se rusky nezbytnou podmínku pro jakékoliv slušné pracovní uplatnění a šlo to byla i nutnost, pokud se chtěli domluvit ve vlastní zemi. Naopak rusky mluvícím šli možnost sociálního vzestupu i v případě, že neznali místní jazyk.²² Ve štitání lidu v lednu v roce 1989 uvedlo ruštinu jako druhý jazyk 33% Estonců, ale estonštinu pouze 13,5% Rusů.²³

Situace byla rozdílná regionálně. Na severo-východ Estonska se etnické složení populace skoro úplně změnilo a v štině zdejších průmyslových měst je dnes již ruskojazyčná (Narva, Sillamäe, Kohtla-Järve š). Tallinn se stal z poloviny ruskojazyčným městem. V roce 1989 bylo v Tallinnu 47,4 % obyvatel etnicky estonského původu, oproti 60,2% v roce 1959.²⁴ Na druhou stranu venkovské oblasti a malá města, hlavně v jižním a štedním Estonsku, nebyla imigrací skoro vůbec zasafena. Zde mohl mít naopak rusky mluvící problém domluvit se rusky.²⁵

Pro vládní nových migrantů představovalo Pobaltí šsovětský západ a naprostá vládnina z nich toho o estonské kultuře mnoho nevěděla. Šlo si nově příchozí ani neuvdomovali, že

²⁰ Zde se ukazuje relativita toho, co to znamená být zůstale. SSSR posuzoval vypořálost podle jiných měřítek, než vládnina Evropy. Například životní úroveň byla v té době v Estonsku vyšší a byla srovnatelná s Finskem.

²¹ Zákon byl přijat v lednu 1989. Dříve byly v ESSR dva oficiální jazyky š estonština a ruština. Fakticky byla ale ruština privilegovaná.

²² Duvold, K.: *From Homo Sovieticus to Balts: Colonisers, migrant workers or a new diaspora?* v Aarebrot, F., Knutsen, T. (ed.): *Politics and Citizenship on the Eastern Baltic Seaboard*, Nordic Academic Press, Kristiansand, 2000, str. 245.

²³ *Eesti rahvastik rahva-loenduste andmetel I: Population of Estonia š*. str. 135.

²⁴ Tamtéž, str. 74.

²⁵ Mapa etnického složení Estonska. Příloha š. 2.

é d jiny má. Jen velmi malé procento ruskojazyčných obyvatel estonské společnosti. Neznalost jazyka je částečně dána složitostí estonštiny, ale i tím, že většina ruskojazyčných obyvatel estonsku jednoduše nepotřebovala. Jak jsem již zmínila výše, obzvláště ve městech jako Narva nebo Silamäe, estonská potřebovala vbec. Celá kariéra a vzdělání Estonců a ruskojazyčných byly oddělené všechny stupně školství byly pro obě etnické skupiny zvlášť a byly namířeny na jiné sektory ekonomiky. Pokud přesto pracovaly obě národnosti společně, tak se evafovaly jednojazyčné pracovní kolektivy.²⁶

Třetí je možné dávat vzniklou situaci za vinu pouze imigrantům, kteří v tónou nevzdělali, jakou pro místní představují hrozbu. Velká část z nich si neuvědomovala ideologický, politický a kulturní dopad, který jejich příchod do Estonska měl. Rusky mluvící nebyli reprezentanty ruské kultury, ale měli představovat nositele sovětské kultury, novou společenskou skupinu. Často se jednalo o migrující pracovníky, kteří přišli dobrovolně, byli do země vysláni nebo se zde imigrantům narodili. Měli nízké vzdělání a z etnologického hlediska byli bezhlubších kulturních kořen.²⁷ Přesuritě privilegované postavení, dané hlavně jazykem a prací, kterou vykonávali, s nimi nebylo zacházeno jako se speciální skupinou. Sovětská politika limitovala jejich moc, a přestože druhý tajemník republikového sovětu byl Rus, zídka to býval místní Rus.²⁸

Imigranti byli ideálním šmaterialem, ze kterého bylo možné vytvořit sovětskou národnost. Tito lidé se necítili jako Rusové, nebo jako příslušníci jiných národností Sovětského svazu, ale jako členové šsovětského národa. Podle průzkumu z roku 1988 se 78% imigrantů v ESSR na prvním místě vnímalo jako Sověti.²⁹ Před rozpadem Sovětského svazu cítili určitě alespoň minimální hrdost na to, že reprezentují sovětskou kulturu v Estonsku, ale po znovuoobnovení estonské nezávislosti měli problém se identifikovat s rolí menšiny v malé republice. Navíc Estonci jejich sovětskou kulturu nepovažovali za hodnotnou a cítili se v ní kulturně nadřazení - vymezují se jako národ, který je součástí západní civilizace, která je od ruské diametrálně odlišná a její příslušníci mají úplně jinou mentalitu.³⁰

²⁶ Daatland, Ch., C., Svege, H., P.: *The Russian-speakers in Estonia* í , str. 257-8.

²⁷ Duvold, K.: *From Homo Sovieticus to Balts: Colonisers, migrant workers or a new diaspora? ...*, str. 244-5.

²⁸ Duvold, K.: *From Homo Sovieticus to Balts: Colonisers, migrant workers or a new diaspora?...*, str. 245-6.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž, str. 251

losti byli imigranti svázáni s ideologií, která se
rické strany. Identifikovali se se státem, který jifl
neexistoval.³¹ Jako reakci na vzniklou situaci byla pot eba najít si novou identitu. Tento
proces ale není dokon en je-t ani dnes, i kdyfl se zdá, fle v t-ina rusky mluvících se p íklání
k identit ěstonských Rus ō.³²

Téma zachování estonské identity a zastavení p ílivu dal-ích p íst hovalc bylo jedním
z hlavních témat boje za estonskou nezávislost. Pokus o šrozpu-t níō estonského národa mezi
sov tskými imigranty sice nevy-el, ale vedl ke zm n národnostní struktury estonského státu.
Obava o bezpeč nost národa, státu, kultury a e i byla v sov tské dob neustále p ítomná. Je
moflné ji zaznamenat dokonce i v sou asné estonské politice.³³

2.1.5. Mezi-etnické vztahy

Estonská spole nost je dodnes rozd lená na dv ásti, které spolu p íli- nekomunikují. Na
jedné stran ruskojazy ná men-ina a na druhé etni tí Estonci. Toto rozd lení má hluboké
historické ko eny p esahující sov tské období, protofle estonská spole nost byla vfdy
uzav ená sama do sebe a p íli- nep íjímala nové impulzy zven í. Nap íklad i komunita rusky
mluvících starov rc , která je považována za dob e integrovanou, fila vfdy jakoby mimo
estonskou spole nost. Starov rci byli také uzav enou náboflenskou komunitou, takfle ob
spole nosti si navzájem šnep ekáfeliō. V dne-ní dob navíc není moflné o ekávat, fle
obrovská masa nov p íchozích imigrant se okamflit smísí s místním obyvatelstvem.

Byla to práv uzav enost, která po celá staletí chránila estonskou kulturu a jazyk.
D sledkem je, fle p estofle by se rusky mluvící imigranti ásto rádi integrovali, jejich snaha
nenachází adekvátní odezvu. Je to moflné vysledovat nap íklad ze statistik provedených mezi

³¹ Tamtéfl, str. 245-6.

³² Tamtéfl, str. 252. Duvold uvádí, fle mezi ruskojazy nými získává na d leflitosti pocit, fle jsou Rusové, ale
šjiníō Rusové nefl ti z Ruské federace. Tuto my-lenku podporuje svým výzkumem také Raivo Vetik, podle
kterého se eston-tí Rusové jako první identifikují s Estonskem a potom se svojí etnicitou: Vetik, R.: *Identity
Development and Personal Adjustment in Estonia: Reserch Note*, World Affairs, Vol. 157, No. 3. Winter 1995
dostupné na ProQuest. P ístup 19. 12. 2010. Tento vývoj se zdá relativn stabilní. V práci z roku 2006, byli
tázáni ruskojazy ní obyvatelé Tallinnu, co je pro n nej d leflit j-í jako zp sob identifikace. P edem byly dány
kategorie, do kterých se m l dotazovaný za adit. Skoro polovina dotazovaných na první místo za adilo místo
bydli-t (Tallinn, Estonsko). Z výzkumu také vyplývá, fle identifikace s etnicitou stále velmi silná. Hallik, K.:
Multiple citizenship and self-determination in Estonian Society v Estonia: Interethnic relations and the issue of
discrimination in Tallinn, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2006, str. 30. Dostupné na
<http://www.lichr.ee/main/assets/knigaengl.pdf>. P ístup 19. 12. 2010. Více viz p íloha . 13.

³³ Jako p íklad uvádím sou asnou aféru v Tallinnu, kdy primátor m sta pořádal o peníze na stavbu
pravoslavného chrámu ruskou organizací. N kterými politiky za to byl ozna en za agenta ruského vlivu
v Estonsku a stavba chrámu za hrozbu bezpeč nosti státu.

?, DzD.ee: <http://www.dzd.ee/?id=359624> (19.

12. 2010). P ístup 20. 12. 2010.

preferují mono-etnické nebo multi-etnické pracovní podmínky. Ruské respondenty dávájí přednost mono-etnickému, zatímco z ruských mluvčích se k tomu přiklonilo pouze 7%. Rusky mluvící naopak raději pracují v multi-etnickém prostředí (40%), zatímco v estonském případě je to jen 17,5%.³⁴ Tendence k uzavření spolupráce mezi Estonci je zřejmá.

Přes všechny nepříznivé faktory nebyly vztahy mezi etniky v Estonsku nikdy vyloštěné. I za sovětské doby se jednalo spíše o tichou koexistenci. Po obnovení nezávislosti mnoho komentátorů varovalo před etnickým násilím v oblasti, ale i přes krizi kolem *zákonu o cizincích*³⁵⁽¹⁵⁾ v roce 1993, byla situace klidná. Rein Taagepera popisuje atmosféru v roce 1990 (v tehdy ještě stále sovětském Estonsku) z pohledu estonského kanadského emigranta a ukazuje, že situace byla klidná a bez výrazné etnické nenávisti.³⁶

Taagepera se účastnil setkání Estonského kongresu³⁷ s místními v Sillamäe a podle jeho osobní zkušenosti mezi lidmi převažovala pasivita a místní rusky mluvící nechtěli vyvolávat střety. Na setkání s nimi mluvil Taagepera estonsky a všechno bylo překládané do ruštiny. Z více než stovky lidí jen dva reagovali nenávistně a odešli, ostatní zůstali a poslouchali. Když došlo na anonymní dotazy, tak nejvíce starost měli lidé o svou ekonomickou budoucnost. To jasně ukazuje, že lidé mnohem více než etnické nebo ideologické problémy řešili praktické problémy každodenního života. Další Taageperovou zkušeností byla jeho účast na demonstraci Interfrontu.³⁸ Během demonstrace se pokoušel pronést proslov v estonštině, což se mu sice nepovedlo, ale jeho pokus nevyvolal žádnou násilnou odezvu.

Zajímavé je, jak vnímají obě etnika vztahy mezi sebou. V Tallinnu, kde je obyvatelstvo podle jazyka rozdělené přibližně na poloviny, se v roce 2005 většina Estonců domnívala, že se od sovětské doby vztahy mezi oběma skupinami zlepšily. S tím ale souhlasilo jen 8% ruských mluvčích a podle nich se naopak vztahy zhoršily (43%), což je názor, který sdílí pouze 12,5% Estonců. Co se týká frekvence kontaktů, tak zde se názory obou skupin překrývají: pouze 18% dotázaných si myslí, že jsou blíže. Naopak 50% se domnívá, že jsou na stejné

³⁴ Poleshchuk, V., Semjonov, A.: *Interethnic relations and unequal treatment* s. 37.

³⁵ Číslo v závorce odkazuje na konkrétní zákon podle seznamu literatury. Toto upřesnění nepoužívám vřady, ale v případě, kdy z kontextu přesně nevyplývá, o který zákon se přesně jedná. Více o krizi viz bod 3.5.2.

³⁶ Taagepera, R.: *Ethnic relations in Estonia in 1991*, Journal of Baltic Studies, Vol. XXIII, No. 2 (Summer 1992), 121-3. Rein Taagepera je estonský sociální vědec, který stál u zrodu Fakulty sociálních věd v Tartu. Po druhé světové válce s rodinou utekl z Estonska a vystudoval sociální vědy a fyziku v Kanadě a ve Spojených státech. Po obnovení estonské nezávislosti dvakrát neúspěšně kandidoval na prezidenta.

³⁷ Více o Národním kongresu viz bod 2.3.1.

³⁸ Interfront bylo hnutí konzervativních komunistů, v čele ruských mluvčích, které bylo podporované z Moskvy a mělo sloužit jako protiváha Lidové fronty. Lidová fronta byla silou, která naopak podporovala *perestrojku* a reformy v rámci Sovětského svazu.

Z odpovědí nevyplývá žádné kategorické hodnocení, oba skupiny obyvatel liší od sebe odděleně.

V některých ohledech se situace zlepšila, v jiných zhoršila, ale v zásadě nenastal žádný výrazný pokrok kupedu k větší komunikaci mezi lidmi. Situace je navíc často hodnocena velmi subjektivně, což neumožňuje data přesně porovnat. Každá skupina vidí situaci ze svého úhlu pohledu.

Jedním z hlavních rozdílů mezi rusky mluvícími a Estonci je rozdílné vidění minulosti. Je to hlavně odlišná interpretace sovětského období, inkorporace Estonska do Sovětského svazu a událostí druhé světové války. Pro Estonce je sovětská okupace po druhé světové válce faktem, který je dokázán, a o kterém jim není třeba debatovat. Naopak pro rusky mluvící bylo obsazení Estonska jeho osvobozením. Naprosto jasné o tom vypovídá statistika, ve které byli respondenti tázáni, jak vnímají příslušnost Estonska k Sovětskému Svazu v roce 1940. V ní 40% rusky mluvících prohlásilo, že se jednalo o dobrovolné připojení, zatímco 64% Estonců se domnívá, že to byla vojenská okupace. Zbývajících 27% Estonců je pro mírnější variantu, tedy že Estonsko bylo anektováno pod hrozbou použití síly, s čímž souhlasí i 31% rusky mluvících obyvatel. Podle naprosté většiny Estonců (91%) tedy nebylo připojení k Sovětskému svazu dobrovolné, oproti pouze třetině rusky mluvících, kteří se s tímto tvrzením ztotožňují.⁴⁰

Interpretace minulosti není v estonském případě jen čistě intelektuální debatou odtrženou od reality, jak dokazují nepokoje z roku 2007.⁴¹ Jejich dozvuky budou v estonské společnosti rezonovat ještě dlouho.

2.2. Koncepce státní kontinuity

Jedním z pilířů Estonské republiky je její přímá návaznost na meziválečný stát. Meziválečné období bylo pro většinu Estonců zlatou érou republiky, ke které se chtěli po více jak čtyřicetileté sovětské nadvládě vrátit. Sovětský režim byl ale v Estonsku přítomný dlouho na to, aby ho bylo možné jednoduše ignorovat a pokračovat v přerušovaném vývoji. Změnila se struktura obyvatelstva, hospodářství a byly zpeřetřhané převálečné vazby. Mnoho Estonců

³⁹ Poleshchuk, V., Semjonov, A.: *Interethnic relations and unequal treatment* ..., str. 35. Více viz příloha 12.

⁴⁰ Poleshchuk, V., Semjonov, A.: *Interethnic relations and unequal treatment* ..., str. 56. Více viz příloha 12.

⁴¹ V roce 2007 vydala estonská vláda rozhodnutí přestavět pomník padlým sovětským vojákům z centra Tallinnu na vojenský hřbitov. Proti stávkování se postavila velká část ruskojazyčné menšiny a jako reakce na něj proběhly v centru Tallinnu nepokoje spojené s rabováním, které měla na svědomí hlavně ruskojazyčná mládež. Celá situace výrazně zhoršila mezietnické vztahy v zemi a ještě více rozdělila společnost na dva tábory.

Reform Konstantina Päts byl reform autoritativní a tento reform byl ale Päts v reform ve srovnání se sovětskou a německou okupací mnohem umírněnější, tak v estonské společnosti stále přetrvává idealizace meziválečné republiky.

Sovětské období nemá mezi většinou Estonců legitimitu, což je také jeden z důvodů, proč se prosadila přímá návaznost na meziválečnou republiku. Koncepce státní kontinuity je zásadní pro celý estonský post-sovětský vývoj. Na jejím základě je sovětské období považováno za okupaci a díky ní mohly být obnoveny prvorepublikové zákony. Proto také bylo cílem Estonska získat uznání jako stát přímo navazující na meziválečnou republiku, a ne jako nástupnický stát Sovětského svazu.

2.2.1. Mezinárodní právo obecně

Stejně jako ostatní normy mezinárodního práva i užití státní kontinuity je nejasné. V nich kterých případech bývá dokonce zpochybnováno, že existují jasná pravidla pro její použití.⁴² Pro mezinárodní právo je totiž typické, že vlády jednotlivých států pragmaticky rozhodují, které principy mezinárodního práva jsou nejvhodnější pro jejich požadavky a politické zájmy. Přesto stát nemá absolutní volnost tvrdit, že je pokračovatelem jiného státu zaniklého dříve, protože tyto státy musí s tímto výkladem souhlasit a potvrdit mezinárodní právní platnost.⁴³ Šimkratší je doba mezi zánikem a obnovením, tím spíše mezinárodní komunita tvrzení přijme. Konkrétní časový úsek ale není daný, protože mezinárodní právo v většinou časové lhůty neuvádí.⁴⁴ V každém případě je Estonsko (a s ním celé Pobaltí) unikátní, protože délka přerušení nezávislosti je zde jedna z nejdelších. Bylo tedy nutné splnit co nejvíce ostatních nepsaných podmínek, aby byl nárok uznán.

2.2.2. Státní kontinuita – případ Estonska

Oficiální estonský postoj je takový, že přerušení platnosti estonské ústavy z roku 1938 bylo nelegální, protože sama ústava stanovuje proces, kterým je možné ukončit její platnost. Tyto kroky ale nebyly v roce 1940 nově zvoleným sovětským parlamentem splněny. Proto

⁴² Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia*, Martinus Nijhoff publishers, Leiden, 2005, str. 96. S tímto názorem souhlasí také James Crawford, který tvrdí, že uznání státní kontinuity bylo více otázkou politickou než právní. Crawford, J.: *The Creation of States in International Law*, Oxford: Clarendon, 1979, str. 704.

⁴³ Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia* 1, str. 62.

⁴⁴ Crawford, J.: *The Creation of States in International Law* 1, str. 703.

tava z stala v platnosti i p es to, fle její praktické

Podle estonské verze byl stát p ípojen k Sov tskému svazu v d sledku agrese a následné anexe, což ale nemusí vřdy automaticky znamenat zánik státnosti.⁴⁶ Oba tyto agresivní kroky popírají právo na sebeur ení a státní suverenitu a jsou v rozporu s mezinárodním právem. Takovýto výklad událostí ale odmítá Rusko, podle kterého vstoupilo Estonsko do Sov tského svazu na základ svobodného rozhodnutí.⁴⁷

Estonsko pro uznání státní kontinuity vyuffilo n kolik argument , ale dva z nich jsou st flejší. Prvním je poru-ení zákazu uflití síly proti nezávislosti a teritoriální integrit státu a druhým je právo na sebeur ení, které má být vyjád eno ve svobodných a spravedlivých volbách. Tyto dva hlavní faktory byly také nejd leflit j-í p i rozhodování mezinárodní komunity o státní kontinuit Estonska. Estonskému pofladavku pomohlo také v-eobecné mezinárodní v domí, fle v roce 1940 bylo poru-eno tehdy platné mezinárodní právo.⁴⁸ Mnoho západních stát anexi Pobaltí Sov tským svazem *de jure* nikdy neuznalo.

Koncem osmdesátých let bylo stát neuznávajících inkorporaci do Sov tského svazu kolem padesáti a nejd leflit j-ím z nich byly Spojené státy americké.⁴⁹ To následn zna n usnadnilo uznání obnovení nezávislosti, jako státu navazujících na mezivále nou republiku, protofle podle t chto stát Estonsko nikdy nep estalo existovat.⁵⁰

Odrazovým m stkem pro vlastní realizaci státní kontinuity se stal princip *restitutio in integrum*, tedy šuvedení do p vodního stavu, který byl zmín n jifl v *rezoluci o státním statutu Estonska* z b ezna roku 1990 a následn potvrzen p ímo v *ústav* z roku 1992.⁵¹ Princip byl pouflit pro obnovení právních vztah mezi Estonskem a t etími státy, ale nebyl vyuffit pln v estonském vnit ním právu.⁵² Nebylo moflné ignorovat padesátileté sov tské období a obnovit p l století starý právní řád, jak se ukázalo i v p ípad *zákona o ob anství*⁽²⁾.

⁴⁵ Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia* í , str. 41.

⁴⁶ Crawford, J.: *The Creation of States in International Law* í , str. 689.

⁴⁷ Ruská federace stále trvá na svém tvrzení, fle v-echny t i pobaltské republiky vsotupily do Sov tského svazu dobrovoln . Toto nezm nilo ani uznání existence paktu Ribbentrop-Molotov, kterým si Sov tský svaz spolu s nacistickým N meckem vyty ily sféry vlivu ve východní Evrop .

⁴⁸ Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia* í , str. 106 a 130-131.

⁴⁹ , .: , Tartu Ülikooli Kirjastus, Tartu, 2005, str. 164.

⁵⁰ Crawford, J.: *The Creation of States in International Law* í , str. 393-4

⁵¹ Blífle o t chto dokumentech viz bod 2.3.1. a 3.3.3.

⁵² Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia* í , str. 92-3.

–ina stát estonský právní výklad přijala. Podle Inety
rý právní základ pro estonské nároky. Navíc pobaltská
situace byla vnímána jako anomálie v mezinárodních vztazích. Svou roli hrálo i šdobre
na asování, kdy uznání nezávislosti a následně právní kontinuity stát bylo součástí snahy
udržet stabilitu zbývajícího Sovetského svazu a řešit veškeré spory mírovými prostředky.⁵⁴
Podle *rezoluce nezávislosti Estonska* ⁽¹⁾, tedy Estonská republika pokračuje ve své existenci
jako subjekt mezinárodního práva.⁵⁵

V t–inu estonských nárok se podařilo uskutečnit. Estonsko není mezinárodní komunitou
považováno za nástupnický stát Sovetského svazu a vazba mezi identitou meziválečného státu
a obnoveným státem byla akceptována. Byla vyzvednuta nelegálnost sovětské okupace a
v t–ina stát státní kontinuitu Estonska uznala.⁵⁶ To je důležité i pro obnovení *zákonu o
občanství* ⁽²⁾. Pořítalo se s tím, že bude obnoven starý zákon, ale očekávalo se jeho doplnění o
nezbytné modernizace. Nic z toho ale neznamenal, že sovětské imigranti nemohli občanství
získat automaticky, jak se to stalo například v případě Litvy.

2.3. Cesta k obnovení nezávislosti a otázka občanství – pozadí vývoje

2.3.1. Od Estonského kongresu k rezoluci o státním statutu Estonska

Za začátek snah o navázání státní kontinuity se zákonodárstvím meziválečné republiky, je
možné považovat výzvu k sestavení volebních seznamů do Estonského kongresu (*Eesti
Kongress*). Snahy o obnovení nezávislosti je možné vysledovat i dále do minulosti, ale až
tento krok měl výrazný dopad.

Estonská národní strana nezávislosti (*Eesti Rahvusliku Sõltumatus Partei*), Strana
estonského lidictví (*Eesti Muinsuskaitse Selts*) a Estonská křesťanská Unie (*Eesti Kristlik*

⁵³ Ineta Ziemele je autorkou knihy *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia*, Martinus Nijhoff publishers, Leiden, 2005, zabývající se podrobně otázkou státní kontinuity Pobaltí. V roce 1995 byla poradkyní lotyšského premiéra a od roku 2005 je členkou Evropského soudu pro lidská práva.

⁵⁴ Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia* , str. 106 a 131. Důležitou roli v řešení sporu mírovými prostředky je možné vidět také v postoji Rady bezpečnosti OSN, který formuloval její prezident po schválení rezoluce o přijetí Pobaltských států. Podle něj byla šnezávislost obnovena mírovými prostředky, dialogem a souhlasem všech zúčastněných stran a v souladu s právy národů. Měly jsme pouze vítat tento vývoj. Citace z Crawford, J.: *The Creation of States in International Law* , str. 394.

⁵⁵ *Eesti riiklikust iseseisvusest* (Rezoluce o nezávislosti Estonska). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RT, 21. 08. 1991, 25, 312. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13071519>>. Přístup 15. 12. 2010.

⁵⁶ Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia* , str. 132 a 139. S názorem, že současně Pobaltské státy jsou ty samé jako v meziválečném období, souhlasí v t–ina odborné literatury zabývající se mezinárodním právem. Viz , str. 101.

ovníku nezávislé republiky, vyzvaly k tvorb seznam
ch potomk . Výzva m la obrovský ohlas a na základ
t chto seznam prob hly o rok pozd ji volby do Estonského kongresu (dále jen Kongres),
který m l p edstavovat demokraticky zvolenou nevládní organizaci zaturující p edvále né
ob any.

Voleb se zú astnilo 90% dosp lých, kte í byli zaregistrovaní ve voli ských seznamech.
Celkem bylo zaregistrováno 557 613 voli . Jednalo se v t-ínou o etnické Estonce, ale jako
p edvále ní ob ané m li právo na registraci také p íslu-níci tehdej-ích národnostních men-in.
Registrace byla otev ená i pro povále né imigranty, kte í tímto zp sobem mohli zafádat o
(zatím neexistující) estonské ob anství. Takových lidí bylo mezi hlasujícími 34 345.⁵⁷
Vzhledem k vysokému po tu hlasujících byl Kongres organizací, která m la mezi Estonci
legitimitu a nebyla zdiskreditovaná spoluprací se sov tským reffimem.

V t-ína p edstavitel Kongresu cht la obnovit Estonskou republiku na základ striktní
právní kontinuity a sov tskou okupaci prohlásit za nelegální. Svým postavením se Kongres
stal opozicí Nejvy-ímu sov tu ESSR a asto se stav l proti krok m, které podle jeho názoru
odporovaly restaura ní politice. Práv otázka postavení ruskojazy né men-iny byla jedním
z aspekt boje mezi Kongresem a Nejvy-ím sov tem, protofle byla pevn svázána s otázkou
státní kontinuity a národnostní bezpe nosti Estonska.⁵⁸ Podle Peeta Kaska nebyly kroky
Kongresu v této dob p íli-populární, protofle jeho rétorika byla radikální a umírn nost byla
chápána jako produktivn j-í. To je d lefité práv v dob , kdy Estonsko stále bylo sou ástí
Sov tského svazu a nikdo zatím nev d l, jak se situace dále vyvine.⁵⁹

Nakonec se jednalo paradoxn o Nejvy-í sov t ESSR, který dovedl zemi kr ek od
vyhlá-ení nezávislosti. Jeho *rezoluce o státním statutu Estonska* z 30. 3. 1990, íkala, fle
existence Estonska nebyla *de jure* nikdy p eru-ena, protofle jeho teritorium bylo nelegáln
okupováno SSSR. P ítomnost sov tské armády je poru-ením suverenity Estonska a je
v rozporu s mezinárodním právem, protofle její status nebyl ur en smlouvou mezi Estonskem
a SSSR. Rezoluce dále oznamovala, fle restaurace Estonské republiky je založena na principu
restitutio in integrum, protofle sov tská moc v Estonsku byla nezákonná od momentu jejího
zavedení. Bylo vyhlá-eno p echodného období, které m lo trvat do skon ení okupace.

⁵⁷ Kaasik, P. *Estonica.org*. The Congress of Estonia. (9. 6. 2010). Dostupné z WWW:
<http://www.estonica.org/en/The_Congress_of_Estonia/>. P ístup 9. 8. 2010.

⁵⁸ Smith, D., J., Pabriks, A., Purs, A., Lane, T.: *The Baltic states: Estonia í* , str. 54.

⁵⁹ Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship and Related Issues*. Nationalities
Papers. Fall 1994, Vol. 22, No. 2, str. 380.

opit moci.⁶⁰ V kv tnu 1990 byly n které odstavce
st a m ly vytvá et nezbytný rámec pro vývoj státní
moci a zavedení kontroly nad imigrací v rámci ESSR.⁶¹

2.3.2. Jaký koncept občanství je nejvhodnější?

Rezoluce o státním statutu Estonska povzbudila také ty, kte í podporovali restauraci prvorepublikového ob anství. Je ale t eba íci, že estonská spole nost nebyla v této otázce zdaleka jednotnou. Nap íklad Edgar Savisaar, jeden z v dc Lidové fronty (*Rahvarinne*)⁶², podporoval tzv. nulovou variantu, na jejímf základ by získali ob anství v-ichni obyvatelé ESSR. V souvislosti s tím by také vznikla št etí republika, která by uznávala sov tské období a nevy le ovala by jej jako okupaci.⁶³ Pro sov tské imigranty, kte í se obávali svého nejistého postavení v budoucnu, to bylo jediné p írozené e-ení. Ob anství bylo z jejich strany chápáno jako jediná garance rovnosti v samostatném stát . Stejný názor m la i ruská strana. Pro Ruskou SFSR byla jediná p ípustná šnulová varianta, a v tomto ohledu byla nekompromisní.⁶⁴

Na druhé stran názorového spektra stál estonský Kongres, který podporoval restauraci prvorepublikového ob anství na principu kontinuity, a nakonec jeho koncepce p evládla. Jedním z d vod byla situace v Nejvy-ím sov tu ESSR, který nebyl schopný se dohodnout na kompromisním e-ení afl do ne ekaného vyhlá-ení nezávislosti. Dal-ím aspektem bylo v domí nelegálnosti sov tské vlády mezi estonskou ve ejností, cofl vedlo k tomu, že sov tské období nem lo dostate nou legitimitu, aby mohlo být nazváno šdruhou republikou.

Do vyhlá-ení nezávislosti se otázku ob anství nepoda ilo vy e-it, a díky tomu m lo Estonsko pozd ji švolné ruce, pro takovou politiku ob anství, kterou uznalo za vhodnou. Jak se pozd ji ukázalo v p ípad Litvy, bylo p íjetí zákona o ob anství p ed uznáním nezávislosti jedním z faktor , který nutil vládu k umírn nosti. Vláda se totiž je-t musela více ohlíft na mezinárodní ve ejné mín ní.

⁶⁰ Väara, E.: *Estonica.org*. The Road to Independence. (7. 5. 2010). Dostupné z <http://www.estonica.org/en/History/1985-1991_Restoration_of_independence/The_road_to_independence/>. P ístup 9. 8. 2010.

⁶¹ Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia í* , str. 30.

⁶² O Lidové front více 2.4.2.

⁶³ Smith, D., J., Pabriks, A., Purs, A., Lane, T.: *The Baltic states: Estonia í* , str. 54.

⁶⁴ Gwiazda, A.: *National Minorities in Poland and in the Baltic States*. International Relations. April 1994, vol. 12, No. 1, str. 79. Dostupný z WWW: <<http://ire.sagepub.com.ezproxy.is.cuni.cz/content/12/1/71.full.pdf+html>>. P ístup 24. 8. 2010.

a vyjednávání o konkrétní podobě zákona

Debatu na téma ob anství pomohla zklidnit náv-t va Borise Jelcina, tehdej-ího nejvy-ího p edstavitele Ruské SFSR v Tallinnu v lednu 1991. P i této náv-t v byla 12. ledna podepsána *smlouva o základech mezistátních vztah mezi Estonskem a Ruskou SFSR*, kde oba státy uznaly vzájemn svou suverenitu. Pro mnohé ruskojazy né obyvatele znamenala *smlouva* záruku do budoucna. V roce 1991 p evládal názor, že p edstavuje *de facto* uznání Estonska Ruskem.⁶⁵

Ve smlouv bylo uvedeno, že ob strany garantovaly v-em ob an m SSSR, právo šzachovat a získatō estonské nebo ruské ob anství, na základ svobodné volby.⁶⁶ Estonsko pozd ji oficiáln interpretovalo smlouvu tak, že kařdý má právo získat estonské ob anství, ale pokud splní podmínky, které stanoví zákon. Takové chápání smlouvy je ruskou stranou považováno za zám rnou dezinterpretaci odporující duchu smlouvy. Z estonské strany proti smlouv vystoupil Kongres, který ji ozna il za neplatnou.⁶⁷ P es v-echny dohady ohledn jejího výkladu ale z stala základem rusko-estonských vztah , i kdyfl si ji kařdá strana vykládala r zn .

Osobnost Borise Jelcina byla pro estonskou nezávislost velmi d lefitá. Spolu s politiky z Leningradu se podle Reina Taagepera zasadil o to, že byla situace v rámci Estonska relativn klidná. Spory rozdmýchávala hlavn ást moskevského vedení, ale protože ob vý-e zmín né autority podporovaly nezávislost a teritoriální integritu Estonska, situace se nevyost ila.⁶⁸

V roce 1991 se za alo naplno jednat o podob nového zákona o ob anství. Jedním z návrh , který m l zaru it sov tským imigrant m estonské ob anství, byl návrh *zákona o vytvá ení voli ských seznam* z února 1991. Podle tohoto návrhu by m li v-ichni civilní obyvatelé s trvalým pobytem na území ESSR právo registrovat se jako voli i do parlamentních voleb a v-ichni registrovaní obyvatelé by pozd ji m li mít mořnost zaffádat o

⁶⁵ Busygina, I.: *Russia, the Baltic States and the European Union*. In: Talavs Jundzis (ed.): *The Baltic States in Historical Crossroads*. Riga: Latvian Academy of Sciences, 1998, str. 502-518 citace podle Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia í* , str. 47.

⁶⁶ Visens, Y.: *šNegotiations: Moscow charges Tallinn with human rights violationsō*, *Nezamsimaya gazeta*, 8 Jul. 1992, 3, v *Current Digest*, Vol XLIV, No. 27 (1992) 23 citace z Freiberg, M. *Changes in Laws on Citizenship in the Republic of Estonia: Reasons, Outcomes and Compatibility with International Law*. Oslo, 2000. Diplomová práce. University of Oslo., str. 57.

⁶⁷ Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship í* , str. 380.

⁶⁸ Taagepera, R.: *Ethnic relations in Estonia, 1991 í* , str. 125.

určit, že souhlasí s tím, že se vzdají občanství jiných
občanství a projednával ho Nejvyšší sovět ESSR.

Paradoxní je, že proti zákonu o vytváření voličských seznamů se postavili samotní představitelé ruskojazyčné komunity. Domnívali se totiž, že výměnou za sovětské občanství dostanou pouze slib něčeho, co zatím neexistuje u estonského občanství. Navrhli proto, aby byl vytvořen úplně nový zákon o občanství, který by situaci změnil.⁶⁹ Zákonomárná komise tedy v dubnu 1991 navrhla odložení účinnosti zákona o vytváření voličských seznamů a nařídila Komisi pro občanství, aby vytvořila návrhy týkající se formálních principů občanství.⁷⁰ Ze zpětného pohledu je jasné, že v tuto chvíli imigranti propásli svou šanci na mnohem výhodnější řešení otázky občanství.

Podle prvního návrhu Komise pro občanství, měli občanství získat automaticky ti, kdo měli estonské občanství v roce 1940 a jejich potomci. Dále zde byla možnost získat občanství šprohlášením, což znamenalo, že během předchozího období 6-12 měsíců by o občanství mohli zažádat všichni obyvatelé ESSR. Podmínkou by opět bylo vzdát se občanství jiných států. Návrh ale nikdy nebyl předložen parlamentu, protože komise pracovala pouze v květnu a červnu 1991.⁷¹

Co se týká názoru samotných stran sporu, tak podle průzkumu veřejného mínění provedeného v únoru 1991, se většina ruských mluvčích (66%) vyjádřila pro dvojí občanství (sovětské nebo ruské a estonské), zatímco pro tuto variantu bylo pouze 7% Estonců. Pro švédsky nezávislý stát by bylo hned od počátku velkým břemenem, aby 30% obyvatel jeho země mělo dvojí občanství. Zvláště pak občanství obrovského souseda, který ho dříve okupoval. Estonci si v průzkumu stáli za svou variantou státní kontinuity, kdy nárok na estonské občanství mají automaticky pouze občané původně Estonska a jejich potomci. Podle průzkumu tuto variantu podpořilo 69% Estonců, ale pouze 10% ruských mluvčích.⁷²

Čísla ukazují rozdíl v názorech dvou etnik, ale na druhou stranu připouštějí ochotu Estonců dát ruským mluvčím šanci za předem určených podmínek občanství získat.

⁶⁹ Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship* č. 1, str. 380-1. Kask vychází z dobových zápisů z jednání Nejvyššího sovětu ESSR.

⁷⁰ Freiberg, M. *Changes in Laws on Citizenship in the Republic of Estonia* č. 1, str. 72. Diplomová práce Moniky Freiberg je založena na zápisech z jednání Nejvyššího sovětu Estonské SSR.

⁷¹ Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship* č. 1, str. 381.

⁷² Taagepera, R.: *Ethnic relations in Estonia, 1991* č. 1, str. 128. Podrobnější informace viz příloha č. 8.

Referendum

nezávislosti je dobré připomenout referenda, která probíhala v roce 1991. První z nich bylo estonské referendum, které probíhala v březnu a ptalo se na to, jestli jsou lidé pro obnovení nezávislosti Estonska. Druhé referendum bylo celosvazové o uchování Sovětského svazu jako svazu rovnoprávných a suverénních republik, které ale Estonsko oficiálně bojkotovalo.

První zmíněné referendum probíhala v rámci ESSR 3. 3. 1991. Na estonské straně panovaly obavy, že se rusky mluvící vysloví proti nezávislosti, a tak neměly být výsledky referenda závazné. Otázka byla položená v ruské a estonské verzi: „Přijete-li si restauraci státní suverenity a nezávislosti Estonské republiky?“ Účastnit se mohli všichni, kdo měli volební právo ve volbách v roce 1990 do Nejvyššího sovětu, tedy všichni civilní obyvatelé s trvalým pobytem.

Účast v referendu byla 82,9% (volební právo mělo 1 150 000 lidí) a pro restauraci nezávislosti se vyslovilo 77,8%. Podle propočtu Reina Taagepera, okolo 30% ruskojazyčných obyvatel hlasovalo pro nezávislost,⁷³ podle jiných zdrojů to ale mohlo být až 40%.⁷⁴ Mnoho imigrantů se pravděpodobně domnívalo, že nezávislost pomůže zlepšit ekonomickou situaci Estonska a chápal, že současná situace je neudržitelná. Na druhou stranu se ale obávali výhledu do budoucna a toho, že se v národním estonském státě stanou oběma širšími kategorie.

Jakkoliv se výsledky referenda mohou zdát optimistické, mezi imigranty bylo mnoho těch, kdo aktivně nebo pasivně odporovali rozpadu SSSR, což jen přivydávalo estonské obavy. Jedním z příkladů může být debata v Nejvyšším sovětu ESSR na jaře v roce 1990, kdy 27 ruských mluvících poslanců protestovalo proti krokům vedoucím k obnovení nezávislosti.⁷⁵ Paradoxní bylo, že některé ruské organizace a představitelé požadovali garanci získání okamžitého a bezpodmínečného občanství ve státě, jejichž právo na existenci neustále zpochybňovali.⁷⁶

Na druhou stranu byli imigranti ve velké většině k estonské státnosti loajální nebo k ní alespoň měli neutrální vztah. Podle průzkumu z roku 1990, týkajícího se ochoty přijmout estonské občanství, 17% imigrantů vyjádřilo loajalitu a pozitivní vztah k občanství a naprostá

⁷³ Tamtéž, str. 131 a 125-6. Podrobnosti ohledně odhadů, kolik ruských mluvících volilo šproť a kolik šproti, viz příloha 7. Na základě těchto výpočtů hlasovalo proti nezávislosti přibližně 45% ruských mluvících.

⁷⁴ Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship*, str. 380.

⁷⁵ Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship*, str. 379.

⁷⁶ Danjoux, O.: *L'etat c'est pas moi*, str. 28.

77 k celé vzniklé situaci (74%). Jak se později ukázalo, úzkost pro ruskojazyčnou menšinu typický. Vyloženě negativní vztah k občanství i k Estoncům mělo pouze 9% dotázaných.⁷⁷

Část rusky mluvících se proti estonské nezávislosti vyslovila v druhém, celosvazovém referendu, které se uskutečnilo o dva měsíce později. Estonsko se referenda oficiálně neúčastnilo, ale přesto v nich některých oblastech proběhlo. Účast byla velmi nízká, pouze 19,4% oprávněných voličů, což byla přibližně polovina rusky mluvících v Estonsku. Výsledek hlasování byl jasně pro udržení sovětského svazu - 95% hlasovalo pro jeho zachování.⁷⁸ Přestože výsledky nebyly reprezentativní, tak odpovídaly náladě místního ruskojazyčného obyvatelstva. Tito lidé se obávali o svou budoucnost v nezávislém Estonsku a raději dali přednost Sovětskému svazu, jako státu, který znají, a který byl celý život jejich domovem. Hlasovali pro jistotu do budoucna.

2.4. Estonská politická scéna po obnovení nezávislosti

Podobně jako v jiných sporech, komplikovanou situací ohledně nezávislosti, kontinuity a občanství, rozhodl zásah z vnějšku. Po nepodařeném moskevském puči bylo Estonsko vyhlášeno nezávislým státem, který právně navazoval na meziválečnou republiku. Tím skončily debaty a bylo nutné jednat. Co však jednání pomohlo, bylo obecné porozumění mezi všemi účastníky, nejlepší je se dohodnout.

2.4.1. Struktura estonských politických sil

Estonská politická reprezentace nebyla v otázce občanství jednotná, jak bylo vidět už v předchozích podkapitolách. Obnovení *zákona o občanství*⁽²⁾ a následně i jeho jednotlivých dodatků provázela dlouhá a složitá jednání plná emocí. Otázka občanství rozdělovala už Lidovou frontu a tím více později jednotlivé politické strany. Po obnovení *zákona* se už politická debata točila jen kolem preferenčního přístupu k občanství pro sovětské imigranty a ne kolem jeho celkové změny. Základní principy občanství byly dané.

Krátce po obnovení nezávislosti se objevovaly různé názory na řešení otázky občanství. Jedna strana spektra požívala šdekolonizaci, na základě hodnocení sovětského

⁷⁷ Geistlinger, M., Kirch, A.: *Estonia: A new framework for the Estonia majority and the Russian minority*, Braumüller, Vídeň, 1995, str. 48. Více viz příloha 1.13.

⁷⁸ Těvec, Luboš, Macura, Vladimír, Těvol, Pavel: *Dějiny pobaltských zemí*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2001, str. 268-9.

omické kolonizace.⁷⁹ Druhá strana spektra pohladovala v-echny s trvalým pobytem.⁸⁰ Dnes jifl nejsou názory tak polarizované a naprostá většina z nich se pohybuje v mezích liberalizace nebo zachování souasného zákona o občanství⁽⁹⁾.

Na vývoj politiky občanství má velký význam názory stran, které byly u moci v době, kdy se legislativa tvořila. Proto nífl charakterizují relevantní estonské politické strany a příbiflím také jednotlivé vlády od obnovení estonské nezávislosti až po rok 2007. Názory jednotlivých stran na politiku občanství vyplývají ve většině případů z jejich celkových politických názorů, ale protofl se strany účastnily politického vyjednávání, tak se mohl jejich přístup změnit. Proto se nebudu snaflit zachytit postoj každé jednotlivé politické strany k občanství. Následujícími dvěma podkapitolami bych chtěla nastínit základní rysy politické situace v Estonsku, jakoflto pozadí pro vývoj legislativy dleflité pro lidi bez státní příslušnosti a pro jejich postavení ve společnosti.

2.4.2. Politické strany

Prvním významným nekomunistickým hnutím v ESSR byla **Lidová fronta** (*Rahvarinne*), která v sobě sjednocovala mnoho různých politických proudů. Její politika by se dala charakterizovat jako pokus o šzlatou střední cestu mezi radikálními nacionalisty a konzervativními komunisty. Jejím prvotním cílem byla podpora Gorbačovových reforem Sovetského svazu, ale její politika se vyvíjela až k podpoře obnovení nezávislosti. Jejími členy nebyli pouze Estonci, ale i rusky mluvící, mezi nimi zvláště mladí lidé a inteligence.

Založení Lidové fronty inicioval v dubnu roku 1988 Edgar Savisaar⁸¹ spolu s Marju Lauristin (zakladatelkou novodobých Sociálních demokratů). Lidová fronta výrazně přispěla k demokratizaci Estonska a k obnovení jeho nezávislosti, ale jakmile se jí podařilo dovést zemi k tomuto cíli, tak se rozpadla. Z Lidové fronty vzniklo mnoho estonských politických stran, ale jejím hlavním nástupcem byla v říjnu 1991 vzniklá Strana středů. Oficiálně ukončila Lidová fronta své fungování v listopadu 1993.

⁷⁹ Jako klasická kolonizace je sovětská okupace označena například v knize: Geistlinger, M., Kirch, A.: *Estonia: A new framework for the Estonia majority and the Russian minority* í, str. 19. Z politických stran byl tento názor blízký stran *Isamaa*, ale také Straně národní nezávislosti Estonska (*Eesti rahvusliku sõltumatuse partei*).

⁸⁰ Nulovou variantu pohladovala většina nestátních organizací zabývající se ochranou lidských práv ruskojazyčných obyvatel Estonska, část ruskojazyčných politických stran a některé představitelé Lidové fronty, mezi nimi i Edgar Savisaar, který se později stal předsedou Strany středů.

⁸¹ Více viz Strana středů.

nd)⁸² je p es sv j st edo-levý program v estonských
vicová. V poslední dob je asto ozna ována za
populistickou a proruskou stranu. Je velmi populární hlavn mezi rusky mluvícími obyvateli
Estonska a jifl dokonce podepsala dohodu o spolupráci s Putinovým Jednotným Ruskem.

P edseda Strany st edu a sou asný primátor Tallinnu, Edgar Savisaar, je jedním
z nejpoblárn j-ích, nejvýznamn j-ích, ale i nejkontroverzn j-ích politik od konce 80. let afl
do dne-ní doby. Byl primátorem Tallinnu mezi lety 2001-4 a od roku 2007 afl do sou asnosti.
Byl n kolikrát ministrem v r zných vládách a v posledních dvou volbách do místní
samosprávy dovedl stranu k vít zství. Je také kontroverzním politikem, který je obvi ován
z autoritá ských tendencí a stal se n kolikrát hlavní osobou politických skandál .

Dal-í významnou politickou stranou sou asnosti je **Reformní strana** (*Eesti
refrmierakond*)⁸³, která je jednou z nejvlivn j-ích estonských politických stran. Je jednou z
ekonomicky nejliberáln j-ích na estonské politické scén . Byla sou ástí v t-iny vládních
koalic (1995-1997, 1999-2001, 2003-2005, 2005-2007 a od roku 2007 afl do sou asnosti).
Zakladatelem strany je Siim Kallas (bývalý prezident Estonské národní banky), který založil
Reformní stranu jifl v roce 1994, a který je od roku 2004 komisa em Evropské komise a
jedním z jejích p ti viceprezident .

Na pravé stran polického spektra se nachází **Unie Isamaa a Res Publica**⁸⁴ (*Isamaa ja
Res Publica Liit = IRL*). *Isamaa* znamená v eston-tin Vlast a ideologie této strany je také
nacionáln konzervativní, co se společenských hodnot týká a liberáln konzervativní
z ekonomického pohledu. IRL vznikla v roce 2006 slou ením Vlastenecké unie (*Isamaaliit*) a
strany Res Publica.

Res Publica (*Erakond Res Publica*) vznikla teprve v roce 2001, jako protestní strana,
která chtě la bojovat proti korupci a hned v prvních parlamentních volbách v roce 2003 se stala
nejsiln j-í stranou v *Riigikogu*. Afl do roku 2005 byla vedoucí silou estonské vlády a její len,
Juhan Part byl premiérem. Strana ale nebyla schopná splnit o ekávání, která do ní volí i
vlofilí, a její podpora velmi rychle klesla. Reakcí na pokles volí bylo její slou ení s *Isamaa*.

Isamaa byla hlavním motorem ekonomických reforem v Estonsku v 90. letech a její
zakladatel, Mart Laar, se proslavil jako ten, kdo z pozice p edsedy vlády provedl bolestivé,

⁸² Oficiální webové stránky Strany st edu (estonsky a rusky): <http://www.keskerakond.ee/>.

⁸³ Oficiální webové stránky Reformní strany (estonsky, rusky a anglicky): <http://www.reform.ee/>.

⁸⁴ Oficiální stránky strany Isamaa a Res Publica (estonsky, áste n také rusky a anglicky)
<http://www.isamaaliit.ee/>.

ana se postupně sloučila s mnoha menšími stranami, konci politického spektra. Jedno z nejvýznamnějších sloučení proběhlo v roce 1995, kdy se *Isamaa* sloučila se Stranou národní nezávislosti Estonska (*Eesti rahvusliku sõltumatuse partei*), jejíž jádro bylo tvořeno z předdisentu. Druhé významné spojení bylo právě s Res Publica. Přes nepříznivé prognózy volebních výsledků se v roce 2007 tato šňováčková politická strana umístila v parlamentních volbách na třetím místě. To sice znamenalo ztrátu pozice oproti dřívějšímu postavení, ale stále to byl lepší výsledek, než se obecně předpokládalo.

Pro mnohé překvapivým spojencem IRL (a dříve i *Isamaa*) bývá často **Sociálně demokratická strana** (*Sotsiaaldemokraatlik Erakond = SDE*)⁸⁵, která s ní byla v koalici již v Laarově vládě 1992-1994, dále v druhém Laarově kabinetu v letech 1999-2001 a naposledy v letech 2007-2009. Jejím oficiálním programem je však prosazovat klasický sociálně demokratický model státu.

Sociálně demokratická strana má své kořeny již před druhou světovou válkou, ale jako současná politická strana byla obnovena v roce 1990. Na počátku devadesátých let spolupracovala s Estonskou agrární stranou středů (*Eesti Maa-Keskerakond*), se kterou se také v roce 1996 sloučila a vytvořila stranu nazvanou Umírněná (*Mõõdukad*). Po roce 2004 se ale strana vrátila k svému původnímu názvu. Jedním nejvýznamnějších úspěchů sociálních demokratů bylo zvolení Toomase Henrika Ilvese prezidentem v roce 2006, kdy byl kandidoval jako protikandidát k Arnoldu Rüütelovi.

Významnou, ale dnes již zaniklou, stranou byla **Estonská koaliční strana** (*Eesti Koonderakond*), což byla středopravicová strana založená v roce 1991 Tiitem Vähi. Tato strana byla nejdelší součástí vládnoucí koalice mezi lety 1995-1999, ale rychle ztratila voliče a v roce 2001 byla rozpuštěna.

Podobný osud měly v estonské politice také ruskojazyčné politické strany. Nikdy se jim nepodařilo posbírat větší počet hlasů a nejvýznamnějším úspěchem bylo necelých 6% koalice **Národov je Estonsko!** (*Meie kodu on Eestimaa!*) v roce 1995. Tento úspěch se ale v příštích volbách již nepodařilo zopakovat. V Riigikogu tak jsou jen primárně estonské politické strany, které se následně snaží získávat také ruskojazyčné voliče.

Mezi menší, ale delší strany, patří agrární **Estonská lidová strana** (*Eestimaa Rahvaliid*).⁸⁶ Její politika je částečně populistická a částečně sociálně demokratická. Estonská

⁸⁵ Oficiální webové stránky sociálních demokratů (estonsky a rusky) <http://www.sotsdem.ee/>.

⁸⁶ Oficiální webové stránky Lidové strany (estonsky, rusky a anglicky): <http://www.erl.ee/>.

roku 2003 se sloučila s mnoha menšími stranami. Byla v současné době prochází krizí (stejně jako celý venkov). Během roku 2010 probíhala neúspěšná jednání o sloučení se sociálními demokraty. Jedním z jejich nejznámějších členů je bývalý estonský prezident Arnold Rüütel.

Další malou stranou jsou **Zelení** (*Erakond Eestimaa Rohelised*)⁸⁷, kteří vznikli až v roce 2006. Prvních voleb se zúčastnili ve volebním roce 2007, kdy získali 7% hlasů. Zelení ale mají své kořeny již v sovětských dobách, kdy se boj proti znemožnění Estonska stal katalyzátorem boje za obnovení nezávislosti.

2.4.3. Vlády v Estonsku mezi lety 1991-2007

V září 1992 proběhly v Estonsku první parlamentní volby podle nové ústavy⁽⁵⁾. K moci se dostala vláda pravého středu, v jejíž čele stál mladý historik Mart Laar, kterému tehdy bylo málo přes třicet let. Mart Laar byl politikem nezdiskreditovaným komunistickou minulostí a měl odvahu provést rychlé a radikální reformy. V souvislosti se *zákonem o občanství*⁽²⁾ a *zákonem o cizincích*⁽¹⁵⁾ také musel vyjednat úpravy zákonů, které by byly snesitelné jak pro jeho vlastní stranu a národní radikály ve vládní koalici, tak pro mezinárodní organizace. Jeho vláda ale přesto padla po aféře s převodem rublů do estonska a premiérem se stal sociální demokrat Andres Tarand. Vláda musela rezignovat také kvůli nespokojenosti lidí s tímto hospodářskou situací způsobenou ekonomickou reformou. Na popularitu nepočítaly ani politické boje v rámci *Isamaa* i mezi jejími koaličními partnery.

První *Riigikogu* bylo zvoleno na kratší volební období tří let a další parlamentní volby se konaly již v roce 1995. Jako protest proti předchozí politice vyhrály strany levého středu. Vítězem voleb byla Koaliční strana v bloku se zemědělci, která prosazovala zvýšení sociálních výdajů. V pořadí třetí skončila Strana středu, jejíž představitel, Edgar Savisaar, se stal ministrem vnitra. Brzy byl ale kvůli aféře s odposlechy nucen spolu s celou svou stranou odejít z vlády. Strana středu byla ve vládnoucí koalici nahrazena Reformní stranou, která ale také ve vládě dlouho nevydržela a od roku 1996 vládl premiér Tiit Vähi s menšinovou vládou.

V následujících volbách (1999) politické strany vládnoucí v minulém období neuspěly. Vítězem byla Strana středu, jejíž hlavním sloganem byla progresivní daňový systém (Estonsko již v té době mělo rovnou daň), ale vládu sestavily středopravé strany. Premiérem

⁸⁷ Oficiální webové stránky Zelených (estonsky): <http://roheline.erakond.ee/>.

afl do roku 2002. Tehdy Reformní strana vstoupila do
afl do voleb 2003.

V roce 2003 získala Strana st edu op t nejvíce hlas , ale v kone ném sou tu získala stejný po et k esel jako nov vzniklá Res Publica. Je mořné, ře Stran st edu ubrala hlasy nejasná pozice k lenství Estonska v Evropské Unii a celkov populismus strany. Res Publica dostala mořnost první sestavit vládu a vytvo ila koalici se st edoprávními stranami. Úsp ch Res Publica ale netrval dlouho a vláda Juhana Partse padla. Reakcí na tento vývoj byla op t koalice Strany st edu a Reformní strany, která trvala od roku 2005 do roku 2007, kdy následovaly nové volby.

Zatím poslední estonské volby vyhrála Reformní strana t sn následovaná Stranou st edu. Vládu nakonec úsp –n sestavila Reformní strana spolu s *IRL* a sociálními demokraty. Této vlád se poda ilo ustát i ekonomickou krizi, p estofe sociální demokraté vládu v roce 2009 opustili. Zbylé dv strany v sou asnosti vládnu jako men–inová vláda.

2.5. Definice termínů spojených s estonským občanstvím

Estonské občanství není zalořeno na etnicit , ale na principu d di nosti. Vzhledem k tomu, ře estonské občanství se odvíjí od občanství v mezivále né republice, faktickým d sledkem je, ře sov t–tí imigranti (v t–inou rusky mluvící) nezískali estonské občanství automaticky. Stejn tak ale nezískali estonské občanství ani etni tí Estonci, kte í ho nem li ani p ed válkou (nap íklad tehdy řili v SSSR). Naopak estonské občanství automaticky získala ruská men–ina, která řila v Estonsku je–t p ed sov tskou okupací. Není tedy pravda, ře lidé v Estonsku jsou rozd leni podle etnické linie na ob any a lidi bez státní p íslu-nosti. Navíc lidé, kte í občanství automaticky nezískali, o n j mohou kdykoliv zařádat ó jejich situace tedy není nezvratná.

Dal–í kategorií jsou lidé bez estonského občanství. Mohou to být jak lidé bez státní p íslu-nosti, tak ob ané Ruska nebo jakéhokoliv jiného státu. Na území Estonska řijí na základ povolení k pobytu a z velké ásti se jedná o rusky mluvící sov tské imigranty. Procentuáln v Estonsku tvo í asi 20% obyvatelstva. Tito lidé mají v naprosté v t–in stejná práva a povinnosti jako eston–tí ob ané ó mají nárok na sociální dávky, d chody a mohou cestovat. Pokud mají povolení k trvalému pobytu a splní dobu pobytu v konkrétním volebním obvodu, tak mohou i volit v místních volbách. Taková privilegia mnoho stát nep ípou–tí.

í se kryje s právním pojmem cizinec. To je každý, kdo přijít i k situaci, kdy se cizinec v Estonsku narodil a žije v něm celý život.

Rusky mluvící v Estonsku zatím nevyužili možnosti zažádat o zavedení kulturní autonomie pro svou menšinu. Oficiálním důvodem je, že nechtějí rozdělovat členy své komunity na ty, kdo občanství mají a kdo ne. Na základě *zákona o kulturní autonomii národnostních menšin*⁸⁸, který byl obnoven ve znění z roku 1923, je definován člen menšiny jako občan Estonska. To znamená, že formálně lidé bez státní příslušnosti nebo s ruským občanstvím nemohou být považováni jako a součástí ruskojazyčné menšiny. V praxi samozřejmě mohou využívat výhod autonomie, ale lidé s jiným než estonským občanstvím nemohou být například členy ustavujících orgánů.

Estonsko neklade ruské (nebo ukrajinské či běloruské) autonomii žádné podmínky, ale sama menšina se rozhodla o kulturní autonomii nezažádat. Z její strany se jedná o principiální rozhodnutí. To, že podle estonského zákona je členem menšiny jen ten, kdo má estonské občanství, je podle mezinárodního práva v pořádku. Mezinárodní právo zatím nemá přesně definovaný pojem menšina a jeho definice zůstávají na jednotlivých státech.⁸⁹

3. Zákony týkající se občanství do roku 1991

3.1. Meziválečné zákony týkající se občanství

Před charakteristikou aktuálních zákonů se ještě jednou vrátím do období před druhou světovou válkou. Tehdy se utvářely základy politiky občanství, které ve svých principech vydržely až dodnes.

3.1.1. První zákony o občanství

Při vzniku nového státu se obvykle vytváří skupina občanů daného státu tak, že občanství získají všichni trvale žijící na daném území. Tímto se stala i Estonská republika. Podle rezoluce vydané v roce 1918, získali občanství všichni, kdo měli k 26. 11. 1918 trvalé bydliště na území Estonska, žili v Rusku před 24. 2. 1918 (tito lidé pak museli splnit další náležitosti do jednoho roku od vstupu zákona v platnost) nebo byli zapsáni ve farních registrech na území Estonska. Jifi v této době Estonsko šlo pravidlem, že estonský občan

⁸⁸ Estonian Institute, *The Law on Cultural Autonomy for National Minorities*. January 1995. http://old.estinst.ee/factsheets/cult_auton/#Chapter%20I. Přístup 11. 1. 2011.

⁸⁹ Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia*, str. 362.

Í chtěli získat estonské občanství, museli splnit pouze dlouhý trvalý pobyt na estonském území, což bylo pět let.⁹⁰ Pro získání občanství narozením byla důležitá otcovská linie, což v této době v Evropě odpovídalo standardem doby.⁹¹

Druhý zákon zabývající se občanstvím, vydaný o čtyři roky později, upravoval nedostatky předchozího. Byl podrobnější, ale držel se zásad daných prvním zákonem, který již stanovil skupinu občanů nové republiky. Nově bylo občanství možné získat pouze narozením v linii otce (v případě svobodné matky, pokud měla estonské občanství) nebo naturalizací. Naturalizace byla o něco složitější, protože k požadavkům na trvalý pobyt (dva roky před žádostí a rok po ní) byla přidána také znalost estonštiny. Pokud by však cizinec měl v zemi trvalý pobyt déle než deset let, jazykové požadavky splnit nemusel.⁹²

První zákon se tedy řídil principem *jus soli*, což znamená, že všichni s trvalým pobytem na území Estonska ke konkrétnímu datu, měli právo občanství získat. Až ve druhém ze zmíněných zákonů, byl aplikován princip *jus sanguinis*, na jehož základě mohl občanství získat každý, jehož otec byl estonský občan. Tento princip se v estonském zákonodárství zachoval až do dnešní doby.

3.1.2. Zákon o občanství z roku 1938⁹³

Nový zákon o občanství byl přijat 11. 4. 1938, ale základní pravidla a principy z předchozích dvou zůstaly beze změny. Jedná se o ten samý zákon, který začal platit po obnovení nezávislosti a ze kterého vzešel nový zákon o občanství z roku 1995, který platí až do současnosti.

Mezi základními ustanoveními je dáno, že estonský občan může mít pouze jedno občanství. Estonským občanem je každý, kdo měl občanství před vstupem zákona v platnost nebo kdo ho získal na základě mezinárodní dohody. Děti získaly estonské občanství narozením, pokud byl jejich otec v době jejich narození estonským občanem. Stejně tak měly na občanství nárok děti svobodné matky s estonským občanstvím. Estonské občanství může

⁹⁰ Freiberg, M. *Changes in Laws on Citizenship in the Republic of Estonia I*, str. 69. Autorka vychází z vlastního překladu ze zákona RT 1918, 4, 5: *rezoluce týkající se občanství v Estonské demokratické republice* z 26. 11. 1918.

⁹¹ Příkladem může být volební právo, které ženy v některých západních státech získaly až po druhé světové válce.

⁹² Freiberg, M. *Changes in Laws on Citizenship in the Republic of Estonia I*, str. 69. Autorka vychází z vlastního překladu ze zákona RT 1922, 136, 661: *zákon o občanství* z 27. 10. 1922.

⁹³ *Kodakondsuse seadus* (Zákon o občanství). RT 11. 4. 1938, 39, 357. Kopii předlohu znění zákona jsem získala od Vadima Polevského z Centra informací o lidských právech v Tallinnu.

Osoba a její nelegitimní dítě mladší osmnácti let

Již tento zákon se zabýval otázkou lidí bez státní příslušnosti, ale měl ji jinak než moderní estonské zákonodárství (také byl tehdejší stát v jiné situaci). Děti narozené v Estonsku, jejichž otec (nebo svobodná matka) byli bez státní příslušnosti, estonské občanství automaticky získaly.

Občanství bylo možné získat naturalizací. Aby mohl člověk projít naturalizací, musel být starší osmnácti let nebo musel mít svolení rodičů či opatrovníků. Dále musel mít trvalý pobyt na území Estonska minimálně po dobu dvou let před podáním žádosti a jeden rok po ní. Také byla požadována znalost estonštiny, ale tento bod nebyl blíže specifikovaný. Bylo možné znalost jazyka a dobu pobytu z požadavků vynechat, ale pouze v případě, že žadatel byl estonského původu, že se zasloužil o stát nebo že se jednalo o osobu bez státní příslušnosti žijící na území Estonska déle než deset let.

Na která ustanovení ohledně naturalizace byla na svou dobu poměrně liberální. Například žena cizince mohla žádat o občanství i bez svolení svého manžela. Žádat mohla za sebe i za své děti mladší osmnácti let, protože pro jejich naturalizaci stačil souhlas matky. Muž, který získal občanství naturalizací, ho získal také pro svou ženu a děti mladší osmnácti let, stejně jako svobodná matka, která ho získala pro své nezletilé děti.

V roce 1939 vstoupil v platnost dodatek, který pozměnil některá ustanovení *zákona o občanství*⁽²⁾, ale nejednalo se o žádné zásadní změny.

3.2. Občanství mezi lety 1940 - 1991

3.2.1. Sovětské občanství

Následující estonský vývoj přerušily dvě sovětské okupace a druhá světová válka. Za ESSR platily v zemi sovětské zákony, což znamenalo užití meziválečného zákonodárství.

Podle sovětského nařízení z roku 1940 se z estonských občanů stávají občany sovětské. V *nařízení, ve kterém občany Litevské, Lotyšské a Estonské SSR získávají sovětské občanství*, které vydalo Nejvyšší prezidium 7. 9. 1940, se uvádí, že všichni občany těchto republik se

id , že se občané pobaltských republik nacházeli v této
ni, aby se zaregistrovali na sovětských ambasádách.⁹⁴

3.3. Obnovení platnosti zákona o občanství z roku 1938

Bezprostředně po obnovení nezávislosti Estonska v roce 1991 nebylo nic konkrétního ohledně občanství rozhodnuto. Z přijaté doktríny státní kontinuity přímě nevyplývalo, že by sovětské imigranti nemohli občanství získat, protože pro ně mohly být například nastaveny jednodušší naturalizační podmínky. Očekávalo se obnovení platnosti zákona z roku 1938, ale nebylo jasné, jaké budou konkrétní dodatky. Zákon⁽²⁾ starý přes století nemohl zůstat bez změny, protože některé jeho části byly zastaralé.

Debata o otázce občanství probíhala například Nejvyššího sovětu ESSR, ale i mezi veřejností. Stále fungující Komise pro občanství⁹⁵ vydala v září prohlášení s doporučením, aby byl obnoven zákon z roku 1938. V jejím návrhu stálo, že by občanství měli automaticky získat lidé narození v Estonsku a staří lidé. O způsobu naturalizace ostatních imigrantů mělo být jednáno například Nejvyššího sovětu. Při jednání se nešetilo emocemi. Pro ilustraci uvádím několik vyjádření poslanců proti šunlové variantě, ve kterých se odrážely obavy o budoucnost obnovené republiky a estonského národa:⁹⁶

Š Za ruský mluvícím obyvatelstvem v Estonsku je od 1,2 do 1,5 milion možných [nových] imigrant [na základ sloužení rodiny]. (K. Kama).

Š Nepřijímáte Vy, jako občané Sovětského svazu, zodpovědní za to, co tento stát udělal Estonsku po roce 1939. (J. Kass)

Š Musíme garantovat existenci estonského národa a jeho kultury v budoucnu. (A. Ristkok)⁹⁷

Radikální argumentace vychází spíše z negativní historické zkušenosti se Sovětským svazem, než z xenofobních nálad. Dokonce i Peet Kask (který je jinak velmi kritický k estonskému postoji k ruskojazyčné menšině), ve svém článku připouští, že pokud by ruskojazyční poslanci zastávali k nezávislosti odlišný postoj již od počátku, pravděpodobně by jejich názor mohl být později přikládána větší váha.⁹⁸

⁹⁴ Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia* 1, str. 143.

⁹⁵ Komise o občanství viz 2.3.3.

⁹⁶ Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship* 1, str. 381-2.

⁹⁷ Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship* 1, str. 383.

⁹⁸ Tamtéž.

10. 1991 zákon obnoven na základ rozhodnutí Estonské republiky (dále rozhodnutí Estonského NS).⁹⁹ Rozhodnutí Estonského NS však pouze říkalo, že Nejvyšší sovět ESSR obnovuje zákon o občanství z roku 1938, a že požaduje od vlády, aby k němu připravila dodatky. Právní vakuum tedy nezmizelo.

Z prvních návrhů na obnovení zákona⁽²⁾ záleželo být jasné, že bez jazykové zkoušky získá občanství jen malé procento lidí bez automatického nároku na něj.¹⁰⁰ Záleželo se ukazovat, že estonské politici se pravděpodobně rozhodnou pro přísnější přístup k imigrantům, a že šnulová varianta nebude jejich volba.

3.3.1. Rozhodnutí o užití zákona o občanství¹⁰¹

Na základ rozhodnutí Estonského NS bylo 26. 2. 1992 přijato rozhodnutí o užití zákona o občanství (dále jen rozhodnutí). Rozhodnutí bylo přijato nejmenším možným počtem hlasů: šproch hlasovalo pouze 52 poslanců.¹⁰² Zákon o občanství⁽²⁾ měl být obnoven ve verzi z 16. 6. 1940, což je datum začátku sovětské okupace Estonska. Rozhodnutí upravovalo pouze části, které měly být změněny, ty, které nebylo třeba upravit, nechalo beze změny. Změny přesto byly relativně rozsáhlé.¹⁰³

Rozhodnutí například nechává beze změny podmínky, kterými lze získat občanství, což znamenalo, že zůstaly v platnosti i časové limity (trvalý pobyt dva roky před a rok po žádosti). Tím zmizela i jen teoretická možnost, že by se imigranti mohli účastnit nadcházejícího ústavního referenda a parlamentních voleb, které se měly konat ještě v téže roce.

Rozhodnutí jako nový pojem charakterizuje pojem cizinec, což je kdokoli, kdo má jiné než estonské občanství nebo je bez státní příslušnosti. Dvojitě občanství bylo zakázáno lidem, kteří získali občanství naturalizací po přijetí rozhodnutí, což dovolovalo estonským emigrantům zachovat si dvojitě občanství. Debata ohledně data, od kterého se má počítat trvalý pobyt pro naturalizaci, byla komplikovaná, protože někteří poslanci se domnívali, že do doby

⁹⁹ *Eesti Vabariigi kodakondsuse kohta* (Rozhodnutí Estonského nejvyššího sovětu o občanství Estonské republiky). *Elektroniline Riigi Teataja*. RT, 25. 11. 1991, 39, 476. Dostupný z WWW: < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13074368> >. Přístup 15. 12. 2010.

¹⁰⁰ Kask, P. National Radicalization in Estonia. *Legalisation on Citizenship* 1, str. 383.

¹⁰¹ *Kodakondsuse seaduse rakendamise kohta* (Rozhodnutí o užití zákona o občanství), *Elektroniline Riigi Teataja*, RT 5. 3. 1992, 7, 109. Dostupný z WWW: < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=30376> >. Přístup 15. 12. 2010.

¹⁰² Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship* 1, str. 384.

¹⁰³ Pro srovnání se zákonem o občanství z roku 1938 viz bod 3.1.2.

Ř, jiní byli naopak pro pozdější datum, nej déší 20.
t ední cesta, tedy 30. 3. 1990.¹⁰⁵

Pofladavek trvalého pobytu se nem í vztahovat na ty sovs tské imigranty, kte í se zaregistrovali k volbám do Kongresu. Tito imigranti byli považováni za loajální a vláda jim vycházela vst íc, dokonce pozděší pro ní byla zrušena í povinnost skládat zkoušku z estonštiny. Na druhou stranu se ale jednalo pouze o zlomek ruskojazyčných obyvatel Estonska: celkem této možnosti využilo 24 102 lidí z celkového po tu příbližn 400 000 sovs tských imigrantů.¹⁰⁶ Jednodušší naturalizační proces m í také etní tí Estonci, kte í nemuseli skládat jazykový test, a kte í také v celkových íslech tvo íli značnou část naturalizovaných.¹⁰⁷ Co se týká jazykového testu, tak *rozhodnutí* se poprvé zabývá otázkou, co znamená, že má fladatel um t estonsky. Nyní m í být znalostí ur eny speciálním zákonem.¹⁰⁸

P ekvapiv z stal v platnosti lánek, podle kterého mohli lidé bez státní příslušnosti obdržet občanství Estonska, pokud m í na jeho území deset let trvalý pobyt. *Rozhodnutí* specifikovalo, že se tento lánek vztahuje pouze na ty, kdo mají trvalý pobyt na území Estonska minimáln deset let od 30. 3. 1990. Jaké praktické dopady by m í tento lánek, je t íkě odhadnout, protože v novém zákon o občanství z roku 1995 se jífl neobjevil. Krom desetiletého ekání byl totiž há ek také v tom, že lidé bez státní příslušnosti občanství šmohlí obdržet, takže rozhodnutí by bylo op ít na státních orgánech.

Rozhodnutí zrušilo ní které p vodní lánky, jako například, že cizinka vdaná za estonského občana a její d tí mladší osmnácti let získají občanství automaticky. Další zm nou bylo, že pokud muž získal občanství naturalizací, získal ho pouze pro sebe ó ne v ak pro svou manželku a d tí. Zamítnutí ud lení občanství je e eno nov , aby odpovídalo postsovs tským podmínkám. Podle *rozhodnutí* ho nemohli získat příslušníci armády cizího státu nebo tí, kdo pracovali nebo stále pracují ve výzvdné službě cizího státu. Dále byli do této skupiny za azeni fladatelé, kte í spáchali závažný trestný in, kte í byli vícekrát trestáni a lidé bez stálého legálního příjmu. Zvlášt formulace týkající se stálého legálního příjmu vyvolávala

¹⁰⁴ Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship* í , str. 383.

¹⁰⁵ Datum vydání *rezoluce o státním statusu Estonska*. Více bod 2.3.1.

¹⁰⁶ *Estonia.eu: Official gateway to Estonia*. Dostupné na WWW: <http://estonia.eu/about-estonia/society/citizenship.html>. Poslední aktualizace 6. 12. 2010. Přístup 28. 12. 2010. Více o celkových počtech naturalizovaných, viz příloha . 5 a 6.

¹⁰⁷ Do roku 1995 takto získalo občanství 25 293 etnických Estonců. *Estonia.eu: Official gateway to Estonia ...* Více o celkových počtech naturalizovaných, viz příloha . 5 a 6.

¹⁰⁸ Podrobn o zákonu o požadavcích na znalost estonštiny pro fladatele o občanství viz bod 3.3.4.

esně stanoveno, co to vlastně je. Lidé fládající o
příslušnosti loajalitu Estonsku.¹⁰⁹

Po přijetí *rozhodnutí* se je třeba říci poslanci snažili přesvědčit své kolegy, aby povolili
úspěch v parlamentních volbách alespoň tím, kdo do té doby o občanství zafládají. Protože se
nezdálo, že by návrh mohl projít, bylo rozhodnuto, aby o tomto bodu rozhodli občané
v referendu, které se tak jako tak konalo kvůli ústavě. Otázka to byla spíše morální, než aby
měla velký praktický dopad, protože do té doby stihlo o občanství zafládat pouze 5 017
imigrantů. Přesto jen 46% hlasujících v referendu souhlasilo s tím, aby měli tyto lidé ve
volbách hlasovací právo.¹¹⁰

3.3.2. Je *rozhodnutí* v souladu mezinárodním právem?

Na základě analýzy Inety Ziemele, která se ve své knize vnovala právními otázkami
spojenými se státní kontinuitou, neměla mezinárodní komunita fládné zásadní námitky proti
využití meziválečných zákonů k určení toho, kdo je estonským nebo lotyšským občanem.¹¹¹
Byly zde některé nesrovnalosti, které ale neznamenal, že by byl zákon nepřijatelný jako
celek.

Jedná se například o to, že obnovením *zákona* z roku 1938 byla přijata i ta jeho část,
podle které má dítě nárok na estonské občanství pouze na základě otcovské linie. Diskutabilní
byl také fakt, že Estonci měli na základě jejich etnického původu odpůřeny jazykové
zkoušky a požadavek na trvalý pobyt. Posledním prohekem bylo odepření práva dítěte na
občanství a to i v případě, že jinak bude dítě bez státní příslušnosti.¹¹²

Poslední bod je ale poměrně kontroverzní. Na základě mezinárodního práva nemá stát
povinnost garantovat občanství cizincům, a to ani v případě, že mají na jeho území trvalý
pobyt, nebo se tam narodili. Toto platí, pokud je státní občanství postaveno na principu *jus
sanguinis*, což v Estonsku je.¹¹³ Mezinárodní společenství se sice snaží prosadit, aby se
nerodily děti bez státní příslušnosti, ale nejedná se o závazné pravidlo. Otázka, na kolik je
tento přístup správný a na kolik by tyto děti měly mít preferenční přístup k občanství, je za
hranicí právního hodnocení.

¹⁰⁹ Text příslušnosti zní: fládající o estonské občanství, příslušným, že budu v ruské/á Estonské republice a jejímu
ústavnímu režimu.

¹¹⁰ Kask, P. National Radicalization in Estonia. *Legalisation on Citizenship* 1, str. 384.

¹¹¹ Ziemele, I.: *State continuity and nationality: the Baltic States and Russia* 1, str. 358.

¹¹² Freiberg, M. *Changes in Laws on Citizenship in the Republic of Estonia* 1, str. 78-80. Monika Freiberg ve
své práci vychází z primárních zdrojů, tedy z mezinárodních smluv a rezolucí, se kterými porovnává estonskou
legislativu.

¹¹³ Tamtéž, str. 88.

o estonském občanství

Princip estonského občanství (*jus sanguinis*), podle kterého má každé dítě, jehož alespoň jeden z rodičů je estonským občanem, právo získat estonské občanství narozením. Občanství získané narozením není možné odebrat a také není možné na koho zbavit občanství na základě jeho p íslu-nosti. Pokud někdo ztratí estonské občanství jako nezletilý, má právo ho po dosažení zletilosti obnovit.

Pod ochranou ústavy jsou také lidé bez státní p íslu-nosti. Stojí zde, že práva, svobody a povinnosti každého člověka, jsou stejné pro estonské občany, občany cizích států a osoby bez státní p íslu-nosti.

3.3.4. Zákon o požadavcích na znalost estonštiny pro žadatele o občanství¹¹⁵

V rozhodnutí⁽⁴⁾ bylo uvedeno, že požadavky na jazykové znalosti žadatelů o občanství určí zákon. Ten byl odsouhlasen p íbílí rok poté a stanovoval, že znalost jazyka má být na obecné úrovni. Ve srovnání s dnešním Evropským referenčním rámcem odpovídají znalosti p íbílí úrovni B1-B2.¹¹⁶ Žadatel se m í um í bez v ítých problémů vyjádít, komunikovat o obvyklých tématech (s gramatickými chybami a obecnými nejasnými detaily), rozum í obecným textům, ve stejném oznámením (mohl mít problémy s některými méně obvyklými slovy) a m í um í napsat text na obvyklé téma nebo vyplnit žádost. Znalost jazyka má být testována zkouškou. Od zkoušky byli osvobozeni:

- 1) žadatelé, kteří získali vzdělání na estonské základní, střední nebo vysoké škole.
- 2) žadatelé, kteří mají certifikát potvrzující jejich znalost estonštiny z dřívějška.
- 3) Speciální podmínky mohly být stanoveny pro žadatele, kteří byli narozeni p íed rokem 1930 nebo kteří byli postifeení.

Zákon⁽²⁹⁾ byl pozorovateli chápán jako krok vlády k umírněným jím pozicím, protože oproti návrhům, které by kládly na žadatele poměrně realistické požadavky.

¹¹⁴ *Eesti vabariigi põhiseadus* (Ústava Estonské republiky). *Elektroniline Riigi Teataja*. RT, 06. 07. 1992, 26, 349 Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=24304>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹¹⁵ *Kodakondsuse taotlejatele esitatavate eesti keele tundmise nõuete seadus* (Zákon o požadavcích na znalost estonštiny pro žadatele o občanství). *Elektroniline Riigi Teataja*. RT, 09. 03. 1993, 11, 171 Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=29371>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹¹⁶ Evropský referenční rámec je například zde: *Europass*. European Union, 2002-2010. European language levels - Self Assessment Grid. Dostupné z WWW: <<http://europass.cedefop.europa.eu/LanguageSelfAssessmentGrid/en>>. P ístup 1. 9. 2010.

fe by řadatelé o ob anství museli rozum t tradi ním

V roce 2000 bylo zrovnoprávn no n kolik r zných jazykových test . Jazykový test pro zam stnance (jakákoliv úrove znalosti) a kone ná kolní zkou-ka (nejniž-í a st ední úrove), byly dány na rovinu naturaliza nímu testu.¹¹⁸ Tento krok zna n zjednodu-il celý proces a usnadnil řivot lidem, kte í asto museli d lat n kolik typ jazykových test pro r zné instituce.

3.3.5. Dodatky k obnovenému zákonu o občanství

Aby bylo možné zákon o ob anství⁽²⁾ prohlásit za odpovídající mezinárodním normám a standard m, bylo třeba k n mu vytvo it n kolik dodatk . Zákon m l n které archaické prvky, které bylo nutné odstranit. Zárove v samotném Estonsku probíhal politický boj, který m l na legislativu asto v t-í vliv, neř sama snaha dodrřet mezinárodní standardy a ídit se zdravým rozumem.

První dodatek¹¹⁹ byl vydán v b eznu 1993 a usnad oval získání ob anství t m, kdo se je-t v sov tském období zaregistrovali k volbám do Kongresu. Tito lidé jifl na základ rozhodnutí⁽⁴⁾ nemuseli spl ovat požadavek trvalého pobytu a nyní k tomu bylo p ídáno i vyjmutí z nutnosti skládat jazykovou zkou-ku.

Dal-í zm nou, kterou dodatek p inesl, bylo obnovení platnosti jednoho z p vodních článk zákona o ob anství⁽²⁾, který byl rozhodnutím⁽⁴⁾ zru-en. Obnovený láněk uvád l d vody pro zamítnutí ud lení ob anství. Byly jimi p íjetí ob anství jiné zem , vstup do cizí armády nebo jiné cizí bezpečnostní složky a organizace nebo ú ast na vojenském cvi ení cizí zem bez svolení vlády.

Jen o m síc pozd ji následoval dal-í dodatek zrovnopráv ující postavení matky a otce.¹²⁰ Zatím totiž stále nebylo možné ob anství získat po linii matky. Otev ený rozpor s ústavou

¹¹⁷ Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship í* , str. 384-5.

¹¹⁸ Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia*, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2004, str. 18.

¹¹⁹ *Eesti Vabariigi Ülemnõukogu opuse š Kodakondsuse seaduse rakendamise kohta õ muutmise seadus* (Dodatek k rozhodnutí Estonského nejvyřho sov tu š rozhodnutí o uřití zákona o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RT, 19. 03. 1993, 13, 204. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=28440>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹²⁰ *Kodakondsuse seaduse muutmise seadus* (Dodatek k Zákonu o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 16. 04. 1993, 17, 272. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=29434>>. P ístup 15. 12. 2010.

ona z mezivále ných reálií. Estonská vláda si to
datkem.

O rok pozd ji by vydán poslední dodatek ke starému zákonu¹²¹, který na jednu stranu usnad ůje d tem bez rodi ě a bez státní p íslu-nosti získání estonského ob anství, na druhou stranu ale ru-í snadné ud lování ob anství zaregistrovaným k volbám do Kongresu. Rozhodnutí bylo zd vodn no tím, že certifikáty, které registraci dokazovaly, se daly snadno zfal-ovat.¹²²

3.4. Zákon o občanství z roku 1995¹²³

S novým zákonem o ob anství z stal v platnosti princip, který beze zm ny p etrvával jifl od roku 1922, princip *jus sanguinis*. D vodem pro jeho vznik byla snaha o zjednodu-ení legislativy, protože orientace v mnohokrát m n ném zákonu o ob anství z roku 1938 byla sloflitá. Nový zákon⁽⁹⁾ up es oval n které termíny a pravidla pro získání ob anství a celkov byl rozsáhlej-í a podrobn j-í. Celkov stanovoval o n co sloflit j-í podmínky pro získání ob anství naturalizací, což se projevilo také na poklesu nov naturalizovaných.¹²⁴ Pokles v roce 1995 oproti roku 1994 byl o více než o 25%.¹²⁵

Zm ny oproti p edchozímu zákonu⁽²⁾, o kterých se v *Riigikogu* diskutovalo, se týkaly jak zp ísn ní podmínek, tak jejich uvoln ní. Jednalo se nap íklad o návrh, aby p ist hovalci museli znát i estonské d jiny a kulturu nebo aby trvalý pobyt musel být minimáln deset let. Z druhé strany spektra p í-ly návrhy, aby d ti bez státní p íslu-nosti mohli estonské ob anství obdrfet, pokud jsou jejich rodi e bez státní p íslu-nosti a pro dít o ob anství zafládají.¹²⁶ Zákon⁽⁹⁾ byl nakonec p íjat s níže popsanými zm nami oproti zákonu z roku 1938 a s úpravami platí dodnes.

¹²¹ *Kodakondsust käsitlevate õigusaktide osalise muutmise ja kehtetuks tunnistamise seadus* (Zákon o áste nén dopln ní a zru-ení normativních právních akt ů o ob anství). *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 22. 11. 1994. Dostupný na WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/akt/30466>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹²² Freiberg, M. *Changes in Laws on Citizenship in the Republic of Estonia í*, str. 95. Monika Freiberg vychází z vysv tlujícího prohlá-ení k dodatku.

¹²³ *Kodakondsuse seadus* (Zákon o ob anství). *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 08. 02. 1995, 12, 122. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=28732>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹²⁴ Tento názor zastává nap íklad Centrum informací o lidských v Tallinnu. Stránky centra: www.lichr.ee.

¹²⁵ V roce 1994 získalo ob anství naturalizací 22 474 fladatel ů, o rok pozd ji to bylo jifl jen 16 674 lidí. *Estonia.eu: Offical gateway to Estonia*. ... Více o celkových po tech naturalizovaných, viz p íloha . 5.

¹²⁶ Freiberg, M. *Changes in Laws on Citizenship in the Republic of Estonia í*, str. 97-98. Monika Freiberg vychází ze zápis ů jednání v *Riigikogu*.

mít dvě obanství fládný estonský oban. Pokud by
o i druhé obanství, do t í let po dosažení osmnácti let
v ku se muselo rozhodnout bu pro estonské, nebo jiné obanství.

Zákon o obanství upravuje podmínky naturalizace a dále up es uje jednotlivé body.
Cizinec, který chce získat estonské obanství, musí:

- 1) Být minimáln patnáct let starý.
- 2) flít na území Estonska na základ trvalého pobytu minimáln p t let p ed podáním fládosti o obanství a rok po jejím podání.

Tato podmínka se nevztahuje na fladatele, kte í flili na území ESSR p ed 1. 7. 1990¹²⁷, a kte í trvale flíjí na území Estonska na základ podmínek stanovených v *zákon o cizincích*.¹²⁸
Díky tomu se na naprostou v t-inu sov tských imigrant prodloužení nutnosti trvalého pobytu nevztahovalo.

- 3) Um t estonsky.

Znalost eston-tiny má být taková, aby byla dostate ná pro kařdodenní flivot. M lo se jednat o obecný jazyk, což znamená, fl e požadavky na znalost jazyka se také p íli- nezm nily. Znalosti byly testovány zkou-kou, ale pokud fladatel absolvoval základní, st ední nebo vysokou -kolu v eston-tin , nemusel zkou-ku skládat. Zvlá-tní podmínky pro pr b h jazykové zkou-ky byly stanoveny pro staré lidi (narození p ed rokem 1930 nemusí skládat písemnou ást) a postifené (v závislosti na postifení).

- 4) Znat estonskou ústavu ⁽⁵⁾ a *zákon o obanství* ⁽⁹⁾.

Znalost ústavy a *zákona o obanství* je nový požadavek, který d íve v zákon nebyl. Znalost obou zákon je testována zkou-kou, která probíhá v eston-tin . fladatel musí znát základní principy, kterými se ídí estonský stát, svá základní práva a povinnosti, pravomoci parlamentu, vlády, prezidenta a soud .

- 5) Mít trvalý p íjem, který je dostate ný k tomu, aby uflivil jak jeho, tak také ty, kdo jsou na n m závislí.

Trvalý p íjem je zákonn získaný p íjem od zam stnavatele, p íjem získaný ze zákonné obchodní aktivity nebo majetku, d chodu, stipendia, výflivného, státní podpory (v etn podpory v nezam stanosti nebo p ídavku na dít) a podpory od lena rodiny s trvalým

¹²⁷ Jedná se o datum, kdy získalo Estonsko kontrolu nad imigrací do zem .

¹²⁸ Více o *zákonu o cizincích* viz bod 3.5.3.

ikovaná definice byla pozd ji upravena dodatkem, ve
1 je podpora, která je proplácená podle zákona.¹²⁹

- 6) Být loajální k Estonsku.¹³⁰
- 7) Složit p ísahu: šP íjímající estonské ob anství, budu v rný/á estonského ústavnímu uspo ádání.õ

Stejn jako podle p edchozího *zákona* i nyní je možné získat ob anství za zvlá-tní slufby státu, ale tentokrát bylo p ijato omezení, podle kterého je možné ob anství ud lit maximáln p ti lidem ro n a návrh m fle podat jen len vlády. Jifl prvním dodatkem k zákonu byl ale po et zvý-en na deset.¹³¹ Jednalo se pravd podobn o reakci na ud lování ob anství n kterým ruskojazy ným politik m, s cílem získat jejich lojalitu pro stát. Toto eston-tí p edstavitelé vyuffili nap íklad na za átku 90. let p í snaze uklidnit situaci na severovýchod zem . Ob anství takto získala í ást zastupitel Narvy a Silamäe.¹³²

Dít do patnácti let m fle ob anství získat na základ fládosti jednoho z rodi , který estonské ob anství má. Pro podání fládosti jsou stanovena jednodu-í pravidla nefl v p ípad dosp lého, ale stále platí, fle dít musí mít trvalý pobyt na území Estonska a musí se vzdát svého ob anství nebo být bez státní p íslu-nosti. Pokud rodi dít te získá ob anství na základ naturalizace, má dít do patnácti let právo získat ho spolu s ním.

Podle zákona je fládost o ob anství zamítnuta:

- 1) Pokud fladatel dodá v dom fale-né dokumenty nebo informace.
- 2) Jestlifle se fladatel ne ídí estonským ústavním systémem a estonskými zákony.
- 3) Jestlifle fladatel jednal proti estonskému státu nebo jeho bezpe nosti.
- 4) V p ípad , fle fladatel spáchal trestný in, na jehofl základ byl odsouzen k odn tí svobody del-ímu nefl jeden rok a jemuffl nebyl vymazán záznam z trestního rejst íku nebo kdo byl za trestný in opakovan trestán.
- 5) V p ípad , fle fladatel byl nebo je zam stnán u výzv dné slufby jiného státu.

¹²⁹ *Kodakondsuse seadus muutnise seadus* (Dodatek k Zákonu o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 17. 11. 2005, 61, 472. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=958486>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹³⁰ Loajalita není jen prázdný pojem. Nap íklad v roce 2003 bylo ob anství odmítnuto mladíkovi, jehofl webová stránka byla charakterizována jako uráflejší Estonsko. Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia í* , str. 33-34.

¹³¹ *Kodakondsuse seaduse §10 muutumise seadus* (Dodatek k lánku 10 Zákonu o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 10. 11. 1995, 83, 1442. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=30967>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹³² *CSCE Mission Jõhvi, Internal Memo*, 28 September 1993 citace v Smith, D., J., Pabriks, A., Purs, A., Lane, T.: *The Baltic states: Estonia í* , str. 89. Víci o krizi kolem zákona o cizincích viz 3.5.2.

lí jako profesionální voják v armádě cizího státu nebo sloflek. Pokud do Estonska vstoupil v souvislosti s rozmístěním vojenských jednotek, tak s ním nemůže občanství získat ani jeho manželka, která přišla s ním. Výjimkou v případě zamítnutí je situace, kdy řadatel odešel z ozbrojených sloflek cizího státu a je ženatý více než pět let s ženou, která získala estonské občanství narozením (v případě, že toto manželství nebylo rozvedeno).¹³³

Tento článek uzavírá cestu k estonskému občanství pro sovětské vojáky a jejich rodiny, kteří přišli na estonské území v souvislosti se svojí službou, stejně jako pro zaměstnance výzvodných služeb.

Zbaven občanství je člověk, který vstoupil do ozbrojených sloflek nebo výzvodné služby cizího státu bez svolení estonské vlády, pokusil se protizákonně změnit ústavní systém Estonska, získal občanství na základě domněných údajů nebo je občanem jiného státu. Zbavit občanství je možné pouze člověka, který ho získal naturalizací o tom, kdo ho získal narozením, nemůže být odebráno.

3.4.1. Dodatky k zákonu o občanství z roku 1995

Protože zákon z roku 1995 je dnes platný už 15 let, dodatky k němu je více než k zákonu předchozímu. Ne všechny jsou pro mou práci relevantní, a proto se budu vnovat jen o některých z nich.

Cílem dodatku z roku 1998 bylo usnadnit získávání občanství dětem mladším patnácti let, které byly bez státní příslušnosti, a mly trvalý pobyt na území Estonska.¹³⁴ Opatření se vztahuje na děti narozené po 26. 2. 1992, tedy po datu přijetí *rozhodnutí* (4). Díky tomuto dodatku stařilo, aby o občanství pro své děti zařádali rodiče dítěte, kteří mají trvalý pobyt na území Estonska minimálně pět let a jsou bez státní příslušnosti. Dodatek navíc zkracuje čekací dobu na získání občanství pro děti z jednoho roku na šest měsíců. Výsledek byl

¹³³ Tento článek by několikrát neúspěšně napaden u estonských soudů. Jednu ze stížností podal Vjatseslav Borzov, který je bez státní příslušnosti a je ženatý s estonskou obankou, která ale občanství získala naturalizací. V. Borzov podal stížnost dokonce až ke Komisi pro lidská práva OSN, ale i Komise stížnost zamítla. *Vjatseslav Borzov v. Estonia*, CCPR/C/81/D/1136/2002, UN Human Rights Committee (HRC), 25 August 2004. Dostupný na WWW: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4162a5a40.html>. Přístup 28. 12. 2010.

¹³⁴ *Kodakondsuse seaduse §-de 13, 15, 18, 19, 21, 23, 28, 29 ja 32 muutmise ning §-ga 14¹ täiendamise seadus* (Dodatek k článku m 13, 15, 18, 19, 21, 23, 28, 29 a 32 a 14¹ Zákona o občanství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 24. 12. 1998, 111, 1827. Dostupný z WWW: < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=76625>>. Přístup 15. 12. 2010.

lo pomocí zjednodu-eného procesu estonské ob anství

Na p íjetí tohoto dodatku m ly velký vliv mezinárodní organizace, hlavn Organizace pro bezpe nost a spolupráci v Evrop (OBSE), která také dodávala základní informace v-em ostatním organizacím sledujícím situaci v zemi. Nejú inn j-í v-ak byl spojený tlak OBSE a Evropské Unie (EU), protože vstup do EU byl estonskou prioritou.¹³⁶ Evropská Unie ve svých kařdoro ních zprávách o postupu p íprav Estonska k p istoupení p ípomínala pot ebu zjednodu-ení naturaliza ního procesu pro d ti bez státní p íslu-nosti, což se ukázalo jako úsp -ná taktika.¹³⁷

Stejný byl i osud dodatku z roku 2000, který usnad uje podmínky pro získání ob anství postífeným osobám.¹³⁸ P estofe jif d íve byl proces pro tyto lidi jednodu-í nefl pro ostatní řadatele, nyní byl je-t zjednodu-en. Stalo se tak hlavn díky konstantnímu tlaku Vysokého komisa e pro národnostní men-iny Maxe van der Stoela, který na složitou situaci postífených lidí bez státní p íslu-nosti upozor oval jifl od po átku 90. let.¹³⁹

Dal-í dodatek vy-el vst íc lidem, kte í cht li nav-t povat p ípravné kurzy estonského jazyka.¹⁴⁰ Byla zavedena mořnost vrácení afl celé ástky za p ípravné kurzy eston-tiny. Tato mořnosti platí pro ty, kdo úsp -n slořlí zkou-ku z jazyka a znalosti ústavy ⁽⁵⁾ a *zákona o ob anství* ⁽⁹⁾.

¹³⁵ *Estonia.eu: Official gateway to Estonia* Nejsou dostupné ro ní statistiky, ve kterých by bylo uvedeno, na jakém základ lidé ob anství získali. Dostupná je pouze celková statistika.

¹³⁶ Galbreath, D. J.: *Nation-building and minority politics in post-socialist states*, ibidem-Verlag, Stuttgart, 2005, str. 267.

¹³⁷ EU tuto otázku p ípomn la ve svých zprávách z roku 1997 a 1998. *1997 Opinion on Estonia's Application for EU Membership* a *1998 Regular Report on Estonia's Progress towards Accession*. V reakci na p íjetí dodatku Estonsku Komise pogratalovala. (*1999 Regular Report on Estonia's Progress towards Accession*) Dokumenty jsou dostupné na: *European Commission*. (1. 5. 2004). Enlargement: Archives Country Profiles. Dostupné z WWW:

<http://ec.europa.eu/enlargement/archives/enlargement_process/past_enlargements/eu10/estonia_en.htm>.

P ístup 11. 1. 2011.

¹³⁸ *Kodakondsuse seaduse §-de 34 ja 35 muutumise seadus* (Dodatek k lánk m 34 a 35 Zákona o ob anství). *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 30. 06. 2000, 51, 323. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=72109>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹³⁹ Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation of the Recommendations of the OSCE High Commissioner on National Minorities to Estonia, 1993-2001*, CORE Working Paper 7, Wolfgang Zellner/Randolf Oberschmidt/Claus Neukirch (Eds.) *Comparative Case Studies on the Effectiveness of the OSCE High Commissioner on National Minorities*, Hamburg 2002, str. 103. Dostupné na WWW: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots736=cab359a3-9328-19cc-a1d2-8023e646b22c&ots591=cab359a3-9328-19cc-a1d2-8023e646b22c&lng=en&ots627=fce62fe0-528d-4884-9cdf-283c282cf0b2&id=20126>. P ístup 5. 8. 2010.

¹⁴⁰ *Kodakondsuse seaduse muutmise seadus* (Dodatek k Zákona o ob anství). *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 22. 12. 2003, 82, 550. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=688521>>. P ístup 15. 12. 2010.

na ní kampan , nadpolovi ní v tína lidí, kte í získali základ zjednodu-eného procesu.¹⁴¹ Pat í mezi n ti, kdo získali občanství na základ podpory estonské nezávislosti (lenství v Kongresu), etni tí Estonci, d ti mlad-í patnácti let, postifení a poslední skupinou jsou lidé, kte í získali občanství za slufby státu.

3.5. Zákon o cizincích¹⁴²

Obnovením *zákona o občanství* ⁽²⁾ se sice e-ila otázka, jakým zp sobem mají sov t-tí imigranti o občanství zařádat, ale afl do vydání *zákona o cizincích* nebylo o-et eno, na základ jakých pravidel mají do té doby na území Estonska flít. Pokud imigranti o občanství řádat necht li, z n jakého dvodu nemohli nebo se rozhodli rad ji pro občanství ruské, potom spadali do skupiny lidí, na kterou se vztahoval *zákon o cizincích*, který za al platit v ervenci 1993.

3.5.1. Debata před přijetím zákona o cizincích

P iblifn m síc p ed p ijetím *zákona o cizincích*, byl v *Riigikogu* p edstaven návrh, který v zásad íkal, že nikdo z imigrant s povolením k pobytu ze sov tské doby si nem fle být jistý, jestli mu povolení bude prodloufeno. Návrh totiž imigrant m nedával fládnou garanci, fle dostanou povolení k pobytu. Na lidi flující na území Estonska od narození se m lo nahlířet jako na kařdého jiného cizince, který p íjel p ed týdnem. V tomto p ípad se zvlá-t výrazn projevil význam právní kontinuity, protože na jejím základ byli v-ichni sov t-tí imigranti chápáni jako nelegální migranti. Proto také bylo jedním z hlavních princip *zákona*⁽¹⁵⁾ podle jednoho z jeho autor šsuverénní právo vlády odmítnout fládost cizince bez uvedení dvodu.¹⁴³

Podle estonského výkladu nebyli lidé bez státní příslušnosti ve skute nosti bez občanství, protože jako bývalí občané Sov tského svazu m li nárok na ruské občanství.¹⁴⁴ Estonské ú ady se tohoto p ístupu drřely je-t koncem 90. let, kdy se na vládu obrátil Vysoký

¹⁴¹ *Estonia.eu: Official gateway to Estonia* Do 1. 12. 2010 občanství naturalizací získalo celkem 152 186 lidí, z toho pouze 65 995 z nich ho získalo na základ standardního procesu. Nejsou dostupné ro ní statistiky, ve kterých by bylo uvedeno, na jakém základ lidé občanství získali. Dostupná je pouze celková statistika. P esná ísla viz p íloha . 6.

¹⁴² *Välismaalaste seadus (Zákon o cizincích)*. *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 12. 07. 1993, 44, 637. Dostupný z WWW: < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=28574>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹⁴³ Kask, P.: *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship í* , str. 386. Peet Kask erpal ze zápis z jednání *Riigikogu*.

¹⁴⁴ Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia í* , str. 31.

y. Ten byl znepokojen dlouhými ekacímí lh tami na l estonskou vládu na to, že takové zacházení pouze povzbudí lidi bez státní p íslu-nosti k fládosti o ruské ob anství. Odpov zn la, že zájmy Estonska budou nejlépe spln ny, pokud se snííí po et lidí bez státní p íslu-nosti. To znamená, že p íjímání ruského ob anství lidmi bez státní p íslu-nosti nebylo chápáno jako negativní vývoj.¹⁴⁵ S tím souvisí také estonské chápání problému ob anství jako osobního problému každého jednotlivce a ne problému státu, protože liberální stát (který z Estonska v t-ina estonských politik cht la ud lat) nesmí nikoho k ní emu nutit.

ást estonských nacionalist doufala, že imigranti dobrovoln opustí Estonsko a problém se tak vy e-í sám od sebe. Realita ale byla jiná. Podle pr zkumu provedeného v únoru 1993 m lo plány na opu-t ní Estonsku v roce 1993 nebo 1994 (tedy v relativn nejistých letech, kdy byla zem ve -patné ekonomické situaci) pouze 9,2% Rus a 11,3% Ukrajinc nebo B lorus .¹⁴⁶ Navíc ne v-ichni z t ch, kdo to m li v úmyslu, skute n odjeli. Ze statistik vyplývá, že oproti roku 1990 flilo v Estonsku v roce 1994 p iblifn o 100 000 obyvatel mén . Pokles obyvatelstva stále pokračoval, ale áste n byl zp soben také nízkou porodností, celkovým stárnutím populace a emigrací (nejen rusky mluvících) do ekonomicky vysp lej-ích zemí. V kone ném sou tu bylo v roce 2007 v Estonsku o 228 000 obyvatel mén nefl v roce 1990.¹⁴⁷

P es relativn vysoká ísla úbytku populace, emigrace ruskojazy ných obyvatel z Estonska problém zdaleka nevy e-ila. V t-ina z t ch, kdo Estonsko opustili, byli lidé, kte í se v Estonsku nenarodili a necítli se zde doma. Podle pr zkumu z roku 1992, se pouze 16% z potencialních reemigrant v Estonsku narodilo.¹⁴⁸ V osmdesátých letech navíc do ESSR p ícházel mnoho t ch, pro které byla tato republika pouze do asným úto í-t m, a kte í zde necht li z stat natrvalo. Tito lidé odcházeli jako první, ale v t-ina z dlouhodobých imigrant z stala. Lidé z stali, protože nem li kam jít, považovali Estonsko za sv j domov nebo se domnívali, že je zde eká lep-í budoucnost nefl v jejich domovské zemi.

Ti, kdo se rozhodli z stat (a ufl m li ruský nebo sov tský pas), m li podle nového zákona o cizincích pouze jeden rok na to, aby zafládali o povolení k pobytu a o pracovní povolení. Jífl od po átku bylo jasné, že takový úkol bude nad síly estonské státní byrokracie.

¹⁴⁵ Galbreath, D. J.: *Nation-building and minority politics in post-socialist states í* , str. 254.

¹⁴⁶ Geistlinger, M., Kirch, A.: *Estonia: A new framework for the Estonia majority í* , str. 26.

¹⁴⁷ *Eesti Statistika*, Dostupné na WWW: www.stat.ee (19. 4. 2010). P ístup 28. 12. 2010. Podrobn j-í informace viz p íloha . 4.

¹⁴⁸ Geistlinger, M., Kirch, A.: *Estonia: A new framework for the Estonia majority í* , str. 28.

chli vyjít, automaticky by získali statut nelegálního psychologický efekt *zákona*¹⁴⁹ byl zvýšen tím, že byla vydávána povolení pouze k dočasnému pobytu. Aby mohl žadatel získat povolení k pobytu, musel mít legální příjmy, což způsobovalo obavy hlavně na severovýchodě země, který byl více než zbytek Estonska postížen nezaměstnaností.¹⁴⁹

Přes veškerou radikální rétoriku neměla estonská vláda radikální kroky v plánu. Důležitě bylo, aby si imigranti ohledně své budoucnosti v Estonsku nemohli být nijak jistí, a aby šcítili, jak se jim země chytí pod nohama.¹⁵⁰ Cílem bylo, aby ruskojazyční obyvatelé sami dobrovolně opustili zemi nebo přijali ruské občanství. Takový nátlak ale nemohl být prováděn přímo otevřeně, protože se poslanci zároveň museli snažit i o to, aby vyhoveli západním pozorovatelům. Estonsko se teprve nedávno stalo členem Rady Evropy a jistě za tak krátkou dobu si stihlo udělat ostudu. Před svým přijetím do Rady Evropy totiž zpracovalo do *zákona o místních volbách*¹⁵¹ doporučení, na základě kterých měli mít cizinci s pobytém na estonském území aktivní i pasivní volební právo v místních volbách. Ve verzi, kterou nakonec odsouhlasilo *Riigikogu*, ale pasivní volební právo chybělo, protože mnozí poslanci se domnívali, že mezinárodnímu tlaku ustoupili přímo.¹⁵² Estonsko se ale nyní muselo snažit zlepšit si reputaci, pokud nechtělo ztratit svou důvěryhodnost. Na druhou stranu ale vláda jistě nemohla mnoho ustupovat, protože tak ztrácela podporu ve vlastních řadách.¹⁵³

Zákon o cizincích byl nakonec přijat ve své původní podobě, ale proti takovéto verzi se zvedla velká vlna nevole mezi místními rusky mluvícími, které podpořil také Vysoký komisař OSN pro národnostní menšiny Max van der Stoep. Hlavním důvodem bylo, že v *zákonu* nebyla žádná garance vydání povolení k pobytu pro sovětské imigranty a nebylo nijak rozlišeno, jak dlouho jistě imigrant v zemi může žít. Navíc byl celkově psán poměrně dvojznačně, což umožňovalo více interpretací. V reakci na přijetí *zákona o cizincích* hrozil konflikt. Dvě velká severovýchodní města plánovala vlastní referenda o autonomii a do komplikované situace se navíc snažila zasahovat Moskva. Aby předešlo tomu, rozhodl se

¹⁴⁹ Smith, D., J., Pabriks, A., Purs, A., Lane, T.: *The Baltic states: Estonia* í , str. 86.

¹⁵⁰ Výrok poslance Kalju Põldvere z *Isamaa*, který pronesl v *Riigikogu* v souvislosti se *zákonem o cizincích*. Kask, P.: *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship* í , str. 386. Peet Kask čerpal ze zápis z jednání *Riigikogu*.

¹⁵¹ Více o Zákonu o místních volbách viz bod 3.6.

¹⁵² Smith, D., J., Pabriks, A., Purs, A., Lane, T.: *The Baltic states: Estonia* í , str. 86-88.

¹⁵³ Galbreath, D. J.: *Nation-building and minority politics in post-socialist states* í , str. 246.

s Radou Evropy a OBSE a *zákon* vetoval.¹⁵⁴ Vláda podporu eními ídit.¹⁵⁵

Nejd leflit j-í doporu ení Rady Evropy a OBSE byla do *zákona* zapracována, i kdyfl zm ny nebyly takové, jak by si v t-ina ruskojazy ného obyvatelstva p ála. Na druhou stranu ale zm ny uspokojily západní pozorovatele.¹⁵⁶ Mezi nejd leflit j-í pat íla ást, která íkala, fle šv-ém cizinc m, kte í se v Estonsku usadili p ed 1. 7. 1990, a kte í v Estonsku stále flíjí na základ trvalého pobytu, bude garantováno vydání povolení k pobytu a pracovní povolení, pokud splní pofladavky dané *zákonem*.¹⁵⁷

3.5.2. Referendum o teritoriální autonomii

V severovýchodní oblasti Ida-Virumaa, kde flíje velká ást ruskojazy ného obyvatelstva, dosp íla konfrontace s centrální vládou tak daleko, fle samosprávy Narvy a Silamäe vyhlásily referendum o své teritoriální autonomii. Radikální vyjád ení na obou stranách a atmosféra nejistoty pochopiteln evzbuzovaly mezi ruskojazy nou populací d v ru. Mezi faktory, které zvy-ovaly nap tí, pat íla také -patná informovanost ruskojazy ných obyvatel, ke kterým se ásto dostaly zkreslené informace o tom, jak má nový *zákon* ⁽¹⁵⁾ ve skute nosti vypadat.¹⁵⁷

P es nátlak centrální vlády referendum v ervenci 1993 prob hlo a návrh autonomie v n m získal zna nou podporu (p í ú asti 54,8% v Narv a 61,4% v Silamäe byla podpora autonomie 97%). Celé referendum ale bylo doprovázeno obvin ními z fal-ování výsledk a celkov nep sobilo p íli-d v ryhodn .¹⁵⁸

D leflitou roli ve vyjednávání b hem krize kolem referend sehrál Vysoký komisa OBSE pro národnostní men-íny, který svou obratností dokázal áste n obrousit hrany konfliktu. Pomohl p í jeho e-ení a pomohl dojednat dohodu mezi Sillamäe, Narvou a centrální vládou.¹⁵⁹ Díky jeho vyjednávání p edstavitelé obou severovýchodních m sto souhlasili s tím, fle výsledky referenda nebudou závazné, fle budou respektovat teritoriální integritu Estonska, a fle se pod ídí rozhodnutí Nejvy-ího soudu. Ten m l ur ít, jestli byla referenda v souladu se

¹⁵⁴ Lennart Meri byl estonským ministrem zahrani ní mezi lety 1990-1992 a od roku 1992 afl do roku 2001 byl estonským prezidentem. Byl ílenem strany *Isamaa*. V roce 2006 zem el.

¹⁵⁵ Smith, D., J., Pabriks, A., Purs, A., Lane, T.: *The Baltic states: Estonia í* , str. 88.

¹⁵⁶ Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation í* , str. 44.

¹⁵⁷ Tamtéfl, str. 45.

¹⁵⁸ Sootla, G.: *Political Background and Possilbe Consequences of the Summer Crisis in Estonia*, The Monthly Survey of Baltic and Post-Soviet Politics, July 1993, str. 25. Citace v Smith, D., J., Pabriks, A., Purs, A., Lane, T.: *The Baltic states: Estonia í* , str. 89.

¹⁵⁹ Galbreath, D. J.: *Nation-building and minority politics in post-socialist states í* , str. 246-7.

nezasáhnout proti referendru silou a v budoucnu

Místní představitelé nakonec zjistili, že nátlakem na centrální vládu nic nezískají, a že je pro ně výhodnější s ní spolupracovat. Nakonec se dostatečné množství představitelů rozhodlo pro spolupráci s vládou v Tallinnu a krize vyzněla do ztracena. Jedním z důvodů bylo, že se vláda rozhodla pro chytrý tah, při kterém garantovala oběť za zásluhy umírněným představitelům místních úřadů. Tito lidé následně mohli kandidovat v místních volbách, které měly proběhnout ještě téhož roku. Do úřadů radnic se tak dostali lidé loajální k centrální vládě a situace se zklidnila.¹⁶¹ Svou roli sehrála jistě i nálada ve společnosti, která nebyla příliš ochotná ke konfliktu. Ekonomické a sociální problémy země zřejmě byly, že lidé měli dost vlastních existenčních problémů. Na základě upraveného *zákona o cizincích* měli lidé větší jistotu, že povolení k pobytu získají, což uklidnilo ty, kteří se obávali o svou budoucnost v Estonsku.

Přestože krize kolem *zákona o cizincích* nakonec odezněla sama od sebe, ve své době byla srovnávána s konfliktem v Moldavsku a mnoho komentátorů se obávalo propuknutí etnického násilí.¹⁶² Situace tedy nebyla tak klidná, jak se může zdát ze zpozděného pohledu.

3.5.3. Zákon o cizincích

Zákon o cizincích byl již od počátku tak ostře sledovaný, protože měl regulovat život 1/3 obyvatel Estonska. Prakticky všichni sovětští imigranti měli pod jeho působnost spadat minimálně do té doby, než se rozhodli zažádat o estonské občanství. *Zákon*⁽¹⁵⁾ se vztahuje například i na turisty přijíždící do země, a proto je jeho vliv značně rozsáhlý. Proto v sobě musí obsahovat velké množství různých regulací, které postihují všechny možné sféry týkající se života mnoha různých skupin.

Zákon o cizincích byl několikrát měněn a postupně se jeho rozsah několikrát násobně rozšířil.¹⁶³ V první verzi obsahoval spíše obecné formulace, které umožňovaly různé interpretace, což mu bylo také vytýkáno. Jak se postupně objevovaly připomínky a kritika, tak byl zákon rozšiřován a byly do něj zapracovávány úpravy. V současnosti již je konkrétněji a zabývá se velmi specifickými aspekty života cizinců v Estonsku.

¹⁶⁰ Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation I*, str. 45.

¹⁶¹ Tamtéž, str. 46

¹⁶² Galbreath, D. J.: *Nation-building and minority politics in post-socialist states I*, str. 236.

¹⁶³ Ve své původní verzi z roku 1993 měl zákon 6 stran, ale v roce 2005 to bylo již 65 stran.

ou kvótu, podle které nesmí být p íliv p ist hovalec do Estonska za rok. Z kvóty jsou vyjmuti etni tí Estonci a lidé, kte í m li trvalý pobyt na území ESSR.

Dále byla estonská vláda nucena zabývat se otázkou, co bude s lidmi, kte í mají pouze sovs tské dokumenty, tedy dokumenty neexistujícího státu. Podle *zákona o cizincích* jim m l být p id len pas cizince (tzv. –edý pas), který m l nadále sloužit jako identifika ní dokument. O tento dokument si m li zafládat v-ichni, kdo byli bez státní p íslu-nosti. Spolu s ním museli fládat také o povolení k pobytu a pracovní povolení. Nárok na pas cizince m l každý, kdo m l povolení k pobytu na území Estonska, a kdo nemohl získat pas jiné zem . V prvních š-edých pasechõ bylo v kolonce státní p íslu-nost napsáno šFSUõ (Former Soviet Union = bývalý Sov tský svaz) a pozd ji byla kategorie zm n na na *šundeterminedõ* (neur ené).

Pro do asné povolení k pobytu bylo t eba, aby m l cizinec pracovní smlouvu s pracovním povolením, studoval nebo se cht l usadit se svým p íbuzným trvale flujícíím v zemi a m l dostate ný legální p íjem, který sta í na flivobytí.¹⁶⁴ Do asné povolení k pobytu dále mohou dostat manfelé a manfelky lidí, kte í mají na území Estonska trvalý pobyt. Povolení k do asnému pobytu ale musí být každé t i roky prodlufováno. fládná konkrétní skupina obyvatelstva nebyla z procesu fládsti vyjmuta. Museli o n j tedy zafládat v-ichni, protofle povolení k trvalému pobytu se vydávalo pouze na základ povolení k do asnému pobytu. Z toho d vodu mnoho lidí zafládalo o ruské ob anství, aby si zajistili ob anství alespo n jaké zem a m li kam jít v p ípad , fle povolení k pobytu nezískají.¹⁶⁵

Ke stejnému záv ru dosp l pr zkum, který kladl otázku: šPro je pro Vás osobn d leflité získat estonské ob anství?õ Podle výsledk , 95% lidí bez estonského ob anství (bez státní p íslu-nosti a ob anství jiné zem) a 92% estonských ob an jiného nefl estonského p vodu odpov d lo, fle je to šp ání získat bezpe í k flivotu v Estonsku.õ¹⁶⁶ Estonské ob anství znamená pro imigranty jistotu, fle jifl nebudou moci být vyho-t ni ze zem .

¹⁶⁴ Legální p íjem je charakterizován jako legální vyd laný p íjem, p íjem z obchodování, nemovitosti, d chodu, stipendia, aliment , státních dávek, podpory v nezam stanosti, p ídavk na d ti nebo je to p íjem zaji- ovaný rodinou.

¹⁶⁵ Groendijk, K., et al. *Security of residence of long-term migrants : a comparative study of law and practice in European Countries*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1998, str. 75. Dostupné z WWW: http://books.google.cz/books?id=Bgg5d9zZz_MC&printsec=frontcover&source=gbs_v2_summary_r&cad=0#v=onepage&q=&f=false. P ístup 31. 3. 2010.

¹⁶⁶ Vetik, R. *About formation of a common foundation in Legal political Integration*. v Hallik, K. *Integration of Estonian Society. Monitoring 2002*. Tallinn: Of International and Social Studies and Integration Foundatin, 2002. Dostupné z WWW: <<http://old.meis.ee/book.php?ID=101>>. P ístup 6. 1. 2011. Více viz p íloha . 9.

muselo být vydáno povolení k pobytu. Byl to každý, kdo se odvolával na ústavu nebo právním řádem Estonska nebo byl hrozbou pro stát. Vyjmuti byli dále ti, kdo spáchali zločin, za který byli odsouzeni do vězení na dobu delší než jeden rok a jejich trestní rejstřík nebyl čistý. Příkladem dále bylo, pokud imigranti pracovali nebo stále pracují v cizích výzvědných službách, ozbrojených složkách cizího státu nebo byli takto zaměstnaní kdo z rodiny. Poslední skupinou jsou profesionální členové cizí armády nebo jejich rezervních složek a jejich rodinní příslušníci. Lidé, kteří povolení získat nemohou, jsou tedy prakticky stejní, jako lidé, kteří nemohou získat estonské občanství. Pokud cizinec povolení k pobytu nezískal a neopustil zemi, tak mohl být vydán příkaz k jeho vyhoštění.

Trvalý pobyt měl být garantován tomu, kdo žil v Estonsku na základě dočasného pobytu v minulých pěti letech alespoň tři roky, a kdo má v Estonsku bydliště a trvalý legální příjem. O povolení k trvalému pobytu bylo tedy možné si zažádat až po těchto letech s dočasným pobytem.

Podle *zákona*⁽¹⁵⁾ bylo pro cizince třeba, aby získali nejen povolení k pobytu, tedy aby svůj pobyt v Estonsku legalizovali, ale také museli získat pracovní povolení. Pracovní povolení bylo vázáno na dočasný pobyt. Pokud cizinec získal povolení k trvalému pobytu, pracovní povolení již nebylo třeba. V praxi to ale znamenalo, že minimálně první tři roky museli věšně řídit jak o povolení k pobytu, tak o pracovní povolení, protože na trvalý pobyt zatím nikdo nárok neměl.

Povolení k pobytu a pracovní povolení, vydaná před platností *zákona o cizincích*, ztratila platnost buď tím, že vypršela, nebo nejdéle dva roky po vstoupení tohoto *zákona* v sílu (tj. v červenci 1995). Lidé, kteří měli trvalé povolení k pobytu v ESSR před 1. 7. 1990, ale nyní neměli platné povolení k pobytu nebo pracovní povolení, museli o něj do jednoho roku zažádat. Cizinci, kteří žili v Estonsku před 1. 7. 1990, mají garantována obě povolení, pokud splní požadavky dané *zákonem*.¹⁶⁷ Jedná se o jedinou garanci danou sovětským imigrantům, ale neznamená, že by vydání povolení bylo automatické.

Povolení k dočasnému pobytu je garantováno pouze těm, kdo si do roka od vydání tohoto *zákona*⁽¹⁵⁾ zažádají o estonské občanství a složí zkoušku z estonštiny. Tito lidé budou mít povolení platné do vyřízení žádosti.

¹⁶⁷ Právě o tento téma se vedla debata, do které zasáhla i Rada Evropy a OBSE. Viz bod 3.5.1.

a území ESSR nepodloží do požadované doby žádost
let opustit Estonsko. Stejně tak pokud do jednoho roku
po vydání tohoto zákona nepožádají o pracovní povolení, tak po dvou letech ztrácí právo
pracovat.

Zákon⁽¹⁵⁾ byl poměrně přísný a mnoho sovětských imigrantů ho považovalo za
nespravedlivý, protože jim bral garance, které chápali jako samozřejmost. Nyní se velká
většina těchto lidí musela adaptovat na novou realitu, což pro ně nebylo vždy snadné.

3.5.4. Dodatky k zákonu o cizincích

Dodatek k zákonu o cizincích je více než deset a n kterých z nich jsou velmi rozsáhlé. Proto
se budu zabývat jen relevantními dodatky, které jsou pro mou práci důležité. Zákon totiž
pokrývá velmi rozsáhlou problematiku a jeho velká část se sovětských imigrantů v bec
netýká.

Část zákona o dočasném cestovním dokumentu¹⁶⁸, upravuje také zákon o cizincích. Tento
dodatek byl vydán v roce 1994 a upravuje dobu platnosti pracovních povolení a povolení
k pobytu, která byla vydaná ještě v době ESSR. Ukázalo se, že úřady nejsou schopné tak
velký nápor žádostí zvládnout, a proto byla jejich platnost v obou případech prodloužena ze
dvou na tři roky. Dále zákon⁽¹⁶⁾ vytváří dočasný cestovní dokument pro ty, kdo žádání nemají.

Další úprava zákona z roku 1997¹⁶⁹ dává cizincům, kteří získali povolení k pobytu
před 12. 7. 1995 (to znamená v zákonné lhůtě pro podání žádosti) možnost zažádat o trvalé
povolení. Tento dodatek uklidnil mnohé, kteří se stále obávali vyhoštění ze země. Vzhledem
k tomu, že většina imigrantů si zažádala o povolení k dočasnému pobytu až před koncem
termínem v roce 1995 a proces žádosti o trvalé povolení k pobytu mohl trvat až rok, tak by
většina imigrantů nemohla zažádat o povolení dříve než v roce 1999.¹⁷⁰ Dodatek pro ně
znamenal urychlení procesu, protože o trvalé povolení k pobytu mohli žádat už od 12. 7.
1998.

Dodatek⁽¹⁷⁾ byl přijat v době, kdy byla ve vládní koalici Strana středů a Edgar Savisaar
byl ministrem vnitra. Savisaar jí dříve podporoval politiku šňulové varianty a mezi voliče

¹⁶⁸ *Ajutise reisidokumendi seadus* (Zákon o dočasném cestovním dokumentu) *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 09. 06. 1994, 41, 658. Dostupný z <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=30110>>. Přístup 15. 12. 2010.

¹⁶⁹ *Välismaalaste seaduse muutmise ja tähendamise seadus* (Dodatek k Zákonu o cizincích) *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 16. 10. 1997, 73, 1202. Dostupný z <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=74077>. Přístup 15. 12. 2010.

¹⁷⁰ Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation I*, str. 71.

mluvících. Tento dodatek byl v souladu s politickým
bylo lehké ho prosadit, protože mnoho poslanců bylo
proti. Nakonec byly jako další důvody pro přijetí dodatku vyzvednuty takéisté technické
důvody, protože díky nimu bylo rozprostřeno vydávání povolení na delší dobu, což usnadnilo
administrativní zvládnutí celého procesu. Vidina členství v EU a tlak dalších mezinárodních
organizací také nebyly zanedbatelnými faktory.¹⁷¹

Dodatek⁽¹⁷⁾ obsahoval ale i další zjednodušení. Pokud měli sovětští imigranti dočasné
povolení k pobytu, tak po dobu jeho platnosti nepotřebovali pracovní povolení, čímž se opř
snížovala nadbytečná administrativa a pro cizince odpadlo neustálé obcházení úřadů. Dále
mohli lidé s dočasným pobytem volit v místních volbách, stejně jako vichni, kdo měli trvalý
pobyt v Estonsku. Toto platilo až do roku 1999, od kdy mohli volit pouze lidé s trvalým
pobytem.¹⁷² Od roku 1999 ale již vřetina imigrantů měla trvalý pobyt mít.

Ve výše zmíněném dodatku se nacházelo také snížení roční imigrační kvóty na 0,05%
estonské celkové populace. Z kvóty byli totiž vyjmuti občané EU, Norska, Islandu a
Švýcarska, protože roční limit imigrantů začal ohrožovat obchodní vztahy s těmito zeměmi.
Zahraniční obchodní partneři se totiž nemuseli do roční kvóty vejít. Limit byl snížen z 0,1%
celkové populace, protože díky tomu, že z ní byli vyjmuti občané západních zemí, zbylo více
míst pro imigranty z Ruska. Celkovým snížením kvóty tedy bylo navýšení míst
kompenzováno.¹⁷³

Kvóta se ale stala problémem, protože podle rozhodnutí Nejvyššího soudu byla v rozporu
s právem na rodinný život a od soudního rozhodnutí již nebyla na sjednocení rodiny
uplatňována.¹⁷⁴ Navíc byl v roce 2000 vydán dodatek, podle kterého jsou z imigrační kvóty
vyjmuti manžel nebo manželka estonského občana, jestliže spolu mají dítě mladší patnácti let
nebo pokud je žena estonského občana těhotná.¹⁷⁵

Další dležitý dodatek byl odsouhlasen ještě téhož roku. *Zákon o vyhoštění a zákazu
vstupu* se zabývá hlavně procesem, jeho podmínkami, časovými lhůtami a důvody vyhoštění.

¹⁷¹ Tamtéž, str. 72-73

¹⁷² Více o zákonu o místních volbách viz bod 3.6.

¹⁷³ Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation I*, str. 73.

¹⁷⁴ Valentina Uukova kassatsioonikaebuse läbivaatamine elamisloa taotlemisel sisserände piirarvu kohaldamise
asjas (Stížnost Valentiny Uukové na přezkoumání řádnosti o povolení k pobytu v souvislosti s imigrační kvótou).
Elektroniiline Riigi Teataja. RT III, 2000, 14, 149. Dostupný z v <https://www.riigiteataja.ee/akt/79545>. Přístup
15. 12. 2010.

¹⁷⁵ Välismaalaste seaduse § 6 muutmise seadus (Dodatek k článku 6 Zákona o cizincích) *Elektroniiline Riigi
Teataja*. RTI, 24. 04. 2000, 33, 197. Dostupný z < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=71932>>. Přístup 15.
12. 2010.

rozhodování brána v potaz doba pobytu cizince na území Estonska, d vodu na ízení, v k a zdravotní stav a dal-í relevantní informace. To ukazuje snahu o diferencovaný p ístup k cizinc m flíjícím v Estonsku jifl od sov tských dob. Navíc má cizinec právo se proti rozhodnutím odvolat.¹⁷⁶

V-echny dodatky ale proces fládosti neusnad ovaly. Nap íklad dodatek z roku 1999, zabývající se povolením k pobytu a pracovním povolením, ponechává základní podmínky pro získání povolení k pobytu stejné, ale roz-í uje seznam t ch, kdo nemají na povolení nárok.¹⁷⁷ Jsou to nap íklad lidé, u kterých existuje d vodné podez ení, fle mohou p edstavovat hrozbou estonské bezpe nosti. Práv tento odstavec se stal kontroverzním, protofle do kategorie p edstavující hrozbu estonské bezpe nosti za ala být po ítána celá skupina bývalých pracovník sov tské výzv dné sluffby. Problém byl v tom, fle tito lidé afl do této doby hrozbou nebyli a d íve jim bylo povolení k do asnému pobytu pravideln prodlufováno. O dva roky pozd ji, byl proto dodatek napaden u Nejvy-ího soudu kv li poru-ení ústavnosti.

Nejvy-í soud rozhodl v neprosp ch dodatku a prohlásil kontroverzní odstavce za neplatné. Byly shledány v rozporu s principy estonské ústavy, konkrétn s právem na o ekávateľné zákony, principem proporcionality a právem na rodinný flivot. Podle soudu bylo neústavní, fle tato skupina byla vy len na afl potom, co jí bylo povolení k pobytu n kolikrát prodloufeno.¹⁷⁸

Je zde je-t jeden dodatek, který výrazn usnadnil flivot osobám s do asným pobytém.¹⁷⁹ Pokud bylo povolení k do asnému pobytu vydané cizinci, který flíje na území Estonska trvale minimáln deset let na základ povolení k do asnému pobytu, tak mu bude nové povolení vydáno na p t let a nadále m fle být roz-í ováno vldy o p t let. Stejn jako tento, tak dodatky k *zákonu o cizincích* ve své v t-ín liberalizovaly legislativu vztahující se na lidi bez státní p íslu-nosti a cizince s ob anstvím cizí zem . V jejich d sledku v t-ína sov tských imigrant získala dlouhodobé povolení k pobytu a s tím i jistotu, fle nebudou vyho-t ni. Lidé bez státní

¹⁷⁶ *Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus* (Zákon o vyho-t ní a zákazu vstupu) *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 12. 11. 1998, 98/99, 1575. Dostupný z < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=76376>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹⁷⁷ *Välismaalaste seaduse muutmise ja täiendamise seadus* (Dodatek k Zákonu o cizincích) *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 17. 03. 1999, 27, 395. Dostupný z < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=77283>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹⁷⁸ *Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus* (Rozhodnutí nejvy-ího soudu o p ezkoumání ústavnosti) *Elektroniline Riigi Teataja*. RTIII, 16. 03. 2001, 7, 75. Dostupný z < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=79804>>. P ístup 15. 12. 2010.

¹⁷⁹ *Välismaalaste seaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seadus* (Dodatek k Zákonu o cizincích a dal-ím dodatk m k tomuto zákonu). RTI, 18. 12. 2002, 4, 20. Dostupný z <https://www.riigiteataja.ee/akt/237637>. P ístup 15. 12. 2010.

byli základ mohli cestovat do zahraničí, ale i volit v souvislosti práva a povinnosti lidí bez státní příslušnosti velmi podobná právům a povinnostem estonských občanů.

Pokud se podíváme na celková čísla, tak na začátku roku 2006 bylo vydáno 243 796 povolení k pobytu, z čehož 85% bylo trvalých povolení. Občané Ruské federace a lidé bez státní příslušnosti bylo 94% ze všech povolení.¹⁸⁰ Podle sčítání lidu z roku 2000, žije na území Estonska celkem 170 349 lidí bez státní příslušnosti.¹⁸¹

Přesto žije podle různých odhadů v Estonsku okolo 3000 až 30 000 nelegálních cizinců, kteří mohou dostat buď nařízení k legalizaci svého postavení, nebo nařízení k opuštění země. Sovetských imigrantů se týká první varianta, protože legalizovat své postavení mohou ti, kdo se v Estonsku usadili před 1. 7. 1990 a neopustili Estonsko, aby šli v jinou zemi. Tito lidé navíc spadají do kategorie, na kterou se nevztahuje imigrační kvóta.¹⁸²

3.5.5. Červnová dohoda¹⁸³

Situace ohledně povolení k pobytu bývalých profesionálních vojáků Rudé armády a jejich rodinných příslušníků zůstávala nejasná. V té době se jednalo o ruské občany nebo o lidi bez státní příslušnosti. Estonští politici a veřejnost se ale přirozeně stavili proti garancím pro lidi, které považovali za okupanty. Navíc část sovětských profesionálních vojáků odcházela do důchodu již velmi brzy (některým mohlo být i kolem 35)¹⁸⁴ a panovala obava, že by ti lidé mohli dále sloužit v ruských výzvědných službách a představovat tak tolik obávanou špátou kolonu. Celkový počet profesionálních vojáků v důchodu nebo v rezervní službě nebyl estonské straně znám a Rusko odmítalo tyto informace vydat, což je způsobovalo obavy.¹⁸⁵ Estonská pozice byla o to složitější, že v zemi se stále nacházely ruské jednotky a ruská vláda spojovala odchod těchto jednotek s garancemi pro penzionované vojáky.

¹⁸⁰ *Eesti 2005. aasta rände- ja varjupaigastatistika aruanne* (Estonsko 2005. Statistika o migraci a fládstech o azyl), SA Eesti Migratsioonifond Euroopa Migratsioonivõrgustik, Tallinn 2007, str. 8. Dostupné z http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/2005_statistika_loplik.pdf. Přístup 30. 12. 2010.

¹⁸¹ *2000 Population and Housing Census II*, Statistikaamet, Tallinn 2001, str. 39. Dostupný z <http://www.stat.ee/26266>. Přístup 2. 5. 2009.

¹⁸² Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia* č. 1, str. 12-13.

¹⁸³ *Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline Kokkulepe Vene Föderatsiooni relvajõudude pensionäride sotsiaalsete tagatiste küsimustes Eesti Vabariigi territooriumil* (Smlouva mezi Estonskou republikou a Ruskou federací o sociálním zabezpečení penzionovaných vojáků Ruské federace na území Estonska) *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTII, 29. 12. 1995, 46, 203. Dostupný z < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13121194>>. Přístup 15. 12. 2010.

¹⁸⁴ Podle Vadima Poleščuka se v roce 2004 v té době jednalo o starší lidi. Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia* č. 1, str. 11.

¹⁸⁵ Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation* č. 1, str. 51.

al e-ení, protože podle něj bývalí sov t-tí vojáci na
a si i v-ak nechával otev ená zadní vrátka, protože
v zákon ⁽¹⁵⁾ byl odstavec, který říká, že vláda sama mohla rozhodnout o výjimkách.¹⁸⁶

Prvním pokusem e-ení vzniklou situaci byl *zákon o vydání povolení k pobytu bývalým profesionálním voják m cizích stát a jejich rodinným příslušník m*.¹⁸⁷ Pokus to ale nebyl příliš úspěšný, protože naopak je-t zvýšil nap t-í mezi ruskými mluvčími a neuspokojil ani Ruskou federaci. *Zákon* ⁽²⁶⁾ se vztahoval pouze na ty, kdo ode-li do výslužby před vyhlá-ení estonské nezávislosti, kterým bylo 63 let a více let nebo jejichli rodinní příslušníci byli eston-tí obč ané nebo m li v Estonsku legální pobyt. Velká část bývalých profesionálních voják v-ak byla mimo působnost tohoto *zákona* a problém tedy bylo nutné e-ít dále.

Vzhledem ke kontroverznosti otázky bylo t-íké najít v Riigikogu kompromis a i kdyby se na-el, bylo by složitě získat v t-ínu hlas pro ratifikaci smlouvy. Dohoda ale byla nutná, protože na ní závisel odchod ruských jednotek. Po dlouhých jednáních byla smlouva nakonec uzav ena na nejvyšší úrovni a to mezi prezidenty Lennartem Meri a Borisem Jelcinem. Jednalo se o *smlouvu mezi Estonskou republikou a Ruskou federací o sociálním zabezpečení penzionovaných voják Ruské federace na území Estonska*, tzv. první dohodu. Podle této smlouvy mohli bývalí vojáci (bez ohledu na věk, kdy ode-li do výslužby), jejich rodinní příslušníci a poz stalí žádat o povolení k pobytu, pokud nep edstavovali pro Estonsko bezpečnostní hrozbu. Aby Estonsko této podmínky nemohlo zneuhlívat, m l na její dodržování dohlížet pracovník OBSE. Protože byla dohoda podepsána prezidenty obou států, vstoupila v platnost okamžitě. Její platnost mohla být ukon ena, pouze pokud by nebyla ratifikována estonským parlamentem.¹⁸⁸ Nakonec byla dohoda ratifikována až koncem roku 1995 a v roce 1996 byla zapracována do estonského práva.¹⁸⁹

Smlouva zbavovala Estonsko nutnosti vyplácet bývalým sovětským voják m odchod, protože jeho vyplácení bylo nyní na ruské straně. Ruská strana se také zavázala platit za

¹⁸⁶ *Välismaalaste seadus (Zákon o cizincích)*. *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 12. 07. 1993, 44, 637. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=28574>>. P řístup 15. 12. 2010.

¹⁸⁷ *Välisriigi relvajõududest erisu arvatud kaardisõjaväelastele ja nende perekonnaliikmetele elamislubade andmine (Zákon o vydání povolení k pobytu bývalým profesionálním voják m cizích stát a jejich rodinným příslušník m)*. *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 1. 12. 1993, 78, 1143. Dostupný z WWW: <https://www.riigiteataja.ee/akt/30231>. P řístup 15. 12. 2010.

¹⁸⁸ Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation í*, str. 54.

¹⁸⁹ *Välisriigi relvajõududes kaardisõjaväelasena teeninud välismaalastele ja nende perekonnaliikmetele elamislubade andmise ja pikendamise korra kinnitamine (Zákon o vydání povolení k pobytu bývalým profesionálním voják m cizích stát a jejich rodinným příslušník m a prodloužení souhlasu)*. *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 14. 5. 1996, 34, 693. Dostupný z WWW: <https://www.riigiteataja.ee/akt/29354>. P řístup 15. 12. 2010.

ky. Navíc Rusko dodávalo kařdý rok seznam v-ech Estonska, jejich rodinných p íslu-ník a poz stalých. Tito lidé zase získali záruky, že nebudou vyho-t ni. P írozen ale byli ze smlouvy vyjmuti ti, kdo ode-li do výsluřby ařl po podpisu smlouvy.

Dohoda ⁽²⁷⁾ vyvolala mnoho kritiky, hlavn protože byla v n kterých bodech otev en v rozporu s estonským právem. V n kterých p ípadech m li bývalí sov t-tí vojáci v t-í práva neřl eston-tí ob ané. Tato paradoxní situace nastala v p ípad restitucí, kdyřl bývalí sov t-tí vojáci m li na základ *smlouvy* ⁽²⁷⁾ právo z stat řlít v bytech bez ohledu na to, komu tyto byty d íve pat ily. V p ípad estonských ob an mohl být byt vrácen p vodnímu majiteli. Mohlo se tak stát, že penzionovaní sov t-tí vojáci z stali řlít v bytech, které p ed válkou pat ily lidem deportovaným na Sibi . Navíc se jim odslouřená léta v armád zapo ítávala do bod pro zisk privatiza ních kupon . Ani eston-tí ob ané ale nem li takové právo, protože jim se léta strávená v armád do odpracovaných let nepo ítala.¹⁹⁰ N co takového estonská ve ejnost jen velmi t řce nesla a to i p esto, že vým nou za to bylo staření ruských vojsk z estonského území.

Postavení bývalých sov tských voják se m nilo. Nejd íve v roce 2002 Nejvy-í soud ve svém rozhodnutí uznal právo cizince, který má povolení k pobytu na základ *smlouvy mezi Estonskou republikou a Ruskou federací* ⁽²⁷⁾, na právo k trvalému pobytu.¹⁹¹ Povolení k pobytu je totiž zalouřen na mezinárodní smlouv a cizinec m že z principu řládat o povolení k trvalému pobytu. V reakci na toto rozhodnutí byl ale je-t v prosinci téhoř roku k *zákonu o cizincích* ⁽¹⁵⁾ p idán dodatek, který t mto lidem povolení k trvalému pobytu zakázal vydávat.¹⁹² Aby toho nebylo málo, tak byl v roce 2004 vydán nový dodatek, který bývalým sov tským voják m a jejich rodinným p íslu-ník m garantoval trvalý pobyt, pokud nep edstavovali hrozbu estonské bezpečnosti.¹⁹³ Stalo se tak na základ sm rnice Evropské komise, která zaru ovala právo pobytu ob an m t etích zemí. V souvislosti s touto sm rnicí byla ukon ena innost pozorovatele OBSE, který m l na starost monitoring situace. Podle

¹⁹⁰ Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation í* , str. 55-6.

¹⁹¹ *Riigikohtu halduskolleegiumi 24. oktoobri 2002. a kohtuotsus Sergei Miro-nit-enko kaebuses tunnistada õigusvastaseks Kodakondsus- ja Migratsiooniameiti 13. oktoobri 2000. a otsus nr 200/Ok543* (Rozhodnutí Nejvy-ího soudu z 24. 10. 2002 o odvolání Sergeje Miro-nit-enka a protiprávnosti rozhodnutí Ú adu pro ob anství a migraci z 13. 10. 2000, . rozhodnutí 200/Ok543.), RT III, 24. 10. 2002, 28, 310. Dostupný na WWW: <https://www.riigiteataja.ee/akt/214541>. P ístup 15. 12. 2010.

¹⁹² Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia í* , str. 11.

¹⁹³ *Välismaalaste seaduse § 12 muutmise seadus* (Dodatek k § 12 Zákona o cizincích), RT I, 2004, 2, 2. Dostupný na WWW: <https://www.riigiteataja.ee/akt/692041>. P ístup 15. 12. 2010.

itná, protože bývalí sovětské vojáky měli nyní právo na souladu s evropským právem.¹⁹⁴

Kolik v Estonsku skutečně bylo bývalých sovětských vojáků, se vláda dozvěděla až po podepsání smlouvy⁽²⁷⁾. Když tato čísla zaktualizujeme, tak v roce 2004 bylo v Estonsku okolo 10 000 bývalých sovětských nebo ruských vojáků a jejich rodinných příslušníků.¹⁹⁵

3.6. Zákon o místních volbách

Vzhledem k tomu, že lidé bez státní příslušnosti mají právo volit v místních volbách, je zákon o místních volbách pro tuto skupinu lidí důležitý. Zvláště z pohledu byla účast v těchto volbách mezi lidmi bez státní příslušnosti a lidmi s jiným než estonským občanstvím vysoká, což dokazovalo zájem lidí o demokracii v novém státě. V následujících volbách ale byla účast skoro o polovinu nižší, na což pravděpodobně měla vliv deziluze z vývoje (pokles byl z 85% účastí v roce 1996 na 43% účastí v roce 1999). Estonské občanství se účastnilo voleb stabilně kolem 50%.¹⁹⁶

V prvních letech estonské nezávislosti mohli volit i lidé bez trvalého pobytu, protože v té době ho ještě nikdo mít nemohl.¹⁹⁷ Později byl zákon o místních volbách upraven tak, aby mohli lidé s dočasným povolením k pobytu volit i nadále a to až do roku 1999 (pokud zažádali o povolení k pobytu před rokem 1995). V roce 1999 jich většina imigrantů měla mít povolení k trvalému pobytu a tedy mít automatické právo volit.

Co se týká pasivního volebního práva, tak se estonská vláda dohodla s Radou Evropy, že lidé bez státní příslušnosti budou mít nejen právo volit v místních volbách, ale budou moci být i voleni. Takový ústupek byl ale pro *Riigikogu* příšerný. Při vyjednávání o tomto problému Estonsko ještě nebylo členem Rady, ale bylo přijato před parlamentním hlasováním o něm. Po vstupu Estonska do Rady Evropy jich mnozí poslanci volně ruce a podle jejich názoru příšerně rozsáhlé ústupky cizincům zredukovali. Zákon o místních volbách byl pozměněn a zůstala pouze možnost volit.

¹⁹⁴ OSCE Permanent Council No. 612: Dostupné na [www](http://www.eu2006.at/en/News/Statements_in_International_Organisations/OSCE/0806Estonia.html?month=3&day=1):

http://www.eu2006.at/en/News/Statements_in_International_Organisations/OSCE/0806Estonia.html?month=3&day=1 (8. 6. 2006). Přístup 30. 12. 2010.

¹⁹⁵ OSCE Representative to Estonian Commission on Military pensioners, Activity Report 10 May, 26 November 2003, Vienna, 28 November 2003 citace z Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia* I, str. 11.

¹⁹⁶ Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia* I, str. 26 čísla ukazují účast lidí bez státní příslušnosti a s cizím občanstvím v místních volbách v letech 1996 a 1999.

¹⁹⁷ Na základě zákona o cizincích bylo třeba nejdříve získat povolení k dočasnému pobytu a následně až k trvalému pobytu. Více viz bod 5.3.5.

lující funkci, protože do místní samosprávy mohli boje vy azení ti nejradikáln j-í, protože tito lidé o ob anství fládat necht li. Z principu odmítali právo na existenci Estonska a nemohli tak ani fládat o jeho ob anství. Nová k esla díky tomu obsadili umírn ní kandidáti.

V následujících letech se v *Riigikogu* bojovalo o pořadavek na znalost eston-tiny pro kandidáty do místních voleb. V roce 1996 m la být v místních volbách pořadována znalost jazyka na pom rn vysoké úrovni, což ale vzbudilo nelibost mezi rusky mluvícími obyvateli. Op t musel zasáhnout Vysoký komisa OBSE, který pořádal prezidenta o odlovení platnosti dodatku a snížení jazykových pořadavk . Tak se také stalo a poslanci byli nuceni, protože byli tla ení asem a místní volby se blížily, doporu ení p íjmout.¹⁹⁸ Op t let pozd ji jíl byla situace jiná, protože vzhledem k estonské snaze získat pozvánku do EU, byly zru-eny pořadavky na znalost jazyka pro kandidáty do místních voleb. Jediným pracovním jazykem v-ak byla eston-tina, takže situace se prakticky nezm nila.¹⁹⁹

4. Socioekonomický pohled

4.1. Hlavní úskalí socioekonomické části práce

V této ásti se budu v novat socioekonomickému pohledu na postavení lidí bez státní p íslu-nosti. Jak jíl vyplývá z p edchozí ásti, tak v mnoha ohledech mají tito lidé stejná práva a povinnosti, jak ob ané Estonska. Nap íklad v oblasti sociálních dávek, možnosti získání zam stnání (s výjimkou n kterých profesí) nebo vzd lání jsou si ob ané a lidé bez státní p íslu-nosti rovni. Podle osobních zku-eností lidí bez státní p íslu-nosti diskriminace existuje, ale není sou ástí oficiální politiky a samoz ejm je trestná.

V mnoha p ípadech je velmi t flké sehnat statistiky vztahující se konkrétn k lidem bez státní p íslu-nosti. ásto jsou tito lidé zahrnuti v kolonce ruskojazy ní nebo šneob aněů (lidé bez státní p íslu-nosti a s jiným ob anstvím nefl estonským). Pokud se takovou statistiku povede najít, ve v t-in p ípad nepokrývá celé sledované období, ale pouze jeden rok nebo krátký asový úsek. Jíl v první ásti mé práce se ukázalo, fl je sloflité odd lit šzákony pro lidi bez státní p íslu-nosti a šzákony pro v-echny ostatní. Proto i v této ásti nebudu lidi bez státní p íslu-nosti striktn odd lovat od zbytku estonské spole nosti a budu se je snaflit co nejlépe šlokalizovat na map estonské spole nosti.

¹⁹⁸ Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation í* , str. 91-92.

¹⁹⁹ Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia í* , str. 25-6

erpávající, ale dotknou se hlavních témat svázaných s tímto zkoumáním socioekonomické situace těchto lidí by vydalo na mnohem delší práci, než je moje. Pro ilustraci svých závěrů použiju poznámky z rozhovorů, které jsem s ruskojazyčnými obyvateli Estonska uskutečnila na v únoru roku 2010. Jak interview vypadala, jak jsem vybírala respondenty pro sondu a jakým způsobem ji možné je použít, uvádí v bodě 1.2. Uvědomuji si, že se nejedná o reprezentativní výzkum, ale pouze o sondu, která však podle mého názoru určuje představu o názoru ruskojazyčných obyvatel nabízí.

Výtkou této části může být, že je kratší než část zabývající se estonskými zákony. Je to z toho důvodu, že zákony jsou nezbytným základem pro jakýkoliv další výzkum. Vytváří strukturu, o kterou je možné se opírat. Bez jejich znalosti není možné hodnotit postavení lidí bez státní příslušnosti v estonské společnosti. Na základě jejich popisu a popisu jejich dopadu na tuto společenskou skupinu je již možné si obrázek vytvořit a socioekonomická analýza má za úkol chybějící kousky v mozaice.

4.2. Integrace

Integrace ruskojazyčné menšiny do většinové estonské společnosti je téma, které si jak Estonci, tak rusky mluvící, představují jinak. Bohužel se zdá, že se zatím nepodařilo najít kompromis přijatelný pro obě strany. Pokud jsou podle Estonců rusky mluvící kolonisté a rusky mluvící se naopak domnívají, že jsou pouze obyvateli přes hranice, tak šance na jakákoliv integraci úspěšná.

Estonská vláda koncem devadesátých let konečně představila svůj první integrační program a proces integrace poprvé získal oficiální posvěcení. V té době komentátor se ale shoduje, že estonská vláda zaspala dobu a s takovýmto programem měla přijít mnohem dříve. Estonské integrační programy se navíc nezdají příliš úspěšné. Na druhou stranu, chce se estonská společnost integrovat? Je vůbec po integračních programech poptávka a je vlastně estonský model integrace skrz přijetí obyvatel s jinou příslušností?

4.2.1. Integrační programy estonské vlády

Podle propagačních stránek o Estonsku, které se zabývají integrací menšiny do estonské společnosti, se zdálo, že v Estonsku žádné národnostní problémy neexistují. Estonsko

v budování multikulturní společnosti jiným státem.²⁰⁰

Ukule pro zkoumání si polovina ruských mluvčích i Estonci myslí, že etnost vztah mezi etniky zůstala od sovětské doby na stejné úrovni. Skoro třetina Estonci se dokonce domnívá, že se jejich vztahy s ruskými mluvčími staly méně přátelské.²⁰¹

Státní politika podporující integraci a proces se objevila až koncem devadesátých let, tedy poměrně pozdě. Integrace byla chápána jako důležitá otázka, ale oficiální motto občanství nemělo být nikomu nuceno, vedle k pasivitě.²⁰² Do té doby převládal názor, který byl pevně svázaný s liberálním chápáním státu a občanství, každý má být zodpovědný sám za sebe a tedy i za to, jestli si o občanství zažádá nebo ne. Proto také stát nepodporoval snahy o integraci menšin, protože takové rozhodnutí bylo ponecháno na každém jednotlivci zvlášť. Koncem devadesátých let se ale začala situace stávat neudržitelnou a bylo na estonské vládě, aby se pokusila nalézt řešení a dohnat, co zameškala.²⁰³ Rein Taagepera ve své práci ze začátku 90. let říká, že je škoda, že si Estonci nenašli čas pracovat s imigranty.²⁰⁴ Nezdá se, že koncem 90. by byla situace jiná. Také proto potom hlijí občanské komunity oddělené a ruskojazyčné menšiny chybí informovanost o dění ve státě. Sama si potom hledá informace jinde.

Na roky 2000 až 2007 byl vládou odsouhlasen státní integrační program, který měl sloužit jako rámec pro zavádění vládní politiky integrace do praxe.²⁰⁵ Prioritami programu bylo propagovat estonské občanství²⁰⁶ mezi lidmi bez státní příslušnosti a využívat estonský jazyk. Peníze šly hlavně na vzdělání dětí, výuku estonštiny pro dospělé a na kurzy pro učitele. Celkem výuka estonštiny spolykala více než 60% z finančních prostředků v Integračním programu.²⁰⁷ Bohužel, integrační programy zatím moc úspěšné nebyly a to i přesto, že se do nich investují poměrně značné finanční prostředky.²⁰⁸ V celkových statistikách je sice po roce 2002 viditelný nárůst naturalizovaných občanů, ale spojovala bych ho spíše se vstupem

²⁰⁰ Estonia.eu: Official Gateway to Estonia í

²⁰¹ Poleshchuk, V., Semjonov, A.: *Interethnic relations and unequal treatment in Estonia í*, str. 35.

²⁰² Danjoux, O.: *L'État c'est pas moi í*, 2002, str. 251

²⁰³ Jedním z důvodů, proč se začalo s organizací integračního programu, byl také tlak EU. Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation í* str. 79.

²⁰⁴ Taagepera, R.: *Ethnic relations in Estonia, 1991, í* str. 125.

²⁰⁵ *State Programme šIntegration in Estonian Society 2000-2007õ*, Schváleno estonskou vládou 14. 3. 2000. Dostupné z http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/state_programme111.pdf. Přístup 31. 12. 2010.

²⁰⁶ Rozdělení občanů a lidí bez státní příslušnosti podle regionů v Estonsku. Viz příloha č. 1.

²⁰⁷ Vycházím z výpočtů rozpočtu pro roky 2000-2003. *The State Programme šIntegration in Estonian Society 2000-2007õ Executive Summary*. http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/sip_summary111.pdf. Přístup 31. 12. 2010.

²⁰⁸ Jenom za roky 2000-2003 mělo jít na Integrační program 225 mil. estonských korun. *The State Programme šIntegration in Estonian Society 2000-2007õ Executive Summary í*

ra ním programem. Práv spojení vlády se vstupem estonského občanství jsou ve většině případů spíše ekonomické a praktické než integrační.²⁰⁹

Hlavní cíle integračního programu samy o sobě vypovídají o tom, jak si Estonci představují svůj vlastní stát. Podle mého názoru se cíle programu z velké části shodují s představou většiny Estonců o tom, jak by integrace měla vypadat. Z estonského pohledu je jedním z pilířů integrace ruskojazyčných imigrantů estonské občanství, které představuje garanci loajality Estonské republice.²¹⁰ Získání občanství je také chápáno jako určitě uznání estonského výkladu dějin, tedy toho, že sovětské období bylo okupací. Navíc přijetím občanství vláda akceptuje právo na existenci Estonska jako nezávislého státu. Druhým pilířem je znalost estonského jazyka, protože jazyk je pro Estonce hlavním stavebním kamenem jejich kulturní identity.²¹¹ Estonská vláda se snaží vrátit estončinu pozici jediného státního jazyka v estonském národním státě. To ale vzhledem k tomu, jakým tempem integrace probíhá, nebude brzy, jestli k tomu někdy vůbec dojde. Integrační program se také snaží o to, aby se cizinci pomocí estonského jazyka seznámili s estonskou kulturou a díky tomu se k zemi více připojili.

V Estonsku nepředpokládá se, aby byl jako například ve Finsku, zaveden druhý oficiální jazyk. Estonci nejsou příliš ochotní si rusky mluvící pustit škrtnout, tedy nechat je integrovat. Zásadní je postoj k sovětské okupaci, za jejíž důsledky jsou imigranti považováni. Jsou zde ale i historické důvody svázané s estonskou národní povahou. Uzavření se do vlastní komunity je v podstatě způsob, jakými se estonská kultura udržela až dodnes a nenechala se asimilovat německou nebo ruskou. Estonci se navíc často vidí jako příslušníci jiné civilizace s velmi odlišnou mentalitou, než jakou mají rusky mluvící.²¹²

Z těchto důvodů nepanuje v estonské společnosti pro integraci ruskojazyčné menšiny velké nadšení. Estonci chápou Estonsko jako svůj národní stát a nejsou většinou ochotní část své země švabovat okupantům. Estonci jsou si v otázce integrace jistí, že jsou to rusky mluvící, kdo se musí adaptovat, protože oni přicházejí do cizí země.²¹³ Z tohoto pohledu by rusky mluvící měli přijmout estonské občanství a naučit se jazyk. Tím potvrdí svou loajalitu k nezávislému Estonsku.

²⁰⁹ Počet naturalizovaných osob viz příloha 5.

²¹⁰ Sarv, M.: *Integration by Reframing Legislation: Implementation I*, str. 87.

²¹¹ Více o významu estonského jazyka pro Estonce viz bod 2.1.1.

²¹² Duvold, K.: *From Homo Sovieticus to Balts: Colonisers, migrant workers or a new diaspora? I*, str. 251.

²¹³ Daatland, Ch., C., Svege, H. P.: *The Russian-speakers in Estonia I*, str. 263.

4.2.2. Pohled ruskojazyčné menšiny

Podle rusky mluvících je integrace, jak ji chápou Estonci, asimilací.²¹⁴ Mají pocit, že je po nich pofladováno, aby se vzdali svého jazyka, přijali estonskou kulturu a estonský výklad d jin. To by také fakticky znamenalo přijat roli okupant . Zajímavé je, že ob komunity se nyní paradoxně obávají stejného ztráty svého jazyka a tím i identity.

Jak se ukázalo v posledních dvaceti letech, estonská kultura nemá takovou p itaflivost, aby se jí poda ilo vst ebat 400 000 lidí, tedy skoro polovinu celého estonského národa. Je sice pravda, že ve smí-ených rusko-estonských manželstvích ze sovs tské doby přijímaly d ti ast ji národnosti estonskou.²¹⁵ To znamená, že estonská kultura svou p itaflivost má i pro takto velký národ. V dne-ní době naopak tlak na ruskou men-inu způsobuje, že se ím dál více p imyká ke své etnicit e a uzavírá se do sebe. V-e komplikuje fakt, že ruskojazy ná komunita jako celek nemá p íli-zájem o to, co se d je v Estonsku.²¹⁶

P estofe by se rusky mluvící v-eobecn rádi integrovali, tak jsou rozd leni v tom, jak moc se chtějí integrovat.²¹⁷ Jak je vid t v p ípad ob anství, ruskojazy ní by byli rádi ob any Estonska, ale jifl nejsou ochotní pro to mnoho ud lat. Stejně je to s jazykem ó v t-ina rusky mluvících souhlasí, že se musí nau it estonsky, ale po vrcholu náv-t vnosti jazykových kurz v roce 1992 se po et student snifluje.²¹⁸ Stejný postoj jsem zaznamenala i b hem svých rozhovor . V t-ina dotázaných odpov d la, že by ob anství rádi m li, ale nemohou se nau it jazyk nebo nemají as chodit na kurzy.²¹⁹ Není tedy vlastně jejich chyba, že ob anství nemají.

Co se tedy týká ob anství jako integra ního faktoru, tak pro v t-inu ruskojazy ných je p íjetí ob anství jen oficiálním cvi ením. Rozhodně není demonstrací lojality, kterou by si Estonci p edstavovali.²²⁰ Podle mnohých lidí bez státní p íslu-nosti, je estonskou povinností jim ob anství garantovat, protofže podle jejich názoru ufl je sama fládost o ob anství

²¹⁴ O 3. 6. 2006. Dostupný z www: <http://www.moles.ee/06/Jun/02/6-1.php>.

P ístup 1. 1. 2011

²¹⁵ Duvold, K.: *From Homo Sovieticus to Balts: Colonisers, migrant workers or a new diaspora?* í , str. 245.

²¹⁶ Danjoux, O.: *L'etat c'est pas moi í* , str. 240.

²¹⁷ Daatland, Ch., C., Svege, H. P.: *The Russian-speakers in Estonia í* , str. 263.

²¹⁸ Pettai, V.: *Estonia's Controversial Language Policies*, Transition, 29 Oct 1996 v Daatland, Ch., C., Svege, H. P.: *The Russian-speakers in Estonia í* , str. 263.

²¹⁹ *Rozhovory s rusky mluvícími v Estonsku. Únor 2010.* Z 12 lidí bez státní p íslu-nosti jedna osoba odpov d la, že o ob anství jifl zafládala. Z jedenácti zbylých by v t-ina ob anství v p ípad šnulové varianty o cht la, kdyby si mohla ponechat sou asná privilegia. Pouze 2 by estonské ob anství odmítli, ale z íst praktických d vod ó aby nemuseli do armády.

²²⁰ Haabsaar, E., Kirch, A.: *Influence of the Russian on the Integration of Russians in Estonia: Historical Retrospection and Current Trends*, in: Aksel Kirch (Ed.), *The Integration of Non-Estonians into Estonian Society. History, Problems and Trends*, 1997, str. 83.

názor na estonský přístup k občanství. Podle průzkumu označilo politiku občanství pouze 6% dotazovaných Estonců, ale 70% mezi ruskými mluvčích obyvatel Estonska.²²²

Situace je rozdílná regionálně. Pokud žijí ruskými mluvčí v oblastech, kde jsou v jasné menšině, integrují se mnohem snáze. Nejméně se integruje populace na severovýchodě, kde má většinu.²²³ V této oblasti Estonci nemají nic jiného než mluvit rusky, aby se domluvili. Ruskojazyční se v většině vidí jako loajální obyvatelé Estonska a to bez ohledu na to, jakým jazykem mluví a jestli mají estonské občanství.²²⁴ O loajalitu vypovídá i statistika provedená v Tallinnu, podle které se většina lidí bez státní příslušnosti cítí v Estonsku jako doma. Pouze 9% dotázaných řekl, že mají pocit, že do této země nepatří.²²⁵

Estonské snahy o integraci komplikuje Rusko, protože politici z Ruské federace nemají zájem o větší zapojení ruské menšiny do estonské společnosti.²²⁶ Příkladem může být možnost cestovat do Ruska bez víz, kterou získali lidé bez státní příslušnosti v roce 2006. Tato možnost jasně dává výhodu lidem bez státní příslušnosti a mnozí ruskojazyční estonští občané nyní litují svého rozhodnutí estonské občanství nepřijmout.²²⁷ Na druhou stranu ale Rusko není tak atraktivní, aby pro místní Rusy znamenalo zajímavou alternativou k životu v Estonsku. Vzhledem ke svým vlastním cestám do Ruska si to lidé uvědomují a mohou srovnávat.²²⁸

Ze vzniklé situace v Estonsku by neměli být viníci pouze imigranti. Až do konce osmdesátých let byli především oni, kteří Sověti osvobodili Estonsko a pomohli Estoncům překonat zlost, že byli jim tato malá země měla být vděčná. Estonská nebyla potěšena.

²²¹ *Rozhovory s ruskými mluvčími v Estonsku. Únor 2010.* Dva dotázaní mi řekli, že si myslí, že protofe platí daně, pracují pro dobrou zemi a jsou loajálními občany Estonska, občanství si zaloufí. Zkoušky v většině respondentů považuje za ponižující.

²²² Kruusvall, J. *Integration inhibiting attitudes and development options for ethnic relations.* v Hallik, K. *Integration of Estonian Society. Monitoring 2002.* Tallinn: Of International and Social Studies and Integration Foundation, 2002. Dostupné z WWW: <<http://old.meis.ee/book.php?ID=101>>. Přístup 6. 1. 2011.

²²³ Daatland, Ch., C., Svege, H. P.: *The Russian-speakers in Estonia* 1, str. 272.

²²⁴ *Rozhovory s ruskými mluvčími v Estonsku. Únor 2010.* Pouze dva z dotázaných se o estonské společnosti nevyjadřovali licho, i když to nebylo přímo nepřátelsky. Zbýlých 17 respondentů bylo možné na základě rozhovoru považovat za loajální.

²²⁵ Vetik, R. *About formation of a common foundation in Legal political Integration* 1. Více viz příloha 1. 15.

²²⁶ Danjoux, O.: *L'etat c'est pas moi* 1, str. 32. Danjoux sledoval ruskou zahraniční politiku v 90. letech a domnívá se, že ruská zahraniční politika má za cíl integraci bránit. Podle mého názoru ani po roce 2000 se situace nezlepila, právě naopak.

²²⁷ *Rozhovory s ruskými mluvčími v Estonsku. Únor 2010.* Podle jedné z dotázaných, by se její kamarádi s estonským občanstvím raději neměli fládnout, aby mohli snáze cestovat do Ruska.

²²⁸ *Rozhovory s ruskými mluvčími v Estonsku. Únor 2010.* Jeden z mých respondentů odpověděl, že má v Rusku příbuzné a vidí, že je tam situace horší. Nikdo z dotázaných netvrdil, že v Rusku by mu bylo lépe.

sky mluvících se s ní nem fle srovnat dodnes. Musí se
1 je schopná tento krok ud lat.²²⁹

Obecn v t-ina Estonc i rusky mluvících obyvatel považuje politiku integrace, která byla založena hlavn na vyu ování eston-tiny, za neúsp ch.²³⁰ S tímto souhlasím i já, proto fle p estofle k n kterým pozitivním zm nám od sov tských dob samoz ejm do-lo, v integraci nejsou velké zm ny k lep-ímu zatím viditelné. Znalost eston-tiny mezi mladými lidmi, jako jediný integra ní faktor, rozhodn nesta í.

4.3. Jazyková otázka

Jazyková otázka je pro lidi bez státní p íslu-nosti zásadní. V t-ina ruskojazy ných lidí má totiž zku-enosti spí- s diskriminací na základ ru-tiny a etnického p vodu, ne fl na základ ob anství.²³¹ P esto jsou oba problémy svázané. P í s ítání lidu v roce 2000 uvedlo jako sv j druhý jazyk eston-tinu 57% Rus s estonským ob anstvím, ale pouze 30% Rus bez státní p íslu-nosti.²³² To odpovídá i statistikám, podle kterých 61% lidí bez státní p íslu-nosti nem fle získat estonské ob anství, proto fle neumí jazyk.²³³ V kařdodenním řivot si ale lidé se svojí úrovní znalosti vysta í, proto fle v t-inu (asto v-echny) p átele mají mezi rusky mluvícími a pracovní kolektivy jsou i dnes rozd lené podle jazyka.

Co se týká jazykových znalostí, tak u mladých lidí je situace lep-í, proto fle se eston-tina vyu uje na -kolách. P esto asto záleří na konkrétní -kole, jaká úrove výuky jazyka v ní je. Nejníř znalost jazyka je u starých lidí, kte í se jíl estonsky u it necht jí a mají pocit, fle to nepot ebují. P í svých rozhovorech s lidmi bez státní p íslu-nosti jsem mluvila také se dv ma d chodkyn mi.²³⁴ Ob anství pro n nehrálo významn j-í roli, d leflité pro n byly íst praktické problémy, jako je léka ská pé e a nárok na d chod. Dokud s nimi doktor mluví rusky, nemají d vod se jazyk u it, proto fle vnou ata v ostatních p ípadech pom flou, s ím je t eba.

²²⁹ Toho si v-ímnul Taagepera jíl na za átku 90. let a zdá se, fle mnozí tento krok neud lali dodnes. Taagepera, R.: *Ethnic relations in Estonia, 1991 í* , str. 124.

²³⁰ *Monthly Review: November 2007, The political Scene*, The Economist, str. 10. P ístupné v internetové databázi EBSCO. P ístup 14. 10. 2010.

²³¹ *Rozhovory s rusky mluvícími v Estonsku. Únor 2010*. Více ne fl polovina respondent m la takovou zku-enost.

²³² *2000 Population and Housing Census II í* str. 198-200. Výsledky se shodují s mými rozhovry. 1/3 dotázaných odpov d la, fle estonsky umí tak, aby ud lal zkou-ky z jazyka. Mladí lidé eston-tinu um lí. *Rozhovory s rusky mluvícími v Estonsku. Únor 2010*.

²³³ Vetik, R. *About formation of a common foundation in Legal political Integration í* . Více viz p íloha . 15.

²³⁴ *Rozhovory s rusky mluvícími v Estonsku. Únor 2010*. Byly to d chodkyn z Tartu, jejich v k byl 78 a 69 let.

jazyk pot eba pro zam stnání. Nejsloflit j-í je situace chod zem , kde je asto více nefl 80% obyvatel m sta rusky mluvících a lidé prakticky nemají -anci eston-tinu vyufflít. Bez -ance aktivn jazyk ufflívát se tak snifluje mofflnost uchovat si znalost jazyka získanou v jazykových kurzech.

Podle *jazykového zákona*²³⁵ m fle stát stanovovat jazykové pofladavky nejen ve státní sfé e, ale i v soukromé sfé e, pokud je to v obecném zájmu. V soukromé sfé e jsou pofladavky zavedené nap íklad v lékárnách, v obchodu a slufbách nebo v m stské hromadné doprav . V t-ina dotázaných v rozhovorech uvedla, fle eston-tinu nepot ebují. Kdyby ji pot ebovali v práci, tak by se ji museli nau it.²³⁶ To ukazuje na problematiku jazykové politiky, protofle na jednu stranu je p íli-mírná, takfle lidí nenutí, aby se jazyk nau íli. Na druhou stranu je ale jakákoliv snaha zp ísnit podmínky pro znalost jazyka chápána jako diskriminace.

Dobrý p íkladem je Jazyková komise, která vznikla na kontrolu jazykových znalostí v profesích, které je podle zákona vyfladují. Existuje mnoho p ípad lidí, kte í sice zkou-ku na pofladované úrovni jazyka mají, ale protofle estonsky nemluví, jazyk zapomínají. P í kontrole jsou tito lidé vyzváni, aby si zkou-ku ud lali znovu, nebo budou propu-t ni. Velmi sloflitá je situace hlavn v ruskojazy ném -kolství, ve kterém musí mít zkou-ku z eston-tiny i u ítelé u ící ru-tinu. Pokud znalost jazyka neprokáflou, mohou být propu-t ni.²³⁷ innost komise je ruskojazy nými obyvateli vnímána jako -íkana (jak jsem si mohla ov ít i b hem rozhovor), ale etni tí Estonci ji považují za pot ebnou pro zachování eston-tiny a dodrflování zákon .

Na této situaci nem fle p íjetí nebo nep íjetí estonského ob anství nic zm nit. Znalost eston-tiny pro zkou-ku ze státního jazyka není vyfladována na vysoké úrovni. Pofladovaná úrove je taková, aby se mohl lov k domluvit na nejnutn j-ích v cech. P íjetí estonského ob anství nezaru í znalost jazyka. Navíc podle vý-e uvedených ísel, pouze necelých 60% ruskojazy ných estonských ob an uvedlo eston-tinu jako druhý jazyk, cofl není velký integra ní úsp ch.

P íjetí ob anství tak asto nemá se znalostí státního jazyka nic společného ó mnoho lidí získalo ob anství bez jazykových zkou-ek (mlad-í patnácti let, lidé zaregistrovaní do Kongresu) nebo ho získali narozením jako p íslu-níci p edvále né men-iny. Pro mnoho lidí se

²³⁵ *Keeleseadus* (Jazykový zákon), RT I, 1995, 23, 334. Dostupný na WWW: <https://www.riigiteataja.ee/akt/28746>. P ístup 15. 12. 2010.

²³⁶ *Rozhovory s rusky mluvícími v Estonsku. Únor 2010.*

²³⁷ Jeden z takových p ípad je popsán nap íklad zde: *Poor knowledge of Estonian made 18 teachers resign*, 20. 11. 2008. Dostupné na WWW: <http://www.balticbusinessnews.com/?PublicationId=cdadd824-b5ce-4d11-9da0-d7cc3ab3099a>. P ístup 5. 1. 2011.

k. Jazyková otázka je otázka více svázaná obecně, protože pro lidi mnohem dlejší je otázka o občanství, která je abstraktní a mnoho konkrétních výhod nepřináší. Například jeden z mých respondentů uvedl, že stále bylo něco dlejšího na něm než občanství a teď už si bez něj zvyklá říkat a nepředstavuje to pro ni problém.²³⁸

Pokud se lidé rozhodnou o občanství zafixovat, tak už pro ně v této jazykové zkoušce není problém. Svědčí o tom úspěšnost u nejnižšího stupni zkoušky z estonštiny. V letech 2002 a 2003 ji úspěšně složilo 74%, respektive 77% těch, kdo se ke zkoušce přihlásili.²³⁹

Jestliže část imigrantů nemá snahu učít se estonsky, tak na druhou stranu mnoho ruskojazyčných rodičů dává děti do estonských škol a kolejí, aby mohl v této zemi uplatnit a integrovaly se do v této společnosti. Příkladem může být i široce diskutovaná školská reforma, podle které by na druhém stupni ruskojazyčných škol mohl být ten, který předtím využívaly v estonštině. Přestože si v této ruský mluvících rodičů myslí, že školy nejsou na přechod době připraveny, tak souhlasí s tím, že pro estonskou společnost a stát je tato změna potřebná.²⁴⁰ To je podle mého názoru dobrý příslib do budoucna.

4.4. Ekonomická situace

Ekonomická situace ruský mluvících a etnických Estonců je odlišná. Důvodem je kombinace mnoha faktorů, z nichž občanství není nejdlejší. To poznává i velká většina samotných ruský mluvících, podle kterých je důvodem k diskriminaci na trhu práce v této etnicita a neznalost jazyka.²⁴¹

V estonské legislativě nejsou diskriminace opatření proti lidem bez státní příslušnosti ani proti ruský mluvícím. Jsou ale zaměstnání, hlavně ve státní správě, policii a armádě, která mohou vykonávat pouze estonští občané. Lidé bez státní příslušnosti tak nemohou pracovat například jako státní úředníci a úředníci v místní správě, ale mohou být zaměstnání pro

²³⁸ *Rozhovory s ruský mluvícími v Estonsku. Únor 2010.*

²³⁹ Do výsledků jsou započítáni všichni, kdo test v daném roce dělali, tedy i děti na školách a flákající o zaměstnání ve veřejné správě. Poleščuk, V.: *Non-citizens in Estonia I*, str. 38-9.

²⁴⁰ Ministry of Education and Research, *Transition to Estonian-medium education*. Výzkum probíhající v roce 2008. Dostupné z <http://www.hm.ee/index.php?148688>. Přístup 1. 1. 2011.

²⁴¹ A. Saar. *Rahvussuhted ja integratsioonipoliitika väljakutsed pärast pronksõduri kriisi* (Mezi-etnické vztahy a integrace výzva po Bronzové noci), 2007, Tallinn, str. 12. Dostupné na WWW: www.eri.ee/index.php?doc_id=206. Přístup 5. 1. 2011. Studie byla vydána až po krizi v dubnu 2007 (data jsou z června/července 2007), ale statistiku týkající se vnímání korupce a zvýhodnění druhé národnosti podle mého názoru události zásadním způsobem nezměnila. Více viz příloha 20. Data z průzkumu se shodují s mými rozhovory.

také jsou platná jazyková omezení, podle kterých musí
často dvou forem šdiskriminaceů by se ale neobe-el
fládný fungující stát a p íjímají je v-echny zem sv ta.

Rozd lení národností podle profesí je v n kterých p ípadech stále je-t d dictvím
sov tského systému. Na za átku devadesátých let byli rusky mluvící více zastoupení mezi
inženýry, pr myslovými manaflery a d lníky.²⁴³ V t-ina imigrant pracovala v odv tvích
t flkého pr myslu, která byla b hem transformace nejh e postiflena. Sou asným problémem
je spí-nefl etnická diskriminace nutnost rekvalifikace a pot eba vytvá et nová pracovní místa.
Je v-ak t eba ochota adaptovat se na nové ekonomické podmínky a p izp sobit se novému
po ádku. Pro mnohé je to t flké potom, co pracovali v odv tví, které bylo považováno za pilí
hospodá ství, a ve kterém byly jedny z nejvy-ích plat .

Nep ímá diskriminace ale existuje, jak dokazují data ze studie zabývající se nerovnostmi
v p íjmech mezi rusky mluvícími a Estonci. Podle ní do nejvy-í platové skupiny spadá 22%
Estonc , ale jen 16% rusky mluvících. V Tallinnu je situace je-t výrazn j-í ó v nejvy-í
platové skupin je dokonce 39% Estonc , ale jen 22% rusky mluvících.²⁴⁴

V hlavním m st bylo pracovních míst vldy nejvíce. M sto je ekonomickým motorem
celého Estonska s výrazn vy-ími platy a flivotní úrovní nefl ve zbytku zem . I zde ale mají
lidé bez státní p íslu-nosti nízké zastoupení na vedoucích postech a také h e nefl Estonci
hodnotí svou vlastní ekonomickou situaci.²⁴⁵ Nejedná se jen o sebehodnocení, protofle i na
základ celkových statistik mají Estonci vy-í plat nefl ruskojazy ní.²⁴⁶

ekla bych, fle vý-e uvedené výsledky souvisí s pasivitou této skupiny obyvatelstva a
nejen s p ímou i nep ímou diskriminací. Naturalizovaní ob ané umí obecn lépe estonsky, a
proto je pro n snaz-í získat lep-í pracovní pozice. Jsou to ast ji lidé, kte í jsou aktivní, cofl
dokázali nap íklad tím, fle získali ob anství vlastním p i in ím.

Ekonomický status obyvatelstva je svázaný také s regionem, ve kterém lidé flíjí. Zvlá-t
na severovýchod je problém se strukturální nezam stnaností. Severovýchodní Ida-Virumaa

²⁴² Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia í* , str. 38

²⁴³ Taagepera, R.: *Ethnic relations in Estonia, 1991 í* , str. 123-4

²⁴⁴ Poleshchuk, V.: *Chance to Survive. Minority Rights in Estonia and Latvia*. Moscow-Paris-Tallinn, 2009, str. 103. Zasláno na fládost autorem. Více viz p íloha . 17.

²⁴⁵ Pouze 11% lidí bez státní p íslu-nosti pracuje na vedoucích postech. Na stejné pozici pracuje 26% ob an Estonska, kte í získali ob anství narozením. Tuto statistiku není mofné vysv tlit neznalostí jazyka, protofle celých 32% naturalizovaných estonských ob an pracuje na manaflerských postech. Klara Hallik (ed.) *Integration of Estonian Society*. Monitoring 2002, Tallinn: Institute of International and Social Studies and Integration Foundatin, 2002, str. 20. Více viz p íloha . 16.

²⁴⁶ Estonci m li v roce 2007 pr m rný ro ní plat 103 872 EEK, zatímco ostatní národnosti pouze 87 798 EEK. Poleshchuk, V.: *Chance to Survive. Minority Rights in Estonia and Latvia í* , str. 111.

ním platem.²⁴⁷ Tato oblast je na tom v rámci Estonska
mu vedla sov tská preference oblasti, respektive
preference t flkého pr myslu. T flký pr mysl byl d lefitý celosvazov , ale pro malou
samostatnou republiku je p edimenzovaný. Dopadly na n j velmi t flko trfní reformy, cofl
vedlo k tomu, fle je velká ást místních bez práce nebo nemá –anci nalézt tak dob e placenou
pracovní pozici jaké jsou nap íklad v Tallinnu.

Nezam stnanost je mezi lidmi bez státní p íslu-nosti výrazn vy—í nefl u lidí s estonským
ob anstvím. Pokud toto tvrzení p evedeme na ísla, tak mezi estonskými ob any byla
nezam stnanost v roce 2000 na 7%, ale mezi lidmi bez státní p íslu-nosti to bylo ufl 13,5%.²⁴⁸

ist z etnického hlediska byla podle statistik z roku 2004 nezam stnanost 11% mezi Estonci
a 19% mezi Rusy. Rusky mluvící jsou také více zastoupeni mezi nezam stnanými ve v-ech
kategoriích, hlavn u lidí s vy—ím vzd láním.²⁴⁹

Ve státní správ koresponduje procento men-in s jejich podílem mezi estonskými
ob any.²⁵⁰ Na druhou stranu je ale pravda, fle mezi vysokými ú edníky jsou
podreprezentováni, jak je vid t nap íklad na slofení estonské vlády.²⁵¹

Zajímavá je statistika etnického p vodu lidí odsouzených do v zení. V roce 2003 bylo
v estonských v zeních 60% usv d ených zlo inc jiného nefl estonského p vodu. Celkem
bylo ve v zeních 51% v z s estonským ob anstvím a 43,5% s bez státní p íslu-nosti.²⁵²

4.4.1. Vlastnictví majetku

Privatiza ní zákony nem ly být diskrimina ní k lidem bez estonského ob anství, ani
k lidem bez státní p íslu-nosti. Ur itá privilegia pro estonské ob any ale vyplývají jifl ze
samotného charakteru Estonské republiky. Jelikofl se jedná o stát, který svou legitimitu
odvozuje od mezivále né republiky, tak nap íklad v restitucích nemohou imigranti získat
fládný majetek. Na body pro zisk privatiza ních kupon v-ak m li nárok v-ichni, kdo

²⁴⁷ O 5 euro ni fl-í plat ufl má jen zem d lská Valgamaa. *Eesti statistika*. Dostupné z www.stat.ee. P ístup 5. 1. 2011. Statistika s p íjmy v jednotlivých regionech viz p íloha . 18.

²⁴⁸ *Eesti statistika*. Dostupné z www.stat.ee. P ístup 5. 1. 2011. Dal-í statistická data viz p íloha . 19.

²⁴⁹ Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia* í , str. 39.

²⁵⁰ Tamtéfl, str. 28.

²⁵¹ Poslední vláda je ist enticky estonská.

²⁵² *Estonian Prison System Yearbook*, Tallinn: Ministry of Justice, 2003, str. 19-20. Dostupné z WWW:
<http://www.vangla.ee/43684>. P ístup 5. 1. 2011.

dy i imigranti. Paradoxně ale byli při privatizaci
i.²⁵³

Podle estonských zákonů zajišťujících bezpečnost státu nemohou lidé bez státní příslušnosti vlastnit půdu v blízkosti státní hranice a na nejmenších ostrovech. Tato pravidla jsou n kterými nestátními organizacemi považována za diskriminaci, ale z pohledu estonské bezpečnosti mají svá opodstatnění. Komplikace nastávají hlavně v případě Narvy a Narvy-Jõesuu. Jedná se o pohraniční města sahající až k ruské hranici a v nich kterých případech to brání tomu, aby lidé bez státní příslušnosti vlastnili byty ve městech.²⁵⁴

S ESSR souvisí i bytová situace. Například v Tallinnu rusky mluvící sice bydlí v relativně nových budovách (sídliště postavená za sovětské éry), ale rozměr bytu je menší, než v případě Estonců, kteří žijí v rodinných domech.²⁵⁵ Dříve byla možnost získat byt pro Estonce menší než v případě imigrantů. Estonská nevýhoda se dnes obrátila ve výhodu. Za dob Sovětského svazu byla místa do velkých průmyslových podniků často nabízena pouze v Rusku. Nabídku práce doprovázela nabídka bydlení, zatímco místní museli čekat na byty roky.²⁵⁶

4.5. Sociální status

Rusky mluvící populace v Estonsku je sama o sobě velmi fragmentovaná a další dělení na obyvatele Estonska a ostatní skupiny situaci ještě komplikuje. Ruskojazyčná menšina se v tinou cítí jako jedna skupina a jestli její členové mají nebo nemají občanství, nehraje výraznou roli. V rozhovorech lidé vyzvedávali multikulturnost ruskojazyčné společnosti, ve které se neptá na občanství a nesoudí podle národnosti.²⁵⁷ Snaha udržet ruskojazyčnou komunitu alespoň jako zdánlivý celek je také důvodem, proč Rusové ani Ukrajinci zatím nepožádali o kulturní autonomii. Podle *zákona o kulturní autonomii* je totiž jenom národnostní menšiny pouze obyvatelé Estonska.

Lidé bez státní příslušnosti nemají žádný zvláštní status a absence občanství pro ně není sociálním handicapem. Podle průzkumu z roku 2002, 55% lidí bez státní příslušnosti eklo, že

²⁵³ Více viz bod 3.5.5. týkající se ústavní dohody.

²⁵⁴ Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia* í , str. 41-2.

²⁵⁵ Poleshchuk, V.: *Chance to Survive. Minority Rights in Estonia and Latvia* í , str. 115.

²⁵⁶ Taagepera, R.: *Ethnic relations in Estonia* í , str. 124.

²⁵⁷ *Rozhovory s rusky mluvícími v Estonsku. Únor 2010.* Příkladem je případ Jevgenij z Kohtla-Järve nebo Ljudnily, Ukrajinky žijící na estonském venkově, kde vlastní kemp. Schází se u ní přátelé, kteří tvoří mozaiku národností z celého Sovětského svazu, o někteří z nich mají ruské občanství, jiní jsou bez státní příslušnosti. Na příkladu svých přátel se snažila dokázat, jak může společnost dobře fungovat, pokud je tolerantní. Jak podle Jevgenije, tak podle Ljudnily, by se Estonsko mělo z ruskojazyčných vzít příklad.

život v Estonsku. Skoro 1/5 dotázaných ekla, že by
lný uflitek.²⁵⁸ Proto se rozhodn nedá íci, že by tyto
lidé byli jakkoliv ze společností vytlačováni. Při rozhovorech dokonce někteří respondenti
nevědí, jaké mají jejich známí občanství, protože to není obvyklé téma hovoru.²⁵⁹ Není to
důležitá informace a je to chápáno jako osobní věc každého jednotlivce.

Jedním z mála typických rysů lidí bez státní příslušnosti je jejich pasivita. Této skupině
z velké části nevadí fakt, že nemohou volit v parlamentních volbách.²⁶⁰ Pouze pro 39% lidí
bez státní příslušnosti bylo občanství důležitě pro získání volebního práva u voleb do
Riigikogu a pro 33% byla důležitá možnost být zvolen do místní samosprávy. Estonští občané
jiného než estonského původu jsou o něco aktivnější v jejich případě byla tato otázka o něco
výšší.²⁶¹

Většina lidí bez státní příslušnosti si sice přejí občanství získat, ale dokud jim jejich status
nebrání v normálním životě, nechávají řešení situace do chvíle, kdy bude problém akutní. Pro
estonský případ je důležitě, že lidé bez státní příslušnosti mají stejný přístup k sociálním
benefitům jako estonští občané. To jim zaručuje normální život ve státě. Vzhledem k politické
pasivitě této skupiny obyvatel, není volební právo do *Riigikogu* dostatečným stimulem pro
získání občanství.

Většina lidí bez státní příslušnosti (61%) považuje jazykové zkoušky a zkoušku ze
znalosti ústavy a *zákonu o občanství* za poníflující.²⁶² Stejně se vyjadřovali i moji respondenti.
Jedna účastnice rozhovoru měla podle vlastních slov dokonce kvůli zkoušce psychické
problémy, a proto se rozhodla raději flít bez občanství. Mnozí nepřijali občanství z
princiálních důvodů, protože mají pocit, že na občanství mají morální právo a proces fládosti
skládání zkoušek jim připadá jako úkání.²⁶³

Tomu odpovídá i vztahlovka bez státní příslušnosti k estonským zákonům. Podle
průzkumu provedeného v Tallinnu, měli lidé bez státní příslušnosti spíše pozitivní vztah jen
k jednomu ze zákonů, které se vztahují k jejich statusu a to k *zákonu o místních volbách*.²⁶⁴
Kritický vztah k státnímu aparátu se projevuje jejich skeptickým přístupem ke státní moci a

²⁵⁸ Vetik, R. *About formation of a common foundation in Legal political Integration*. í Viz příloha . 15.

²⁵⁹ *Rozhovory s ruskými mluvícími v Estonsku*. Únor 2010.

²⁶⁰ *Rozhovory s ruskými mluvícími v Estonsku*. Únor 2010. Většina dotázaných uvedla, že jediným rozdílem oproti
občanství je možnost volit do *Riigikogu*. To je ale právo, které jim nechybí a bez kterého se obejdou.

²⁶¹ Vetik, R. *About formation of a common foundation in Legal political Integration* í viz příloha . 9.

²⁶² Tamtéž 15.

²⁶³ *Rozhovory s ruskými mluvícími v Estonsku*. Únor 2010.

²⁶⁴ Hallik, K.: *Multiple citizenship and self-determination in Estonian Society* í str. 23. Viz příloha . 10.

obecný. To uzavírá uzavřený kruh, kdy lidé jsou systémem, ale nemají sílu ani rozhodnutí ho změnit zevnitř.

4.5.1. „Výhody“ pro lidi bez státní příslušnosti

Někdy se zapomíná, že lidé bez státní příslušnosti jen nejsou utlačovanou skupinou bez lidských práv, jak jsou někdy vykreslováni, ale mají dokonce výhody oproti estonským občanům.

Mladí muži bez státní příslušnosti nemají povinnost jít do armády (v Estonsku je stále všeobecná branná povinnost), což je pro ně velmi atraktivní. Dokonce 8% dotazovaných bez státní příslušnosti dokonce nemá estonské občanství, protože se chtějí vyhnout vojenské službě v Estonsku.²⁶⁵ Velmi podobný přístup měli i mí respondenti. Jeden z nich, plynule estonsky mluvící student Tallinské univerzity, nechtěl občanství právě kvůli tomu, aby se vojenské službě vyhnul. Druhý žádal estonské občanství, ale zařádkoval se jako starší, aby měl jistotu, že se armádě vyhne. Poslední případ byl spíše úsměvný. Mladý ruský občan, ale získal estonské. Jednalo se o Rusa z Narvy studujícího na Tartuské univerzitě. Občanství žádal, protože jako reprezentant Estonska měl v této ústavě se matematické olympiády. Podle svých slov, kdyby v době, že bude muset do armády, tak by si to rozmyslel. V době tohoto rozhovoru hledal možnost, jak se vojně vyhnout.²⁶⁶

Lidé bez státní příslušnosti nepotřebují od roku 2006 na cestu do Ruska víza. To jim usnadňuje život, protože velká část imigrantů má v Rusku příbuzné. Estonští občané jako občané Evropské unie víza potřebovávají a ruští občané zase potřebovávají víza do Evropské unie, případně zde musí mít trvalý pobyt. Jako jeden z důvodů, proč stále nemají estonské občanství, uvedlo snazší cestování do Ruska a země SNS 38% dotazovaných lidí bez státní příslušnosti.²⁶⁷ Pro většinu lidí je to dobrý stimulační argument, protože jim dává do ruky argument, proč stát bez státní příslušnosti.

Většina organizací a států si uvědomuje, že ruský krok dovoluující lidem bez státní příslušnosti cestovat do Ruska bez víz, je namířen proti Estonsku a jeho snaze tyto lidi přesvědčit, aby o estonské občanství zažádali. Tyto ale mohou lidsko-právní organizace něco namíchat proti tomu, kdyby stát povolil vstup na své území bez víz. To je cíl, kterého by mnozí chtěli dosáhnout. Rusko svůj krok obhajuje jako šhunanitární gesto, které má

²⁶⁵ Vetik, R. *About formation of a common foundation in Legal political Integration* . viz příloha . 15.

²⁶⁶ *Rozhovory s ruskými mluvícími v Estonsku*. Únor 2010.

²⁶⁷ Vetik, R. *About formation of a common foundation in Legal political Integration* . viz příloha . 15.

aciů v rámci Estonské republiky. Současná situace Estonsko kritizovat za porušení lidských práv. Pro ruskou zahraniční politiku není nic lepšího, než na estonském území flující skupina ruských občanů lidí bez státní příslušnosti, které může šchránit.

5. Období po šBronzové noci

Proč je právě šBronzová noc tím správným zlomovým bodem pro mou práci? Události šBronzové noci ukázaly, že nevěchno je v Estonsku tak jak se zdálo. Estonský model integrace byl považován do té doby za úspěšný a ruskojazyčná menšina za relativně bezproblémovou. Proto také přišly nepokoje pro mnohé jako blesk z čistého nebe a odhalily hluboké rozpory uvnitř estonské společnosti. Nyní již nelze pochybovat o tom, že v Estonsku existují dvě oddělené společnosti.

Zlom u rusky mluvících nastal ve vztahu k naturalizaci. Úspěšnost naturalizovaných nikdy nebyla příliš vysoká, ale po roce 2007 spadla na polovinu a propad pokračuje dále – v roce 2010 pravděpodobně nebylo více než 1300 naturalizovaných. Naproti tomu je třeba v roce 2006 prošlo naturalizačním procesem 4 753 žadatelů. V době, kdy je lidí bez státní příslušnosti 96 694, je současně tempo naturalizace zanedbatelné.²⁶⁸

Ochotu absolvovat proces naturalizace výrazně snížila nová nálada ve společnosti. Díky rozhovoru s rusky mluvícími jsem měla možnost poznat, jak hodně se šBronzová noc podepsala na vztahu rusky mluvících k Estonsku. Například jedna z dotázaných z Tallinnu mi na otázku, co by jí přespědilo, aby zažádala o občanství, odpověděla, že by se muselo stát něco, aby se cítila na Estonsko hrdá. Podobný názor zastával rusky mluvící estonský občan z Tartu. Mluvil výborně estonsky, měl estonské přítele a pracoval ve firmě, ve které byl jediným Rusem. Podle svých slov byl na Estonsko vždy hrdý a předpříteli si o estonské občanství zažádal. Po šBronzové noci ale již není na svou zemi pyšný a zdá se mu, že nyní se společnost jeví více rozdělená a bude jen velmi těžké to napravit.²⁶⁹

O celkové atmosféře vypovídá i to, že jeden z respondentů odmítl odpovídat na mikrofon a na české ambasádě v Tallinnu mi řekl, že se domnívají, že mi lidé nebudou odpovídat upřímně. Rozdělení společnosti se znovu ukázalo při válce v Gruzii, kdy Estonci podporovali

²⁶⁸ Estonia.eu: Official gateway to Estonia – viz příloha 5.

²⁶⁹ Rozhovory s rusky mluvícími v Estonsku. Únor 2010.

nenasvídáje tomu, že by se situace měla brzy změnit

Oficiální estonská politika se nyní snaží klást větší důraz na multikulturnost estonské společnosti. V Estonsku probíhá kampaň propagující estonské občanství a díky novému Integračnímu programu pro roky 2008-2013 se stal multikulturalismus oficiální politikou státu.²⁷⁰ Nezdá se ale, že by se to výrazně odrazilo na počet nově naturalizovaných.

Osobně jsem k budoucímu vývoji skeptická. Občanství není pro lidi bez státní příslušnosti zajímavé. Možnost volit není dostatečným magnetem a všechny ostatní jistoty již tyto lidé mají. Naopak, díky možnosti cestovat do Ruska bez víz mají i výhody. Co se týká případné diskriminace, tak tito jsou vystaveni i ruským mluvčím, kteří přijmou estonské občanství. Je na nové estonské vládě, která vzejde z voleb na jaře 2011, jestli dodá naturalizační politice nový dech. Dnes se ale zdá, že jestli bude vývoj pokračovat tímto způsobem, problém se potáhne ještě dlouhá léta.

6. Závěr

Lidé bez státní příslušnosti se jako skupina od ostatních ruskojazyčných liší. Obecně umí méně estonsky a jsou na tom ekonomicky hůře. To jsou fakta, která vyplývají ze statistik, ale samotní lidé se jiní než ostatní necítí. Rozhodně se necítí méně cenní nebo jinak vyazeni ze společnosti jen proto, že by neměli řádné občanství. Ve své práci jsem popsala právní i socioekonomické aspekty toho, jak se tito lidé liší. Na druhou stranu jsou ale i šlá ve statistikách průměry a nevíme, jak lidé bez státní příslušnosti patří k příjmově nejnižším skupinám. Někteří mají velmi dobře placenou práci, mají výhodu snadného cestování do Ruska a jsou se svojí situací naprosto spokojeni. Mají výhody, které nemají ostatní a někteří jim je dokonce závidí.

Nejdříve jsem tyto lidi vylenila ze skupiny ruských mluvčích, abych je na závěr začala zpřístupňovat ruskojazyčným jako celku. To hlavní, co tyto lidi odlišuje, je jejich formální status, ale sami nechtějí tvořit zvláštní skupinu. Paradoxně, přestože je ruskojazyčná menšina v Estonsku tak fragmentovaná, tak má velmi mnoho společného a sama se jako celek cítí. Je to možná právě proto, že je toho tolik, co ruským mluvčím rozděluje, že se snaží nalézt něco, co mají společného. Snaží se tedy vymezit se proti Estoncům, kteří je přesvědčují o integračním programu nechtějí pustit mezi sebe.

²⁷⁰ Estonian Integration Strategy 2008-2013, Dostupné z WWW: http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/Loimumiskava_2008_2013_ENG.pdf. Přístup 28. 12. 2010.

le ne v takové mí e, jak se snaží dokázat n kte í rusky na tom, fle lidé bez státní p íslu-nosti neznají jazyk, a proto nedostanou práci, kterou by si p edstavovali. ast ji si lidé st flují na zvýhod ování etnických Estonc proti rusky mluvícím. Naopak, s diskriminací na základ ob anství se lidé setkávají jen málo, a pokud ano, tak ho v t-inou chápou jako legitimní. V Estonsku nedochází ani k fládnému rozsáhlému poru-ování lidských práv rusky mluvících. Zemi nav-tívilo mnoho mezinárodních organizací a afl na naprosté výjimky se shodly na tom, fle se Estonsko nechová protiprávn a dodrfluje mezinárodní standardy.

Co se týká zákon , tak ty se postupn liberalizovaly, aby m lo co nejvíce lidí bez státní p íslu-nosti nárok nejd íve na trvalý pobyt a pak i na ob anství. Dnes má naprostá v t-ina imigrant trvalé povolení k pobytu. Pro Estonsko je výhodou i nevýhodou zároveň , fle tito lidé mají skoro stejná práva jako ob ané. Nemají pak fládnou motivaci o ob anství fládat.

Pokud bych sama za sebe m la zhodnotit tuto situaci, byla bych skeptická. P estofle jsou estonské zákony v souladu s mezinárodním právem a Estonsko nediskriminuje fládnou národnostní men-ínu, faktické dopady *zákona o ob anství* jsou z ejmé. Je to hlavn morální otázka, kterou si netroufám rozhodnout. Ve své práci jsem se snažila o nezú astn nost a doufám, fle se mi to poda ilo dodrftet. Chápu estonské zákonodárce a souhlasím s tvrzením, fle sovscké období byla okupace. Na druhou stranu ale dopady oficiální politiky stále více rozdují estonskou spole nost. Zvlá-t dnes, kdyfl ufl musí být v-em jasné, fle ruskojazy ná men-ina ze zem neodejde, by bylo t eba ud lat vst ícný krok. A to zvlá-t po událostech šBronzové nociö, které postavily mezi etnika doslova ze . Estonci si musí p iznat, fle problém lidí bez státní p íslu-nosti existuje, fle zde flije velká ruskojazy ná men-ina, a fle je t eba se s tím nau it flít. Dosavadní taktika se neosv d ila a integra ní programy jsou jak podle rusky mluvících, tak i Estonc neúsp -né.

Z jiného úhlu pohledu ale situace není tak beznad jná. Lidé bez státní p íslu-nosti by ve v t-in estonské ob anství cht li. To znamená, fle cht jí být sou ástí Estonska a v t-inou mají k Estonc m pozitivní vztah. Ruskojazy né d ti ufl umí alespo základy eston-tiny a naprostá v t-ina z nich se domluví.

B hem n kolika desetiletí se problém lidí bez státní p íslu-nosti vy e-í sám od sebe, ale problém ruskojazy né men-iny v Estonsku z stane. A ten je mnohem ofehav j-í, nefl problém ob anství. Ob anství je jen problém zástupný, který je relativn snadno e-itelný. Z integrací dvou uzav ených spole enství je to mnohem sloflit j-í.

PDF Complete
*Your complimentary use period has ended.
Thank you for using PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

The people with undetermined citizenship are not any special social group ó they feel like a part of a Russian speaking minority in Estonia. However there are some specific features of this group of people. The most significant is lack of political rights ó they cannot vote in Parliament elections and they do not have the right to be candidates in the local elections. There are also some socioeconomic disadvantages: their economical situation is worse than in case of Estonian citizens. This may be caused by the fact that they know less Estonian but on the other hand it cannot explain everything. There is discrimination but the problem is mostly in the education and language skills. Concerning the legal acts they are harmonized with EU standards. It means that there is no violation of international law or human rights. The Law on Aliens and The Law on Citizenship were liberalized many times so the most of immigrants are able to get permanent residence permit. People with undetermined citizenship do not feel inferior because they do not have the citizenship. On the contrary they have even some advantages. The most important is the right to travel to Russia without visa. This is very important because many of them have relatives there. Since they do not know Estonian they are not able to pass the language exam but mostly they do not mind. If it would be possible they would like to have the citizenship but they got used to live without it. Those people are somehow passive and they do not want to make any special effort to pass the exams especially when they actually do not need it. However for some of them it even became the moral question. In their opinion they have the right to get the citizenship of the county in wich they live their whole life. It is obvious that the integration based on naturalisation was not very successful. After Estonian entrance to European Union the citizenship lost most of the attractiveness. But the problem of people with undetermined citizenship is possible to solve. More difficult to solve is the problem of relations between Russian speaking minority and Estonian majority. That will take much more time than the naturalisation of all people with undetermined citizenship.

- Crowford, J.: *The Creation of States in International Law*, Oxford: Clarendon, 1979.
- Daatland, Ch., C., Svege, H. P.: *The Russian-speakers in Estonia* v Aarebrot, F., Knutsen, T. (ed.): *Politics and Citizenship on the Eastern Baltic Seaboard*, Nordic Academic Press, Kristiansand, 2000.
- Danjoux, O.: *L'etat c'est pas moi*, Department of Political Science, Lund University, 2002.
- Duvold, K.: *From Homo Sovieticus to Balts: Colonisers, migrant workers or a new diaspora?* v Aarebrot, F., Knutsen, T. (ed.): *Politics and Citizenship on the Eastern Baltic Seaboard*, Nordic Academic Press, Kristiansand, 2000.
- Freiberg, M.: *Changes in Laws on Citizenship in the Republic of Estonia: Reasons, Outcomes and Compatibility with International Law*. Oslo, 2000. Diplomová práce. University of Oslo.
- Galbreath, D., J.: *Nation-building and minority politics in post-socialist states*, ibidem-Verlag, Stuttgart, 2005.
- Geistlinger, M., Kirch, A.: *Estonia: A new framework for the Estonia majority and the Russian minority*, Braumüller, Víde , 1995.
- Haabsaar, E., Kirch, A.: *Influence of the Russian on the Integration of Russians in Estonia: Historical Retrospection and Current Trends*, in: Aksel Kirch (Ed.), *The Integration of Non-Estonians into Estonian Society. History, Problems and Trends*, 1997.
- Hallik, K.: *Multiple citizenship and self-determination in Estonian Society* v *Estonia: Interethnic relations and the issue of discrimination in Tallinn*, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2006. Dostupné na <http://www.lichr.ee/main/assets/knigaengl.pdf>. P ístup 19. 12. 2010.
- Kruusvall, J.: *Integration inhibiting attitudes and development options for ethnic relations*. v Hallik, K. *Integration of Estonian Society. Monitoring 2002*. Tallinn: International and Social Studies and Integration Foundatin, 2002. Dostupné z WWW: <<http://old.meis.ee/book.php?ID=101>. (P ístup 6. 1. 2011).
- Misiunas, J., Taagepera, R.: *The Baltic States, years of dependence, 1940-1980*. University of California Press, Berkeley, Los Angeles, 1983. Dostupné na WWW:

se. P ístup 7. 1. 2011.

- Poleshchuk, V., Semjonov, A.: *Interethnic relations and unequal treatment v Estonia: Interethnic relations and the isme of discrimination in Tallinn*, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2006. Dostupné na <http://www.lichr.ee/main/assets/knigaengl.pdf>. P ístup 19. 12. 2010.
- Poleshchuk, V.: *Chance to Survive. Minority Rights in Estonia and Latvia*. Moscow-Paris-Tallinn, 2009.
- Poleshchuk, V.: *Non-citizens in Estonia*, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2004.
- Saar, A.: *Rahvussuhted ja integratsiooni poliitika väljakutsed pärast pronkssõduri kriisi* (Mezi-etnické vztahy a integra ní výzva po Bronzové noci), 2007, Tallinn. Dostupné na WWW: www.erl.ee/index.php?doc_id=206. P ístup 5. 1. 2011.
- Sarv, M: *Integration by Reframing Legislation: Implementation of the Recommendations of the OSCE High Commissioner on National Minorities to Estonia, 1993-2001*, CORE Working Paper 7, Wolfgang Zellner/Randolf Oberschmidt/Claus Neukirch (Eds.) Comparative Case Studies on the Effectiveness of the OSCE High Commissioner on National Minorities, Hamburg 2002. Dostupné na WWW: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots736=cab359a3-9328-19cc-a1d2-8023e646b22c&ots591=cab359a3-9328-19cc-a1d2-8023e646b22c&lng=en&ots627=fce62fe0-528d-4884-9cdf-283c282cf0b2&id=20126>. P ístup 5. 8. 2010.
- Smith, D., J., Pabriks, A., Purs, A., Lane, T.: *The Baltic states Estonia, Latvia and Lithuania*, Routledge, London and New York, 2002.
- Tšec, Lubo-, Macura, Vladimír, Tšol, Pavel: *D jiny pobaltských zemí*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2001.
- Vetik, R. *About formation of a common foundation in Legal political Integration*. v Hallik, K. Integration of Estonian Society. Monitoring 2002. Tallinn: International and Social Studies and Integration Foundatin, 2002. Dostupné z WWW: <http://old.meis.ee/book.php?ID=101> (P ístup 6. 1. 2011).

nationality: the Baltic States and Russia, Martinus

- , .. , Tartu Ülikooli Kirjastus, Tartu, 2005.
- Groenendijk, K., et al. *Security of residence of long-term migrants: a comparative study of law and practice in European Countries*. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 1998. Dostupné z WWW: http://books.google.cz/books?id=Bgg5d9zZz_MC&printsec=frontcover&source=gbs_v2_summary_r&cad=0#v=onepage&q=&f=false. P ístup 31. 3. 2010.
- Gwiazda, A: *National Minorities in Poland and in the Baltic States*. International Relations. April 1994, vol. 12, No. 1. Dostupný z WWW: <http://ire.sagepub.com.ezproxy.is.cuni.cz/content/12/1/71.full.pdf+html>. P ístup 24. 8. 2010.
- Kask, P. *National Radicalization in Estonia. Legalisation on Citizenship and Related Issues*. Nationalities Papers. Fall 1994, Vol. 22, No. 2.
- Mertelsmann, O.: *How the Russians Turned into the image of the š National Enemy of the Estonians*, Pro Ethnologia 19: The Russian Speaking Minorities in Estonia and Latvia, Estonian National Museum, Tartu 2005.
- *Monthly Review: November 2007, The political Scene*, The Economist. P ístup v internetové databázi EBSCO. P ístup 14. 10. 2010.
- Taagepera, R.: *Ethnic relations in Estonia in 1991*, Journal of Baltic Studies, Vol. XXIII, No. 2 (Summer 1992).
- Velliste, T.: *Ethnic issues in Estonia: A personal view*, World Affairs. Washington: Winter 1995. Vol. 157, Iss. 3. P ístupné v internetové databázi ProQuest. P ístup 19. 12. 2010.
- Vetik, R.: *Identity Development and Personal Adjustment in Estonia: Reserch Note*, World Affairs, Vol. 157, No. 3. Winter 1995.

Oficiální státní dokumenty:

- *State Programme š Integration in Estonian Scoiety 2000-2007õ*, Schváleno estonskou vládou 14. 3. 2000. Dostupné z http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/state_programme111.pdf. P ístup 31. 12. 2010.

Přístup 31. 12. 2010.

- *Estonian Integration Strategy 2008-2013*, Dostupné z WWW:
http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/Loimumiskava_2008_2013_ENG.pdf.
Přístup 28. 12. 2010.

Oficiální stránky politických stran:

- Oficiální stránky strany *Isamaa* a Res Publica (estonsky, áste n také rusky a anglicky) <http://www.isamaaliit.ee/>.
- Oficiální webové stránky Estonské lidové strany (estonsky, rusky a anglicky):
<http://www.erl.ee/>.
- Oficiální webové stránky Reformní strany (estonsky, rusky a anglicky):
<http://www.reform.ee/>.
- Oficiální webové stránky sociálních demokrat (estonsky a rusky)
<http://www.sotsdem.ee/>.
- Oficiální webové stránky Strany št edu (estonsky a rusky):
<http://www.keskerakond.ee/>.
- Oficiální webové stránky Zelených (estonsky): <http://roheline.erakond.ee/>.

Internetové zdroje:

- *Estonica*. Dostupné z WWW: www.estonica.org. Přístup 7. 1. 2011.
 - Kaasik, P. *Estonica.org*. 9. 6. 2010. The Congress of Estonia. Dostupné z WWW: <http://www.estonica.org/en/The_Congress_of_Estonia/>. Přístup 9. 8. 2010.
 - Vära, E.: *Estonica.org*. 7. 5. 2010. The Road to Independence. Dostupné z <http://www.estonica.org/en/History/1985-1991_Restoration_of_independence/The_road_to_independence/>. Přístup 9. 8. 2010.
- *Estonia.eu: Official gateway to Estonia*. Dostupné na WWW: www.estonia.eu. Přístup 28. 12. 2010.
- *Europass*. European Union, 2002-2010. European language levels - Self Assessment Grid. Dostupné z WWW:

.eu/LanguageSelfAssessmentGrid/en>. P ístup 1. 9.

- *Inimõiguste Teabekeskus* (Centrum informací o lidských právech). Dostupné z WWW: <http://www.lichr.ee/>. P ístup 7. 1. 2011.
- *O ...*. 3. 6. 2006. Dostupný z www: <http://www.moles.ee/06/Jun/02/6-1.php>. P ístup 1. 1. 2011.
- *Poor knowledge of Estonian made 18 teachers resign*, 20. 11. 2008. Dostupné na WWW: <http://www.balticbusinessnews.com/?PublicationId=cdadd824-b5ce-4d11-9da0-d7cc3ab3099a>. P ístup 5. 1. 2011.
- *: .*. 22. 9. 2005. Dostupný z WWW: <<http://www.moles.ee/05/Sep/22/news.php>>. P ístup 7. 9. 2010.
- *:*
?, DzD.ee: <http://www.dzd.ee/?id=359624> (19. 12. 2010).
P ístup 20. 12. 2010.

Statistiky:

- *2000 Population and Housing Census II*, Statistikaamet, Tallinn 2001. Dostupný z <http://www.stat.ee/26266>. P ístup 2. 5. 2009.
- *Eesti - erinevate rahvuste esindajate kodu (Estonsko ó domov r zných národností)*. c1994-2008. Dostupný z WWW: <http://www.miksike.ee/docs/lisakogud/tolerants/vahemused/vahemused_tekst.htm>. P ístup 7. 2. 2010.
- *Eesti 2005. aasta rände- ja varjupaigastatistika aruanne* (Estonsko 2005. Statistika o migraci a fládostech o azyl), SA Eesti Migratsioonifond Euroopa Migratsioonivõrgustik, Tallinn 2007. Dostupné z http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/2005_statistika__loplik.pdf. P ístup 30. 12. 2010.
- *Eesti statistika*. Dostupné z www.stat.ee. (P ístup 28. 12. 2010)
- *Eesti rahvastik rahva-loenduste andmetel I: Population of Estonia by population censuses*. 1995. Dostupný z WWW: <http://www.stat.ee/26332>. P ístup 7. 2. 2010.
- *Estonian Prison System Yearbook*, Tallinn: Ministry of Justice, 2003. Dostupné z WWW: <http://www.vangla.ee/43684>. P ístup 5. 1. 2011.

ch, Transition to Estonian-medium education. 2008.
dex.php?148688. P ístup 1. 1. 2011.

Zprávy mezinárodních organizací:

- European Commission. Enlargement: Archives Country Profiles. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/archives/enlargement_process/past_enlargements/eu10/estonia_en.htm>. (1. 5. 2004). P ístup 11. 1. 2011.
- *Fourth periodic report of States parties due in 1998 : Estonia*: CERD/C/329/Add.2 (State Party Reprot) 5 July 1999 dostupné na <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/%28Symbol%29/CERD.C.329.Add.2.En?Opendocument>. P ístup 13. 12. 2010.
- *OSCE Permanent Council* No. 612: Dostupné na [www](http://www.eu2006.at/en/News/Statements_in_International_Organisations/OSCE/0806Estonia.html?month=3&day=1): http://www.eu2006.at/en/News/Statements_in_International_Organisations/OSCE/0806Estonia.html?month=3&day=1, 8. 6. 2006. P ístup 30. 12. 2010.
- *Vjatseslav Borzov v. Estonia*, CCPR/C/81/D/1136/2002, UN Human Rights Committee (HRC), 25 August 2004, dostupné na <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4162a5a40.html>. P ístup 28. 12. 2010.

Zákony a dodatky:

- (1) *Eesti riiklikust iseseisvusest* (rezoluce o nezávislosti Estonska). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RT, 21. 08. 1991, 25, 312. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13071519>>. P ístup 15. 12. 2010.
- (2) *Kodakondsuse seadus* (zákon o občanství). RT 11. 4. 1938, 39, 357. P ístup 15. 12. 2010.
- (3) *Eesti Vabariigi kodakondsuse kohta* (rozhodnutí Estonského nejvyššího soudu o občanství Estonské republiky). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RT, 25. 11. 1991, 39, 476. Dostupný z WWW: < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13074368> >. P ístup 15. 12. 2010.
- (4) *Kodakondsuse seaduse rakendamise kohta* (rozhodnutí o užití zákona o občanství), *Elektrooniline Riigi Teataja*, RT 5. 3. 1992, 7, 109. Dostupný z WWW: < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=30376> >. P ístup 15. 12. 2010.

istava Estonské republiky). *Elektrooniline Riigi*

49 Dostupný z WWW:

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=24304>. P ístup 15. 12. 2010.

- (6) *Eesti Vabariigi Ülemnõukogu opuse š Kodakondsuse seaduse rakendamise kohtaõ muutmise seadus* (dodatek k rozhodnutí Estonského nejvy—ího sov tu šrozhodnutí o uflití zákona o ob anstvíõ). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RT, 19. 03. 1993, 13, 204. Dostupný z WWW: < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=28440>>. P ístup 15. 12. 2010.
- (7) *Kodakondsuse seaduse muutmise seadus* (dodatek k zákonu o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 16. 04. 1993, 17, 272. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=29434>>. P ístup 15. 12. 2010.
- (8) *Kodakondsust käsitlevate õigusaktide osalise muutmise ja kehtetuks tunnistamise seadus* (zákon o áste nén dopln ní a zru-ení normativních právních akt o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 22. 11. 1994. Dostupný na WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/akt/30466>>. P ístup 15. 12. 2010.
- (9) *Kodakondsuse seadus* (zákon o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 08. 02. 1995, 12, 122. Dostupný z WWW: <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=28732>. P ístup 15. 12. 2010.
- (10) *Kodakondsuse seadus muutmise seadus* (dodatek k zákonu o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 17. 11. 2005, 61, 472. Dostupný z WWW: <<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=958486>>. P ístup 15. 12. 2010.
- (11) *Kodakondsuse seaduse §10 muutmise seadus* (dodatek k lánku 10 zákona o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 10. 11. 1995, 83, 1442. Dostupný z WWW: < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=30967>>. P ístup 15. 12. 2010.
- (12) *Kodakondsuse seaduse §-de 13, 15, 18, 19, 21, 23, 28, 29 ja 32 muutmise ning §-ga 14¹ täiendamise seadus* (dodatek k lánk m 13, 15, 18, 19, 21, 23, 28, 29 a 32 a 14¹ zákona o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 24. 12. 1998, 111, 1827. Dostupný z WWW: < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=76625>>. P ístup 15. 12. 2010.
- (13) *Kodakondsuse seaduse §-de 34 ja 35 muutmise seadus* (dodatek k lánk m 34 a 35 zákona o ob anství). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 30. 06. 2000, 51, 323. Dostupný z WWW: < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=72109>>. P ístup 15. 12. 2010.

muutmise seadus (dodatek k zákonu o ob anstvív).

RTI, 22. 12. 2003, 82, 550. Dostupný z WWW: <

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=688521>>. P ístup 15. 12. 2010.

- (15) *Välismaalaste seadus* (zákon o cizincích). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 12. 07. 1993, 44, 637. Dostupný z WWW: <
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=28574>>. P ístup 15. 12. 2010.
- (16) *Ajutise reisidokumendi seadus* (zákon o do asném cestovním dokumentu) *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 09. 06. 1994, 41, 658. Dostupný z
<<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=30110>>. P ístup 15. 12. 2010.
- (17) *Välismaalaste seaduse muutmise ja tähendamise seadus* (dodatek k zákonu o cizincích) *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 16. 10. 1997, 73, 1202. Dostupný z
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=74077> P ístup 15. 12. 2010.
- (18) *Valentina U-akova kassatsioonkaebuse läbivaatamine elamisloa taotlemisel sisserände piirarvu kohaldamise asjas* (stífnost Valentiny U-akové na p ezkoumání fládosti o povolení k pobytu v souvislosti s imigran í kvótou). *Elektrooniline Riigi Teataja*. RT III, 2000, 14, 149. Dostupný z v <https://www.riigiteataja.ee/akt/79545>
- (19) *Välismaalaste seaduse § 6 muutmise seadus* (dodatek k lánku 6 zákona o cizincích) *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 24. 04. 2000, 33, 197. Dostupný z <
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=71932>> P ístup 15. 12. 2010.
- (20) *Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus* (zákon o vyho-t ní a zákazu vstupu) *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 12. 11. 1998, 98/99, 1575. Dostupný z <
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=76376>> P ístup 15. 12. 2010.
- (21) *Välismaalaste seaduse muutmise ja täiendamise seadus* (dodatek k zákonu o cizincích) *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTI, 17. 03. 1999, 27, 395. Dostupný z <
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=77283>> P ístup 15. 12. 2010.
- (22) *Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus* (rozhodnutí nejvy-ího soudu o p ezkoumání ústavnosti) *Elektrooniline Riigi Teataja*. RTIII, 16. 03. 2001, 7, 75. Dostupný z < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=79804>>
P ístup 15. 12. 2010.
- (23) *Välismaalaste seaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seadus* (dodatek k zákonu o cizincích a dal-ím dodatk m k tomuto zákonu). RTI, 18.

- (24) *Välismaalaste seaduse § 12 muutmise seadus* (dodatek k § 12 zákona o cizincích), RT I, 2004, 2, 2. Dostupný na WWW: <https://www.riigiteataja.ee/akt/692041>. P ístup 15. 12. 2010.
- (25) *Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline Kokkulepe Vene Föderatsiooni relvajõudude pensionäride sotsiaalsete tagatiste küsimustes Eesti Vabariigi territooriumil* (smlouva mezi Estonskou republikou a Ruskou federací o sociálním zabezpečení penzionovaných voják Ruské federace na území Estonska) *Elektroniline Riigi Teataja*. RTII, 29. 12. 1995, 46, 203. Dostupný z < <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13121194>>
- (26) *Välisriigi relvajõududest erru arvatud kaadrisõjaväelastele ja nende perekonnaliikmetele elamislubade andmine* (zákon o vydávní povolení k pobytu bývalým profesionálním voják m cizích stát a jejich rodinným p íslu-ník m). *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 1. 12. 1993, 78, 1143. Dostupný z WWW: <https://www.riigiteataja.ee/akt/30231>. P ístup 15. 12. 2010.
- (27) *Välisriigi relvajõududes kaadrisõjaväelasena teeninud välismaalastele ja nende perekonnaliikmetele elamislubade andmise ja pikendamise korra kinnitamine* (zákon o vydávní povolení k pobytu bývalým profesionálním voják m cizích stát a jejich rodinným p íslu-ník m a prodloužení souhlasu). *Elektroniline Riigi Teataja*. RTI, 14. 5. 1996, 34, 693. Dostupný z WWW: <https://www.riigiteataja.ee/akt/29354>. P ístup 15. 12. 2010.
- (28) *Riigikohtu halduskolleegiumi 24. oktoobri 2002. a kohtuotsus Sergei Miro-nit-enko kaebuses tunnistada õigusvastaseks Kodakondsus- ja Migratsiooniameti 13. oktoobri 2000. a otsus nr 200/Ok543* (rozhodnutí Nejvyššího soudu z 24. 10. 2002 o odvolání Sergeje Miro-nit-enka a protiprávnosti rozhodnutí Úřadu pro občanství a migraci z 13. 10. 2000, . rozhodnutí 200/Ok543.), RT III, 24. 10. 2002, 28, 310. Dostupný na WWW: <https://www.riigiteataja.ee/akt/214541>. P ístup 15. 12. 2010.

íkón), RT I, 1995, 23, 334. Dostupný na WWW:
8746. P ístup 15. 12. 2010.

- (30) Estonian Institute, *The Law on Cultural Autonomy for National Minorities* (zákon o kulturní autonomii národnostních men-in). January 1995. http://old.estinst.ee/factsheets/cult_auton/#Chapter%20I. P ístup 11. 1. 2011.

Rozhovory s rusky mluvícími v Estonsku. Únor 2010

Seznam p íloh

- P íloha . 1:** Obyvatelstvo podle ob anství v regionech (mapa)
- P íloha . 2:** Obyvatelstvo podle národnosti (mapa)
- P íloha . 3:** Národností složení v Estonsku (1881 ó 1989) (graf a tabulka)
- P íloha . 4:** Po et obyvatel Estonska 1989 ó 2010 (tabulka)
- P íloha . 5:** Po ty naturalizovaných (tabulka)
- P íloha . 6:** Rozd lení estonského obyvatelstva podle ob anství ke 2. 10. 2010. (tabulka)
- P íloha . 7:** P ejete si obnovení nezávislosti Estonska? (tabulka)
- P íloha . 8:** Jaké e-ení byste preferovali ohledn estonského ob anství? (%) (tabulka)
- P íloha . 9:** Pro je pro Vás d lefité získat/mít estonské ob anství? (%) (tabulka)
- P íloha . 10:** Hodnocení zákon regulujících politiku men-in ó šJak vnímáte následující zákony - pozitivn nebo negativn ?õ (%) (tabulka)
- P íloha . 11:** Jak se mezi-etnické kontakty zm nily oproti tomu, jaké byly p ed obnovením nezávislosti? (%) (tabulka)
- P íloha . 12:** V roce 1940 byla vyhlá-ena Estonská SSR a stala se sou ástí SSSR. Jak se k této události stavíte? (%) (tabulka)
- P íloha . 13:** Ob anská loajalita estonských Rus (podle skupin) (tabulka)
- P íloha . 14:** Nejd lefit j-í kolektivní identifikace ó podle d lefitosti (%) (tabulka)
- P íloha . 15:** Pro jste zatím nezískali estonské ob anství? (%) (tabulka)
- P íloha . 16:** Hodnocení ekonomické situace (tabulka)
- P íloha . 17:** Rozd lení Estonc a ostatních národností podle kvintil p íjmu, 2006, % (tabulka)
- P íloha . 18:** Hrubá m sí ní mzda v roce 2007 podle region (tabulka)

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Osoby bez státní příslušnosti o případ Estonska

rodnostmi, v závislosti na občanství (věk mezi 15-74),

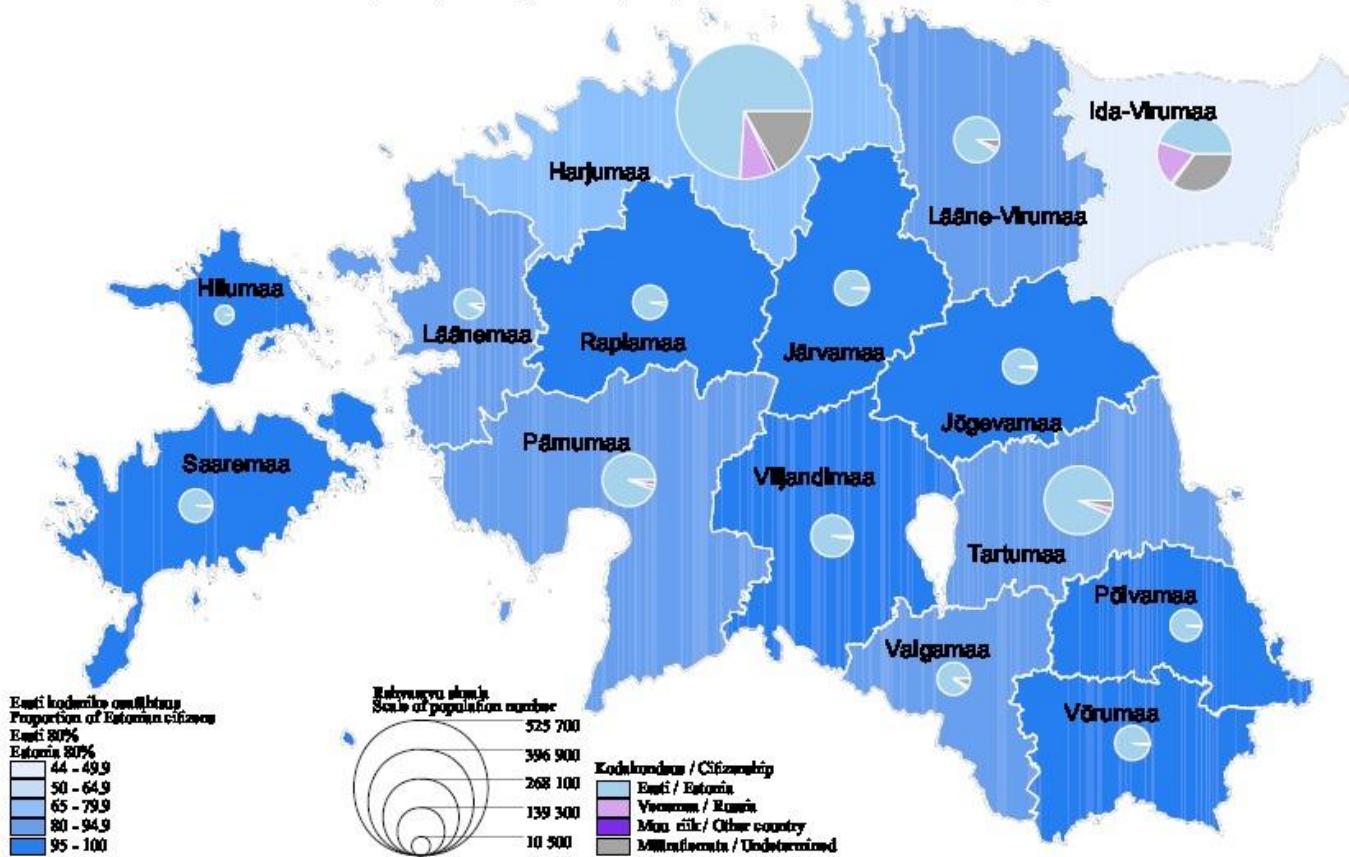
Průloha . 20: Setkali jste se někdy se situací, kdyfl někdo získal práci kvůli své národnosti nebo rodnému jazyku? (tabulka)

Průlohy

ství v regionech (mapa)

7, Statistikaamet, Tallinn 2001, str. 22. Dostupný z <http://www.stat.ee/26266>. Přístup 2. 5. 2009.

Teemakaart 1. Rahvastik kodakondsuse järgi ja Eesti kodanlike osatähtsus maakondades, 2000
Thematic map 1. Population by citizenship and proportion of Estonian citizens in counties, 2000

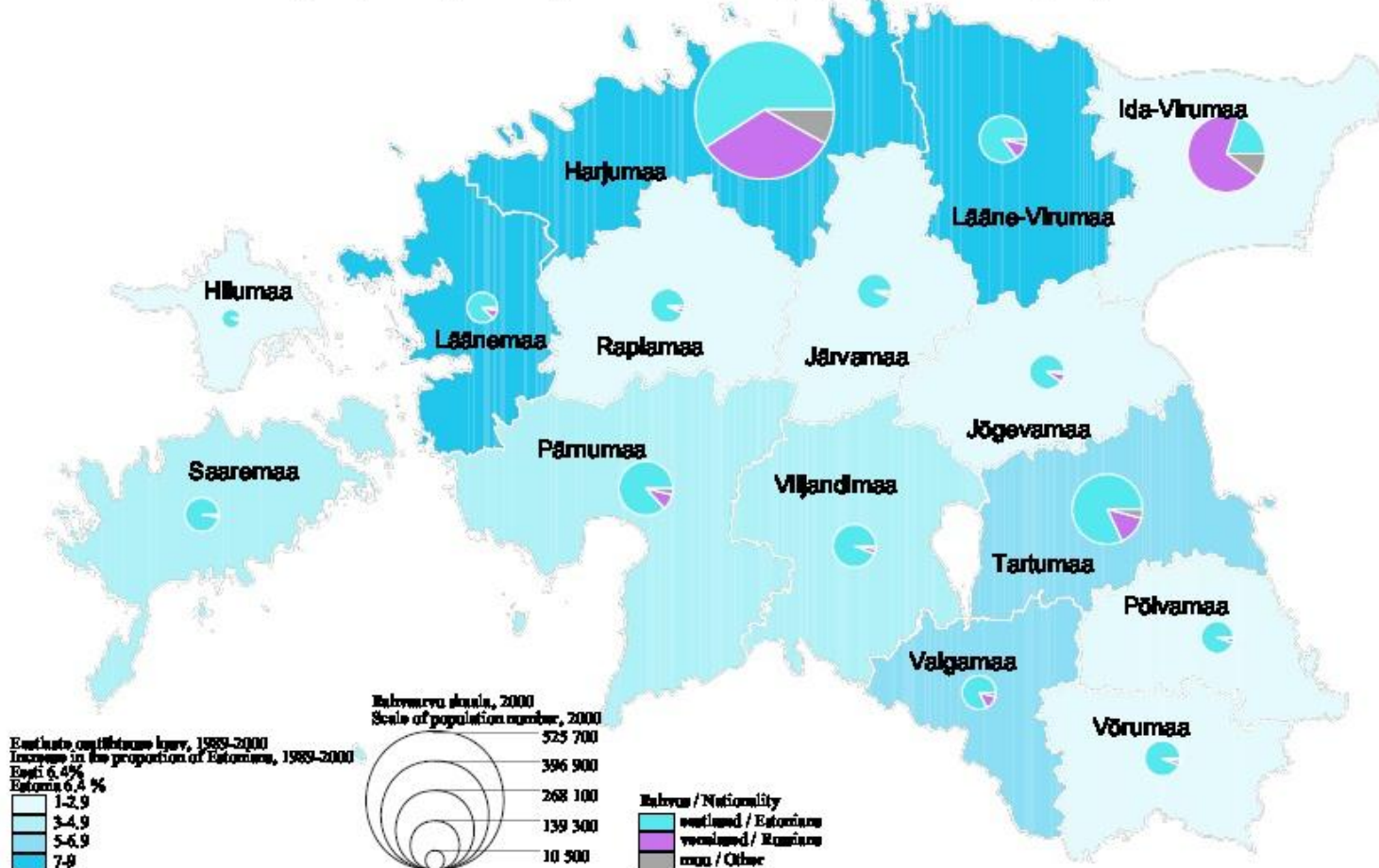

Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features

nosti (mapa)

7, Statistikaamet, Tallinn 2001, str. 23. Dostupný z <http://www.stat.ee/26266>. Přístup 2. 5. 2009.

Teemakaart 2. Rahvastik rahvuse järgi, 2000 ja eestlaste osatähtsuse kasv maakondades, 1989-2000
Thematic map 2. Population by nationality, 2000 and increase in the proportion of Estonians in counties, 1989-2000

nsku (1881 ó 1989) (graf a tabulka)

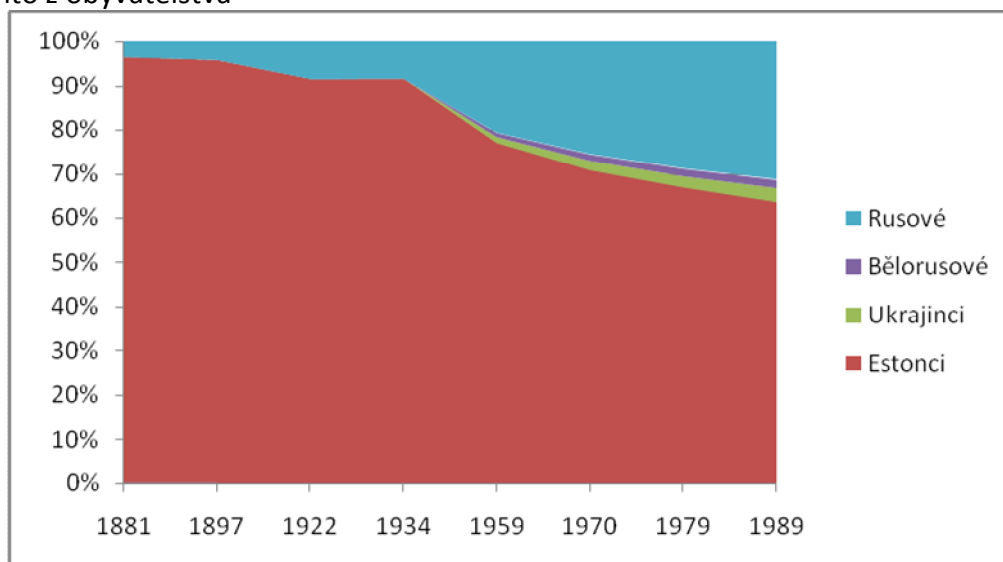
du (Estonsko ó domov r zných národností). c1994-

2008. Dostupný z WWW:

<http://www.miksike.ee/docs/lisakogud/tolerants/vahemused/vahemused_tekst.htm>. P ístup
7. 2. 2010.

Národnost	1881	1897	1922	1934	1959	1970	1979	1989
Estonci	790455	867794	969976	992520	892653	925157	947812	963281
Ukrajinci		504		2	15769	28086	36044	48271
B ělorusové		272			10930	18732	23461	27711
Rusové	29385	38375	91109	92656	240227	334620	408778	474834

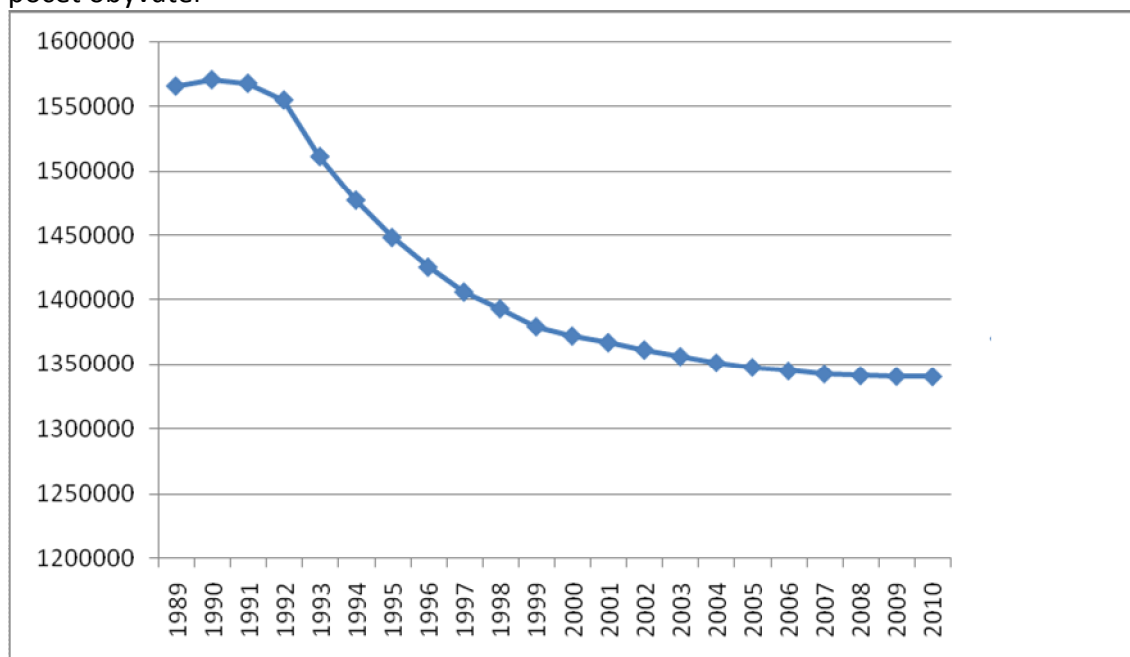
procento z obyvatelstva

1989 ó 2010 (tabulka)

www.stat.ee. 19. 4. 2010. P ístup 28. 12. 2010.

počet obyvatel

P íloha . 5: Po ty naturalizovaných (tabulka)

Estonia.eu: Official gateway to Estonia. Dostupné na WWW: <http://estonia.eu/about-estonia/society/citizenship.html>. Poslední aktualizace 6. 12. 2010. P ístup 28. 12. 2010.

1992 ó 5 421	2002 ó 4 091
1993 ó 20 370	2003 ó 3 706
1994 ó 22 474	2004 ó 6 523
1995 ó 16 674	2005 ó 7 072
1996 ó 22 773	2006 ó 4 753
1997 ó 8 124	2007 ó 4 228
1998 ó 9 969	2008 ó 2 124
1999 ó 4 534	2009 ó 1 670
2000 ó 3 425	2010* ó 1 165
2001 ó 3 090	

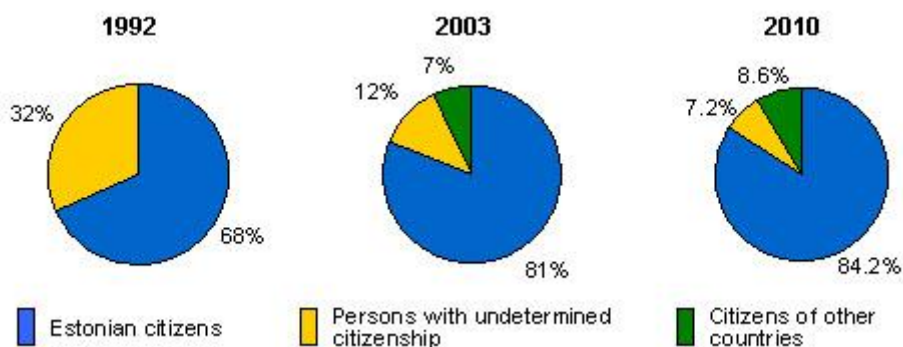
* k 1. 1. 2010

občanů podle občanství ke 2. 10. 2010. (tabulka)

Dostupné na WWW: <http://estonia.eu/about-estonia/society/citizenship.html>. Poslední aktualizace 6. 12. 2010. Přístup 28. 12. 2010.

- obyvatel Estonska: 1 365 367
- estonských občanů : 1 149 675 (navíc 62 606 estonských občanů žijících v zahraničí)
- lidí bez státní příslušnosti 96 694
- obyvatel s občanstvím jiného státu: 116 998 (z toho 95 630 občanů Ruské federace, 5 060 ukrajinských občanů, 3 665 finských občanů, 2 231 občanů Lotyšska, 1 694 občanů Litvy, 1 456 běloruských občanů)

Podíl estonských občanů, lidí bez státní příslušnosti a občanů jiných států na estonské populaci

Naturalizace osob získání občanství

	Období	Celkem do října 2010
Etničtí Estonci	1992-1995	25 293
Cizinci, kteří podporovali nezávislost Estonska (registrovali se do voleb do Kongresu)	1992-1995	24 102
Obecné podmínky	1992-1995	65 995
Do 15 let věku	1992-1995	35 237
Za zvláštní služby	1992-1995	740
Mentálně a tělesně postižení	2002-2010	819
Celkem		152 186

slosti Estonska? (tabulka)

Taagepera, R.: *Ethnic relations in Estonia, 1991*, Journal of Baltic Studies, Vol. XXIII, No. 2 (Summer 1992), str. 126.

Pr zkum provedený 16. 2. 1991 (vzorek se skládal z 62% z Estonc , cofl odpovídá etnickému slofení Estonska v dob pr zkumu, %)

Ú ast %	Estonci	Ostatní	Dohromady
Má v úmyslu se referenda ú astnit	93	71	85
Skute n se referenda zú astnilo	92?	68?	82,9
Pro nezávislost %			
M lo v úmyslu volit ANO	100	68	90
Skute n volilo ANO	97? *	36? **	77,8
Skute né % z celé populace			
Volili ANO	89?	25?	64,5
Z stali doma	8?	32?	17,1
Volili NE	3?	46?	18,4

? Taageper v odhad

Nejsou dostupné rozdíly v hlasování mezi etniky ó podle výpo tu musí spole ná procentuální ú ast vycházet stejn jako kolonka Dohromady. To znamená, fle kdyfl se zvý-ila ú ast Ostatních, sníflila se ú ast Estonc a opa n . Skute ná ú ast je v t-inou nífl-í, nefl deklarovaná, cofl bude pravd podobn p ípad hlavn u Ostatních.

* Odhad na základ výsledk v zem d lské oblasti, která je z 93% etnicky estonská. Hlasovalo v ní pro nezávislost 98,9% hlasujících.

** Ostatních hlasujících pro ANO je mnohem mén nefl u pr zkumu. Je pravd podobné, fle n kte í, kte í by volili ANO, z stali doma. Na druhou stranu n kte í, kte í ekli, fle volit nebudou, -li a volili NE nebo ANO.

ali ohledně estonského občanství? (%) (tabulka)

Vetik, R., 1991, Journal of Baltic Studies, Vol. XXIII, No. 2

(Summer 1992), str. 128.

	Estonci	Ostatní	Celkem
Věichni s trvalým pobytem v Estonsku by mohli mít možnost stát se občany Estonska a zároveň si zachovat sovětské (ruské) občanství	7	66	29
Věichni s trvalým pobytem by mohli mít možnost stát se občany Estonska, kdyby se vzdali sovětského občanství	13	8	11
Pouze občané původně Estonska a jejich potomci by mohli mít občanství automaticky. Ostatní by museli splnit některé podmínky (doba pobytu, loajalita atd.).	69	10	47
Pouze občané původně Estonska a jejich potomci by mohli získat občanství	8	1	5
Jiné řešení	1	1	1
Nemá názor	3	12	6

Příloha 9: Pro jakou část lidí je pro Vás důležité získat/mít estonské občanství? (%) (tabulka)

Vetik, R. *About formation of a common foundation in Legal political Integration.* v Hallik, K. *Integration of Estonian Society. Monitoring 2002.* Tallinn: International and Social Studies and Integration Foundation, 2002. Dostupné z WWW: <<http://old.meis.ee/book.php?ID=101>> (Přístup 6. 1. 2011).

	Lidé bez státní příslušnosti	Estonské občany a jiné neestonské národnosti
Chci mít jistotu bezpečného života v Estonsku	95	92
Chci určit svůj právní status v Estonsku	88	92
Je jednodušší najít práci	80	74
Cítím se součástí Estonska	74	66

Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features

	66	71
Je jednoduší cestovat	54	62
Mofnost získat lepší vzd lání pro d t i	50	53
Mofnost zlep-it ekonomickou situaci rodiny	42	49
Chci mít mofnost volit do <i>Riigikogu</i>	39	48
Chci mít mofnost být zvolen do místní samosprávy	33	44
Mofnost získat práci ve státní správ	27	42
Mofnost sloufit v armád	10	8
Mofnost být úsp -ný v politickém a ve ejném flivot	4	13

P íloha . 10: Hodnocení zákon regulujících politiku men-in ó šJak vnímáte následující zákony ó pozitivn nebo negativn ?õ (%) (tabulka)

Hallik, K.: *Multiple citizenship and self-determination in Estonian Society* v Estonia: Interethnic relations and the issue of discrimination in Tallinn, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2006. Dostupné na <http://www.lichr.ee/main/assets/knigaengl.pdf>. P ístup 19. 12. 2010. str. 23.

Zákon	Ob anství			
	Ob an Estonska ó narozením	Naturalizovaný ob an	Ob an jiné zem	Bez státní p íslu-nosti
Zákon o volbách do Riigikogu	34	2	-26	-26
Zákon o místních volbách	39	36	21	25
Jazykový zákon	53	-46	-67	-56
Zákon o ob anství	47	-46	-55	-56
Zákon o cizincích	37	-25	-47	-53

akty zm nily oproti tomu, jaké byly p ed obnovením

Poleshchuk, V., Semjonov, A.: *Interethnic relations and unequal treatment* v Estonia: Interethnic relations and the isme of discrimination in Tallinn, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2006, str. 35. Dostupné na <http://www.lichr.ee/main/assets/knigaengl.pdf>. P ístup 19. 12. 2010.

	Etnická skupina			
	Estonci		Ostatní	
	2001	2005	2001	2005
Staly se ast j-ími	14,5	17,5	23,5	18,4
Z staly na stejné úrovni	50,9	22,5	49,2	48
Sníffily se	27,5	22,5	15,2	22,1
Není si jistý	7,1	8,6	12,2	11,4

P íloha . 12: V roce 1940 byla vyhlá-ena Estonská SSR a stala se sou ástí SSSR. Jak se k této události stavíte? (%) (tabulka)

Poleshchuk, V., Semjonov, A.: *Interethnic relations and unequal treatment* v Estonia: Interethnic relations and the isme of discrimination in Tallinn, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2006, str. 56. Dostupné na <http://www.lichr.ee/main/assets/knigaengl.pdf>. P ístup 19. 12. 2010.

	Celkem	Etnická skupina	
		Estonci	Ostatní
Byla to vojenská okupace, která trvala afl do roku 1991.	33,7	64,3	7,2
Estonsko bylo anektováno SSSR hrozbou uffití síly.	29,3	27,1	31,2
Estonsko se dobrovoln stalo sou ástí SSSR.	21,6	0,9	39,5
Neví.	15,4	7,7	22,1

P íloha . 13: Ob anska lojalita estonských Rus (podle skupin) (tabulka)

Geistlinger, M., Kirch, A.: *Estonia: A new framework for the Estonia majority and the Russian minority*, Braumüller, Wien, 1995, str. 48.

Název typu	Vztah k Estonc m	Postoj k ob anství	Zá í 1990 %	Duben 1992 %	Únor 1993 %	erven 1993 %
Siln proti ob anství	Negativní	Negativní nebo neutrální	9	20	8	7
Neutrální ó preferuje být bez státní p íslu-nosti	Neutrální	Negativní	21	11	17	19
Váhající	Neutrální	Neutrální	40	30	15	21
Neutrální ob an	Neutrální	Positivní nebo neutrální	13	29	42	23
Nad-ený ob an	Positivní	Positivní	17	10	18	30

identifikace ó podle d leflitosti (%) (tabulka)

self-determination in Estonian Society v Estonia:

Interethnic relations and the isme of discrimination in Tallinn, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2006, str. 30. Dostupné na <http://www.lichr.ee/main/assets/knigaengl.pdf>. P ístup 19. 12. 2010.

	Ob anství				Etnicita	
	Estonský ob an od narození	Naturalizovaný estonský ob an	Ob an jiného státu	Bez ob anství	Estonec	Ostatní
1	Estonský ob an (42)	Estonský ob an (34)	Etnicita (34)	Etnicita (36)	Etnicita (45)	Etnicita (31)
2	Etnicita (38)	Etnicita (24)	Obyvatel Estonska (30)	Obyvatel Tallinnu (32)	Estonský ob an (43)	Obyvatel Estonska (24)
3	Obyvatel Estonska (7)	Obyvatel Estonska (19)	Obyvatel Tallinnu (30)	Obyvatel Estonska (26)	Evropan (6)	Obyvatel Tallinnu (23)

P íloha . 15: Pro jste zatím nezískali estonské ob anství? (%) (tabulka)

Vetik, R. *About formation of a common foundation in Legal political Integration.* v Hallik, K. *Integration of Estonian Society. Monitoring 2002.* Tallinn: Of International and Social Studies and Integration Foundatin, 2002. Dostupné z WWW: <<http://old.meis.ee/book.php?ID=101>>.

P ístup 6. 1. 2011.

	Lidé bez státní p íslu-nosti
Nem flu se nau it estonsky	61
Pofladavky na zkou-ku pro ob anství jsou poniflující	61
To, fle nemám ob anství, mi nebrání v flivot v Estonsku	55
Je to snaz-í cestovat do Ruska a dal-ích SNS zemí	38
Estonsko je p íli- malé, aby jeho ob anství m lo n jakou váhu ve sv t	21
Nem lo by to pro moji rodinu a pro m fládný uflitek	18
Necítím se, fle pat ím do Estonska	9
Chci se vyhnout vojenské sluffb v Estonsku	8

situace (tabulka)

č-determination in Estonian Society v Estonia:

Interethnic relations and the issue of discrimination in Tallinn, Legal Information Centre for Human Rights, Tallinn, 2006, str. 20. Dostupné na <http://www.lichr.ee/main/assets/knigaengl.pdf>.
Přístup 19. 12. 2010.

	Estonský občan, který získal občanství narozením (N=378, 54%)	Naturalizovaný estonský občan (N=123, 18%)	Občan Ruska nebo jiného státu (N=99, 14%)	Bez státní příslušnosti (N=100, 15%)	
Vedoucí pozice nebo manažer	26%	32%	17%	11%	
Hodnocení ekonomické situace	Dobrá	48%	64%	49%	40%
	Zvládnutelná	43%	30%	46%	52%
	Patná	7%	3%	5%	5%

Příloha . 17: Rozdělení Estonců a ostatních národností podle kvintilů příjmu, 2006, % (tabulka)
Poleshchuk, V.: *Chance to Survive. Minority Rights in Estonia and Latvia*. Moscow-Paris-Tallinn, 2009, str. 103.

	Estonsko		Tallinn	
	Estonci	Ostatní	Estonci	Ostatní
Nejnižších 20%	19	21	10	16
Druhý kvintil	20	21	14	17
Třetí kvintil	18	23	12	20
čtvrtý kvintil	21	19	25	25
Nejvyšších 20%	22	16	39	22

Kvintil příjmu = 1/5 populace v závislosti na ročním příjmu. První kvintil v sobě zahrnuje 1/5 obyvatelstva s nejnižšími příjmy, druhý kvintil další 1/5 obyvatelstva atd.

nce 2007 podle region (tabulka)

e. P ístup 5. 1. 2011.

2007	Pr m rná m sí ní hrubá mzda v EUR
Estonsko celkem	724
Harju	823
Tallinn	835
Hiiu	553
Ida-Viru	534
Jõgeva	581
Järva	623
Lääne	558
Lääne-Viru	560
Põlva	564
Pärnu	604
Rapla	597
Saare	634
Tartu	715
Valga	527
Viljandi	607
Võru	553

P íloha . 19: Nezam stnanost mezi národnostmi, v závislosti na ob anství (v k mezi 15-74), 2001-2006 (%) (tabulka)

Poleshchuk, V.: *Chance to Survive. Minority Rights in Estonia and Latvia*. Moscow-Paris-Tallinn, 2009, str. 107.

Ob anství ó etnická p íslu-nost jiná nefl estonská	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bez státní p íslu-nosti	17	17,5	19	19	15	10
Ob anství jiné nefl estonské	22	17,5	15	19	16	12

Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features

		11,5	12	11	11	8,5
jiná než Estonská	17	15	15	15,5	13	10
Estonci	10,5	8	7	6,5	5	4

Příloha . 20: Setkali jste se někdy se situací, kdyřl někdo získal práci kvůli své národnosti nebo rodnému jazyku? (tabulka)

A. Saar. *Rahvussuhted ja integratsiooni poliitika väljakutsed pärast pronksõduri kriisi* (Mezi-etnické vztahy a integrační výzva po Bronzové noci), 2007, Tallinn. Str. 12. Dostupné na WWW: www.erl.ee/index.php?doc_id=206. Přístup 5. 1. 2011.

	Věchny odpov di	Národnost	
	%	Estonci %	Ostatní národnosti %
Bez odpov di	0,1	0,1	0,2
Ano, opakovan , je to celkem asté	12,3	3,9	29,5
Ob as	15,4	10,6	25,2
Nikdy jsem se s tím nesetkal, ale sly-el jsem o tom	25,1	25	25,2
Nikdy jsem se s ni m takovým nesetkal	47,1	60,5	19,9